

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

HAVALE KURUMU

Yüksek Lisans Tezi

Ömer Faruk KIRALI

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ

İstanbul, Haziran 2015

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek Lisans öğrencisi Ömer Faruk KIRALI' nin "Havale Kurumu"
konulu tez çalışması jürimiz tarafından ..... Yüksek
Lisans tezi olarak (oybirliği / oy çokluğu)
İle başarılı bulunmuştur.

Adı Soyadı

İmza

H. Hacıoğlu

Tez Danışmanı : *Prof. Dr. Hüseyin Hacıoğlu*

Jüri Üyesi : *Doç. Dr. Ebru Ceylan Zuluçcu*

Jüri Üyesi : *Prof. Dr. Muzaffer Şeker M. Şeker*

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyaz ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüp olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

HAVALE KURUMU

ÖMER FARUK KIRALI

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI, YÜKSEK LİSANS, OCAK/2016

DANIŞMAN: PROF. DR. HÜSEYİN HATEMİ

Havalenin hukuki olarak ne anlama geldiğini daha iyi anlayabilmek için kelime olarak ne anlama geldiğine bakmakta fayda olacaktır. Havale, bir kimsenin kendi hesabına, başka birine para veya para yerine geçebilecek maddi değeri olan evraklar yahut benzer eşya vermeğe üçüncü kişiye izin vermesidir.

Hukuki ilişkideki anlamı ise, yapılan havale ile bir kimseye, havalecinin kendi hesabından karşılanmak üzere lehine havale yapılan kimseye para ya da kıymetli evrak veya bundan başka benzer eşya eda etmek, lehine havale yapılan ise bu edayı kendi adına alma yetkisi verilmiş olur.

Havale ilişkisi, üç taraflı hukuki ilişkidir. Bu ilişkinin köşelerini havaleci, havale ödeyicisi ve havale alıcısı oluşturur. Havaleci, havale alıcısına ödeme yapma hususunda havale ödeyicisine “ödeme yetkisi”; havale alıcısına ise havale ödeyicisinin yapacağı ödemeyi kendi namına alması için “kabz yetkisi” verir. Yani tek taraflı varması gerekli irade beyanıyla havaleye çifte yetki verilmiş olmaktadır.

Sonuç olarak çalışmada havalenin ekonomik hayattaki yeri, tarihsel gelişimi, kurulması, niteliği ve sona erme sebepleri üzerinde durulmuş ve 818 sayılı kanun ve 6098 sayılı kanun birlikte değerlendirilmiştir. Yenilikler belirtilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Havale kurumu, Vekâlet, Temsil

ABSTRACT

COMMITMENT INSTITUTIONS

ÖMER FARUK KIRALI

İSTANBUL COMMERCE UNIVERSITY, INSTITUTE OF
SOCIAL SCIENCES

PRIVATE LAW DEPARTMENT, M.SC. , JAN / 2015
SUPERVISOR ASSOC. PROF. DR. HÜSEYİN HATEMİ

That would be useful to look at what it means to be a legal transfer in order to better understand what the words mean. Transfer to one's own account, the documents can be replaced with another one of money or monetary value is that it allows a third party to give money or similar things.

The meaning of the legal relationship of a person done with transfer, havalec of made transfer in favor in order to meet its own account no cash or negotiable instruments or to eda further similar items, are in favor of the transfer made until this manner would be given the authority to make its own behalf.

Transfer relationship is a tripartite legal relationship. This corner of havalec related forms and remittance payer remittance receiver. Havalec of the payer remittance transfer payment to the buyer in respect of "payment authorization"; If the transfer of payments to recipients of remittance payers to get their behalf "grips authority" of data. That is double the authority to unilaterally transfer will arrive with the necessary declaration is given.

In conclusion, the economic life of the wire in place, its historical development, establishment, has focused on the nature and reasons for termination and Law No. 818 and Law No. 6098 are analyzed. Innovation has been tried to be specified.

Keywords: Commitment Institutions, Procuration, Representation

ÖNSÖZ

Elinizde bulunan tez çalışmamın konusunu hukukumuzda yaygın olarak işlerliği bulunan ve 6098.s Türk Borçlar Kanunu madde 555-560 arasında düzenlenmiş olan “havale” kurumu oluşturacaktır. Mevcut çalışmamı oluştururken havale kurumunu daha iyi anlayabilmek ve anlatabilmek adına hem 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hemde 818. Sayılı eski Borçlar Kanunundan(m.457-460) yararlandım. Buna mukabil bahsi geçen kurumun kökeninin anlaşılması için ise Roma Hukuku ve İslam Hukukunda da havalenin kullanılış şekli ve içeriğine başvurarak çalışmamın alt yapısını güçlendirmeyi hedefledim.

Çalışmamın konusu olan havaleyi dört bölüm halinde açıklamaya çalıştım. Öncelikli olarak; havalenin tanımı, sözlükteki yeri, tarihsel gelişimi, ikincil olarak; havale ile ilgili görüşler, hukuki niteliği, benzer hukuki işlemler, devamında; havalenin hükümleri ve ilkeleri, son kısım ise havalenin sona ermesini açıklamaktadır.

Havale kurumunu açıklamak için salt olarak kanuna bakarak bir sonuca ulaşamayacağı bahsinden hareketle, makale ve tez çalışmalarını da mevcut olan kaynağıma almış bulunmaktayım. Zira kıymetli evrak ve Borçlar Kanunu havale kurumunu açıklarken yetersiz kalmaktadır. Çünkü havale kurumunun hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bu bağlamda, bu çalışmamda bu tartışmaları da açıklığa kavuşturmayı hedefledim.

Çalışmamda hukuki gelişmeler gerektiği kadar izlemeye gayret gösterdim. Bu kapsamda ise yargı kararlarına yer verilerek, esasen havale kurumunun güncel olarak ilerleyişi de aktif olarak gözlemlenmektedir. Hukuk camiasına faydalı bir kaynak olması ve katkıda bulunması dileklerimle.

Ömer Faruk KIRALI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
1. HAVALENİN TARİHİ GELİŞİMİ, HAVALENİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	3
1.1. HAVALENİN TARİHİ GELİŞİMİ	3
1.1.1. Hukukumuzdaki Karşılığı.....	3
1.1.2. İslam Hukukundaki Karşılığı.....	4
1.1.3. Roma Hukukunda Karşılığı	5
1.2. HAVALENİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	6
1.2.1. Açıklama	6
1.2.2. Havalenin Hukuki Niteliğinin Sözleşme Olduğu Görüşü.....	7
1.2.3. Havalenin Sözleşme Niteliğinde Olmadığı Görüşü.....	10
1.2.4. Vekâlet Görüşünün eleştirisi.....	12
1.2.5. Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme Görüşünün Eleştirisi	15
1.2.6. Temsil Yetkisi Olduğunu Savunan Görüş	16
1.2.7. Çifte Yetki Olduğunu Savunan Görüş	16
1.2.8. Havaledeki Yetkilendirme Hakkındaki Görüşler	17
2. BÖLÜM HAVALENİN ÇEŞİTLERİ, AKREDİTİF, HAVALENİN İLKELERİ.....	21
2.1. HAVALENİN ÇEŞİTLERİ	21
2.1.1. Havalenin Çeşitleri	21
2.1.1.1. Dolaylı ve Doğrudan Havale Kavramı;.....	22
2.1.2. Havalenin Karşılaştırılmalı Değerlendirilmesi	25
2.2. AKREDİTİF	28
2.2.1. Akreditif - Havale İlişkisi	28
2.2.1.1. Akreditifin Hukuki Niteliği.....	28
2.2.2. Akreditifi Tek Bir Hukuki Kurumla Açıklamaya Çalışan Görüşler	31
2.2.2.1. Havale Görüşü.....	31
2.2.2.2. Mücerret Alacak Görüşü	31
2.2.2.3. Diğer Görüşler.....	32
2.2.3. Akreditifin Hukuki Niteliğini Farklı Hukuki İlişkilerden Yararlanılması	32
2.2.3.1. Akreditif Bankası ile Akreditif Amiri Arasındaki İlişki	32
2.2.3.2. Akreditif Bankası ile Muhabir Banka Arasındaki İlişki	33
2.2.3.3. Bankalar ile Lehdar Arasındaki İlişki	33
2.2.4. Havale ile Akreditif Arasındaki Münasebette Netice Olarak	33
2.3. HAVALENİN İLKELERİ	36
2.3.1. Genel Olarak	36

2.3.2. Karşılık İlkesi.....	37
2.3.3. Değer/Bedel İlkesi Ve Hükümleri	39
3. BÖLÜM HAVALA İLİŞKİSİ, HAVALA KİŞİLERİ, KURULMASI, EKONOMİK İŞLEVİ.....	43
3.1. HAVALA İLİŞKİSİ	43
3.2. HAVALA KİŞİLERİ	45
3.2.1. Havale İlişkisi	45
3.2.1.1. Havale Eden	45
3.2.1.2. Havale Alıcısı.....	47
3.2.1.3. Havale Edilen	49
3.3. HAVALA İLİŞKİSİNİN KURULMASI.....	51
3.3.1. Havalenin Kurulması	51
3.3.2. Geçerli Bir Havale Kurulabilmesi	53
3.4. Havalenin Konusu	60
3.4.1. Nakit.....	60
3.4.2. Kıymetli Evrak.....	61
3.4.3. Bir Misli Eşya Devri	62
3.5. Havalenin Soyutluğu	63
3.6. HAVALA, EKONOMİK ALANDAKİ FONKSİYONU	66
3.6.1. Ödeme Aracı Olması	66
3.6.2. Tahsil Aracı Olması	67
3.6.3. Kredi Aracı Olması.....	68
4. BÖLÜM HAVALENİN SONA ERMESİ	70
4.1. HAVALA İLİŞKİSİ VE HÜKÜMLERİ (İfa - Ödeme İlişkisi)	70
4.1.1. Genel Olarak	70
4.1.2. Hukuki İhtilaf Halinde İleri Sürülebilir Defiler	71
4.1.2.1. Havale Ödeyicisi ile Havale Alıcısı Arasındaki Kişisel Hukuki İlişkilerden Kaynaklanan Defiler	71
4.1.2.2. Havaleden Doğan Defiler.....	71
4.1.2.3. Kabulden Doğan Defiler	72
4.2. HAVALENİN GERİ ALINMASI.....	73
4.2.1. Genel Olarak	73
4.2.2. Havale Alıcısı Yönünden.....	74
4.2.3. Havale Ödeyicisi Yönünden	75
4.3. HAVALA İLİŞKİSİ'NİN SONA ERMESİ	77
4.3.1. Genel Olarak	77
4.3.2. İfa.....	77
4.3.3. İbra	78
4.4. Yenileme	79
4.5. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi	79
4.6. Kusursuz İmkânsızlık	79
4.7. Takas	81
4.8. Zamanaşımı	81
SONUÇ.....	82
KAYNAKÇA	87

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı Geçen Makale
Art	: Madde
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch Alman Medeni Kanunu
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Dpnt	: Dipnot
E	: Esas
Ens	: Enstitü
HD	: Hukuk Dairesi
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İçtihadı Birleştirme Dergisi
İBM	: İktisadi Bilimler Mecmuası
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	: Karar
m.	: Madde
Mecelle	: Meceller-i Ahkam-ı Adliye
MTO	: Milletlerarası Ticaret Odası

OR	: İsviçre Borçlar Kanunu (obligation enrecht)
sf.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TD	: Ticaret Dergisi
TK	: Ticaret Kanunu
Ünv	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Y	: Yıl
YTU	: MTO'nun hazırladığı 'Akreditifler için Yeknesak Teamül ve Uygulamalar'

GİRİŞ

Bu çalışmada, havalenin bütün evreleri geçmişten günümüze inceleyip havalenin anlamı, tarihteki yeri ve niteliği, havale kişileri ve aralarındaki ilişkiler, havalenin geri alınması, havalenin sona erme halleri ve havale ile benzer hukuki işlemler üzerinde durulacaktır.

Havalenin hukuki olarak ne anlama geldiğini daha iyi anlayabilmek için kelime olarak ne anlama geldiğine bakmakta fayda olacaktır.

Havale sözlükte;“*. Birinin üzerinde bırakma, Hâkim olma, Bir işi başkasına yaptırma, Bir parayı başkasına ödetme*”¹ anlamlarında kullanılmaktadır.

Havale, bir kimsenin kendi hesabına, başka birine para veya para yerine geçebilecek maddi değeri olan evraklar yahut benzer eşya vermeğe üçüncü kişiye izin vermesidir. Yollama, ısmarlama anlamlarına da gelmektedir.²

Hukuki ilişkideki anlamı ise, yapılan havale ile bir kimseye, havalecinin kendi hesabından karşılanmak üzere lehine havale yapılan kimseye para ya da kıymetli evrak veya bundan başka benzer eşya eda etmek, lehine havale yapılan ise bu edayı kendi adına alma yetkisi verilmiş olur.³

a-818 Sayılı Borçlar Kanununun Düzenleniş Tarzına Göre Havalenin Yeri; Eski BK m. 457’de havale kavramı tanımlanmış, m.458-460 arasında taraflar arasındaki üçlü ilişkide havalenin çeşitli etkileri, m.461’de havale eden tarafından havalenin geri alınması ve 462. maddede ise hamile ve emre yazılı havalelere ilişkin hususi hükümlerin bulunduğu görülmektedir. Eski Borçlar Kanunumuzun madde 457 vd. maddelerinde düzenlenen havale kurumu, kanunun sistematüğinde 13. bölümünde yer almaktadır.

---

¹ Özön, Mustafa Nihat, Osmanlıca – Türkçe sözlük, 3. Baskı, İnkılap kitabevi İstanbul, 1997. sf.276, “Havale bir kişinin belirli miktarda parayı bir banka ya da PTT aracılığıyla başka kişiye ödetmesi İşlemidir.” (Ayangil, sf.1).

² Olgaç, Senai; Kazai ve ilmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu ve İlgili Özel Kanunlar, C. 3, Şark Matbaası, Ankara 1969, sf.335, (Muhallunaleyh: Kendisine yollanan, Muhallunleh: yollanan, Muhil: Yollayan, sf.457).

³ Olgaç, Senai (1969). Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu ve İlgili Özel Kanunlar, C. 3, sf.335.

b-6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun Düzenleniş Tarzına Havalenin Göre Yeri;

Türk Borçlar Kanunu yapılan yeni düzenleme ile havale TBK m. 555’de havale kavramı tanımlanmış, TBK m. 556-558 havalenin hükümleri gösterilmiş, TBK m.559- Geri alma ve TBK m. 560 Kıymetli evrak konusunda havale düzenlenmiştir. Havale yeni kanunun da sistematüğinde yine 13. bölümünde yer almaktadır.

Havalenin tanımı ile TBK m. 555 hükmünde şöyledir “*Havale, havale edenin, kendi hesabına para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukukî işlemdir.*” Ancak belirtilmelidir ki havale, satım veya kira gibi karakteristik edimleriyle kendini gösteren bir işlem tipi değildir. Aksine havale, üçlü ilişkilerdeki edim biçiminin belli bir tarzını ifade eder.⁴ Havale, 3. kişiye bir işlemin yerine getirilmesi için o işleme iştirak sağlamasıdır.

818 sayılı (eski) BK. m. 457’de havale şu şekilde tanımlanmaktaydı: “*Havale, bir akittir ki onunla muhalünaleyh, bilvekâle kendi namına kabza salâhiyettar olan muhalünlehe muhil hesabına nakit veya kıymetli evrak veya sair misli şeyler itasına mezun kılınır*”. Bu hükmün, içeriğinde geçen muhalünaleyh (*havale borçlusunu, havaleyi ödeyecek kimse.*), para, kıymetli evrak veya misli başka eşyayı muhil (*havale yapan kimse*) hesabına havale lehtarına vermeğe, havale lehtarı da edimi muhalünaleyh ten (*havale edilen şeyi veya meblağı verecek veya ödeyecek olan kimse.*) kendi adına istemeğe yetkili kılınır. Yeni düzenlemede ise Türk Borçlar Kanunu m. 555 “*Havale, havale edenin, kendi hesabına para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukukî işlemdir.*” Yeni düzenlemede havale kurumu daha anlaşılır ifadelerle belirtilmiştir. 818 sayılı kanun havaleyi ‘...bir akittir ki...’ akit kelimesini kullanarak tanımlamaya çalışmaktadır. 6098 sayılı kanun ise havalenin tanımını yaparken ‘...hukukî işlemdir...’ ifadesini daha uygun bulmaktadır. Bu değişikliğin sebebi eski kanun hazırlanılırken Fransızca metinden, yeni kanunda ise Almanca metinden çeviri yapılmasıdır.

---

⁴ Kocaman. Arif. B. Türk Borçlar Hukukunda Havale, sf.8.

1. HAVALENİN TARİHİ GELİŞİMİ, HAVALENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1. HAVALENİN TARİHİ GELİŞİMİ

Havalenin tarihsel gelişimini farklı yönlerden inceleyeceğiz. İlk olarak Türk hukuk tarihindeki durumunu değerlendireceğiz. Sonrasında İslam hukukundaki yerine ve son olarak da Roma hukukundaki yerine değinerek çalışmamızı tamamlayacağız.

1.1.1. Hukukumuzdaki Karşılığı

Cumhuriyetten önceki hukukumuzda da havale ilişkisi mevcut idi. Ancak Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş havale ilişkisi ile Mecelle'de düzenlenmiş havale ilişkisi arasında temelde farklılıklar vardır.⁵

Mecelle'de havale; "*Deyni bir zimmetten diğere bir zimmete nakletmektir*" (Mecelle m. 673). şeklinde açıklanmaktadır. Yani havale yoluyla borç, borçlu değiştirmekte, borçlu olma yönünde havale edenin yerini havale ödeyicisi almaktadır.

Havalenin kurulabilmesi için havale edenin havale alıcısına kural olarak borçlu olması gerekmektedir.⁶ Havale ödeyicisinin havale edene borçlu olması ise, zorunluluk dışında yine havale eden havale alıcısına bağışlamada bulunmak veya kredi temin etmek istemiş olabilir.⁷ Ancak TBK da düzenlenen havale temel ilişkiden bağımsız bir hukuki işlemdir.

Mecelle'de ki havale hükümlerine göre, havale; borçlu olan havale edenin, borcunu havale alıcısının rıza ve muvafakatiyle havale ödeyicisine nakletmesi demektir. Bu sebeple havale ödeyicisinin borcu ödemeyi kabulü halinde asıl borçlu (havale eden) borcundan kurtulur. Ancak havale ödeyicisinden alacağın ifası imkânsızlaşması halinde asıl borçluluk sıfatı havale edene geri döner.⁸

⁵ Günergök, Özcan, Havale İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniv. Sosyal B. Ens. İstanbul 1995, sf.5.

⁶ Düren, Akın Klasik Roma Hukukunda Delegatio sf.6-7.

⁷ Bilge, Necip, Borçlar Hukuku Dersleri, Hususî Borç Münasebetleri, Ankara 1958, sf.244, vd.

⁸ Arsebük. Esat, Borçlar Hukuku, 3. Basım, I. ve II. Cilt, Ankara 1950, sf.364.

Eski Borçlar Kanunu ve mevcut Türk Borçlar Kanunu göre havale ilişkisinin kurulabilmesi için ne havale edenin havale alıcısına, ne de havale ödeyicisinin havale edene borçlu olması gibi her hangi bir şart aranmamaktadır. Yine mecellede ki havalenin farklı bir yanı, kanunumuzda havale sadece bir borcun ödenmesi ile sınırlı bir ödeve sahip olmayıp, bağışlama veya kredi verme amacına da hizmet etmektedir. Türk Borçlar Kanunu havaleyi, havale edenin, kendi hesabına, para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukuki işlemdir diyerek tanımlamıştır.

1.1.2. İslam Hukukundaki Karşılığı

İslam hukukunda havalenin dört şartı mevcuttur. Bu şartların sağlanması ile havale ilişkisi kurulmuş olacaktır. Bu şartlar tam olarak bir araya getirilmesi havalenin İslam hukukundaki tanımını da ortaya çıkaracaktır.

1. Havale edenin (Muhil) rızası; yani havale ilişkisinin bir diğer ifadeyle kurucusunun rızası ile bu işleme başlanır. Buradaki rıza, havale edenin alacaklısı olduğu bir borcun tasarruf hakkını kendisinin borçlusu olduğu bir alacaklıya devretmeye yönelik iradesidir.

2. Lehine havale edilen kişinin (Muhalunleh) kabulü; havalenin kurulmasında yani borçlunun alacaklıya: "Benden alacağımı falan kişiye havale ettim." demesi, alacaklının da bunu kabul etmiş olması lazımdır. Tek başına ben alacağımı şu kişiye havale ettim beyanı yeterli olmaz. Yani alacaklı ve borçlunun yapılan havaleyi kabul etmesi gerekir. Kendisine havale edilen (borçluya borçlu olan) kimsenin borcu kabul etmesi şart değildir. Yani havale ilişkisinin tesis edilebilmesi, bir havale edenin (alacaklı) rızası bir de havale ettiği havale edenin borçlu olduğu kimsenin bunu kabulü gerekmektedir. Havale edene borçlu olan kişinin beyanına bakılmaz. Çünkü başkasına borçlu olan kimse, borçlusundan bu alacağını başkasına vermesini isteyebilir.

3. Havale konusu olan malın zimmette istikrar sağlamış olması. Yani borcun kesinlik kazanmış olması gerekmektedir. Havaleye konu borçların ikisinin de sabit olması gerekir. Borçlu başkasının alacaklısı olmadığı kimseye borcunu havale

edemez. Ancak havale edilen kişi kendi gönül rızasıyla havale edenin borcunu yüklenmek istemesiyle olabilir.

4. Havale eden ile kendisine havale edilenin verecekleri cins, miktar, çeşit ve zaman bakımından ittifakta olmaları lazımdır. Her iki borcun da çatışmaması, birbiriyle uyuşması gerekir. Havaleye konu olan edimin miktar, tür, cins ve borcu ödeme zamanının aynı olması gerekir.

Nevileri farklı olan bir borç, başka türdeki bir borç yerine havale edilemez. Vadesi gelmiş olan bir borç vadesi gelmemiş olanın yerine havale edilmesi mümkün değildir. Havaleye konu olan edim (mal), havale edenin zimmetinden kurtulur, lehine havale edilenin zimmetine geçer. İslam hukukunda havale bir sözleşme olup havaleye konu olan borcun, bir kimsenin zimmetinden başka bir kişinin zimmetine geçmesidir.

Havale ilişkisinin kurulması ile borçlu havaleye konu olan borcun zimmetinden çıkmış olacaktır. Şu halde muhalunaleyh (havale ödeyicisi–borcu üzerine alan kişi) havaleye konu olan borçtan sorumlu olacaktır. Havale anlaşması ile yeni borçlu (havale ödeyicisi), eski borçluya (havaleci) ait olan borcu ödemeyi taahhüt eder ve eski borçlu bu ödemeyi yeni borçluya kredi olarak verir. Diğer taraftan bu anlaşma eski borçluyu borcundan kurtarmaya dönüktür. Havaleye konu olan borç, iflas ya da inkâr nedeniyle ödenmeyecek olsa, ilk borçludan borcundan kurtulmuş olacaktır.

1.1.3.Roma Hukukunda Karşılığı

Havalenin tarihsel kökenine indiğimizde, Roma hukukunda havalenin ‘Delegatio’ olarak adlandırıldığını görmekteyiz. Roma hukukundaki Delegatio da bugünkü havale de olduğu gibi yine üçlü bir ilişki vardır. Bu ilişkide yer alan kişiler şunlardır. Delegans (Havale eden), delegatus (havale ödeyicisi), yine delegatarius (havale alıcısı). Görüldüğü üzere Roma’da Delegatio, kişileri ve tanımı itibarıyla bizdeki havale kurumunun karşılığını oluşturmaktadır.

Delegatio hususunda Roma hukuku kaynaklarında Delegatio’nun bütün çeşitlerini kapsayıcı tanım bulunmamaktadır. Yalnızca Ulpianus’un Digestasında bir tanıma rastlanmaktadır.

Delegare ise “alacaklıya yahut onun yetkili kılacağı kimseye (borçlunun) kendi yerine başka bir borçlu vermesidir.”

Roma hukukunda karşılık ve bedel ilişkisinin sebepleri farklı olabilir. Bir borçlu bir (delegans), borcunu bir başkasına nakletmek isterse (delegatus), o kimseye aynı borcun alacaklısına (delegatarius) vaat etmesini emrederdi. Delegatio nominis ve delegatio debiti'nin meydana gelebilmesi için novatio gerekeceğinden bir görüşe göre delegatio için bir borcun bulunması gerekmektedir.

Görüldüğü gibi havale geçmişten günümüze gelen bir hukuki işlemdir. Havale ilişkisi yukarıda da bahsedildiği Roma hukukunda ‘Delegatio’ ismi ile yer bulmaktadır. Her ne kadar günümüz de havale olarak adlandırdığımız hukuki işlemle ufak tefek farklılıklar bulunsa da temeli ve mantığı itibarıyla bunun bir havale ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Delegatio da incelendiğinde üçlü bir ilişkinin ve bu ilişkinin kişilerinin havale ile örtüştüğü görülmektedir.

1.2.HAVALENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

1.2.1. Açıklama

Türk hukukundaki havale konusunda “çifte yetki verme” genel kabul gören görüşün olduğu görülmektedir. Fakat havaleyi farklı şekilde değerlendiren yazarlarda bulunmaktadır. Durumun bu şekilde olması havale konusunun pratik önemini daha da artırmaktadır.

Havale, üç tarafı olan bir başka ifadeyle üç köşeli hukuki ilişkilerdendir. Havalenin hukuki niteliği üzerine uzun süren tartışmalar yapılmaktadır. Bu tartışmaları iki şekilde ele almak, konunun anlaşılması bakımından daha faydalı olacaktır. Birincisi, havalenin bir sözleşme olup olmadığı, farklı ifadeyle havalenin akit niteliği taşıyıp taşımadığı, diğeri ise havaledeki yetkilendirmenin temsil açısından verme olarak mi yoksa çifte yetki verme mi olduğudur.

Yine bahsettiğimiz gibi eski kanun lafzında “havale bir akiddir ki onunla...” ifadesi kullanılması İsviçre/Türk doktrininde bazı yazarların havaleyi sözleşme olarak

nitelendirilmesine yol açmıştır.⁹ Ancak mevcut Türk Borçlar kanunumuzda havale tanımlanırken akit kelimesi kullanılmamaktadır.

1.2.2. Havalenin Hukuki Niteliğinin Sözleşme Olduğu Görüşü

İsviçre Borçlar Kanununun 466'ncı Maddesi'nin Fransızca metninde havalenin bir sözleşme olduğu yazılıdır. Almanca metinde ise böyle bir nitelendirmeye rastlanmamaktadır. Eski BK.m.457'de havalenin bir akit olarak belirtilmesi, tercümenin Fransızca metinden yapılmasından kaynaklanmaktadır. Ancak mevcut Türk Borçlar Kanunu Almanca çeviriden yararlandığı için havaleyi tanımlarken akit kelimesini kullanmamaktadır. İsviçre'de Gautschi tarafından havalenin sözleşme olduğu ileri sürülmüştür¹⁰. Gautschi bu konuyu şöyle ifade etmektedir: "*Havale, temsilcinin –havale ödeyicisinin- muhatabın, bir lehdar üçüncü şahıs –havale alıcısı- ilk hamil karşısında belirli hukuki işlemler yapabilmek için gereksinimi olan temsile vekâlete dair bir biçimdir... Havalede OR.466'nın lafzına dayanarak bir çifte yetki verme niteliği görülmektedir. Kendisine vekâlet verilmiş olan havale ödeyicisi, havale eden müvekkil nam ve hesabına, lehdar havale alıcısına edada bulunmak için bir temsil yetkisi elde eder. Sonuncusu, edayı kendine namına talep edebilir (OR.112/II)... Üçüncü şahsın edayı kendi adına talep edebilmesi, sözleşmenin karakterinde ve özel olarak da üçüncü şahıs yararına vekâletin karakterinde mevcuttur. Dolayısıyla, havale üçüncü şahıs yararına hukuki işlemler yapmak için temsil yetkisidir... Havalenin hukuki sebebi bir vekâlettir...*"¹¹.

Gautschi, başka bir yerde, Fransızca metinde havalenin, Alman doktrini anlamında tek taraflı ve soyut yetki verme kavramıyla bağdaşmayacak şekilde bir sözleşme olarak kalmaya devam ettiğini ileri sürmektedir. Bu görüşünü gerekçelendirirken şu ifadeyi kullanmıştır: "*Havale ödeyicisi tarafından kayıtsız şartsız olarak beyan edilmiş havalenin kabulünden, havale alıcısı lehine, kendi adına ileri süreceği dava edilebilir bir talep hakkı doğar. Bu ise, gerçekten akdi bağı şart koşar. Sadece (sırf)*

⁹ KOCAMAN, Arif B., Havalenin Hukuki Niteliği Üzerine, A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.49, sf.1-2 Ocak-Haziran 1994.

¹⁰ GAUTSCHI, Georg: Auftrags- und Geschäftsführung in der Schweiz, Zürich, 1953, KOCAMAN, agm., sf.292'den naklen.

¹¹GAUTSCHI, Auftrag..., sf.128-129, KOCAMAN, agm., sf.292'den naklen.

yetki vermeden, hiçbir dava edilebilir yükümlülük doğmaz. Hatta basit vekâlette bile, akdi vekâlet bağı ancak vekilin kabulüyle doğar... ”¹²

Gautschi'ye göre, havale etme beyanı, havale edilene yönelen bir sözleşme icabı olarak, varması gereken bir irade beyanıdır. Havale alıcısı (kendi menfaatine olarak), havale edenin bu beyanını temsilci sıfatı ile değil de nakili beyan (haberci) olarak havale edilene iletir. Bu teorik olarak sözlü havalede de mümkündür. Borçlar Kanununun genel ilkesinden farklı olarak (OR.4), süre belirtilmemişse, belirlenmemiş süreli olarak bağlayıcıdır, ancak ilke olarak havale edilen havale alıcısına kabul beyanında bulunmadıkça geri alınabilir. Havale edilen kabul beyanında bulunmuş ise, icap ortadan kalkmış, sözleşme (vekâlet) doğmuştur.¹³

Havaleyi akit olarak gören yazarlardan bir diğeri de ROSSEL'dir. Yazara göre, havale tediye (ödeme) ve kabza şamil iki yönlü vekaletten başka bir şey değildir¹⁴. Bu vekaleti adi vekaletten ayıran nokta, havale alıcısına havale eden namına kabza yetki verilmesidir¹⁵.

Türk hukukunda da havalenin hukuki niteliğinin sözleşme olduğu savunan yazarlar da görülmektedir.

Buna örnek olarak Göktürk, bir yandan havalenin bir sözleşme olduğunu kabul ederken bunun ile birlikte çifte yetkinin varlığını da aramaktadır. Yazara göre, bu çifte yetki bazen bir vekalet sözleşmesine bağlı olabilirken, bazen de vekalet sözleşmesinden bağımsız olarak da mevcut olabilir¹⁶.

Havaleyi bir yandan çifte yetki olarak değerlendiren, diğer yandan da onun bir sözleşme olduğunu kabul eden yazarlar arasında Sabri Şakir ve Fuat Hulusi'yi de görmekteyiz. Bu yazarlara göre havale, İsviçre'de 1881 tarihli kanunda vekalet babının fasıllarından birini teşkil ediyor ve bu fasıl itibar mektubu ve emri faslından daha önce geliyordu. Çünkü o zamanki anlayışa göre havale iki vekalet akdinin

---

¹²GAUTSCHI, Georg, Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Zivilrecht, Band VI, Das Obligationenrecht, 2. Abteilung, Die Einzelnen Vertragsverhältnisse, 6. Teilband, Besondere Auftrags- und Geschäftsführungsverhältnisse sowie Hinterlegung, Art.425-491, 2. Auflage, Bern, 1962, Vorbem. Art.466-471, Nr.3, HATEMİ, age., sf.474'den naklen.

¹³ GAUTSCHI, Art.466, N.2, HATEMİ, age., sf.474'den naklen.

¹⁴ ROSSEL, Virgile, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi Adliye Vekaleti Tercümesi (eski tazı), 1928, sf.694.

¹⁵ ROSSEL, age. sf.694. Yazar her ne kadar böyle demektedir ise de, biz burada bir yanlışlık olduğunu düşünüyoruz. Çünkü havalede havale alıcısına kendi namına kabz yetkisi verilmektedir.

¹⁶Göktürk, age., sf.576. Kanatimizce, GÖKTÜRK'ün hem çift yetkiden hem de akiden bahsetmesi çelişkili bir tutumdur.

karışımından ibaret ve dolayısıyla bir nevi vekalet kabilindendi. Vekaletin biri havale alıcısını kabza, diğeri havale ödeyicisinin tediye vekaleti olmaktaydı. Bu suretle, havale alıcısı ve havale ödeyicisi havale edenin vekilleri hükmündeydi. 1909 tarihindeki değişiklik tasarısında Alman hukukuna ve son ilmi nazariyeye uygun olarak havale, müstakil bir akit sayılmış ve ayrı bir bapta konu edilmiştir. Yazar tarif ve anlayışta değişen şeyin havalenin önceleri çifte vekâletten terkip edilmesine karşın, bu defa iki izinden mürekkep(birleşik) bir akit sayılmasıdır¹⁷.

Tunçomağ, havaleyi üçüncü şahıs yararına sözleşme olarak görmektedir. Yazara göre, “havale üçüncü kişi yararına sözleşmeden başka bir şey değildir; zira havale hükümlerini, ancak havale ödeyicisinin kabulü ile meydana getirir.”¹⁸

Türk doktrininde eski tarihli bazı eserler de havaleden akit (sözleşme) şeklinde bahsedilmiştir.¹⁹

Hatemi, havalenin hukuki niteliği hakkındaki kanaatini şöyle açıklamaktadır: “Havale eden, havale ödeyicisine bir aracı (havale alıcısı) ile bir “vekâlet icabı” göndermektedir. Havale ödeyicisi ödemeyi yapmakla, “irade icraatı” ile “ifa eylemleri” ile vekâlet icabını kabul etmiş olur. Havale gereğince ödemenin yapılması ile vekâlet icabı kabul edilmiş olmakta, en azından havale eden ile havale ödeyicisi arasında önceden başka bir ilişki olsa bile, bu ilişkiye bir de vekâlet görünümü eklenmektedir. Havale ödeyicisinin kabulünden önce ise, sadece bir vekâlet icabı vardır. Havale ödeyicisinin vekâleti kabul etmesinin mutlaka “irade icraatı” ile ödeme ile ifa fiilleri ile olması gerekmez. Havale ödeyicisi; bu vekâletini kabul ettiğini havale alıcısına da bildirebilir”²⁰.

Hatemi, çifte yetkilendirmenin de vekalet sözleşmesi kapsamında ele alınması gerektiği görüşündedir. Havale eden ile havale ödeyicisi arasında “vekalet” sözleşmesi vardır. Şu halde havale ödeyicisine vekalet sözleşmesiyle yetki verilmiştir. Bu vekalet sözleşmesi üçüncü kişi,(havale alıcısı) yararına sözleşme olduğu için de havale alıcısına da “alma” yetkisi verilmiştir. Bu konuya Kocaman, “Havalenin Hukuki Niteliği Üzerine” adlı makalesinde şöyle değinmektedir.

¹⁷ Sabri Şakir/Fuat Hulusi, age., sf.276.

¹⁸ Tunçomağ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku Cilt I Genel Hükümler, İstanbul 1976, sf.723

¹⁹ Hayri Salim, “Tecdit, Matlubun Temliki, Havale Hakkında Muhtasar İzahat ve Küçük Bir Mukayese”, İBM 1934, sf..89/90-5/6, sf.4385 vd; ZEMBULİDİS, agm.,sf.419 vd.

²⁰ HATEMİ/SEROZAN/ARPACI, age., sf.477.

Öncelikle Hatemi'nin savunduğu mutlak anlamda akit veya çifte temsil yetkisi vermekten bahsedilmeyeceğini belirtmektedir. Ve havalenin hukuki niteliğini vekalet ile izah etmeye çalışmasını eleştirmektedir. Havale vekalet ile izah edilmeye çalışılırsa yine bahsettiğimiz Gautschi gibi havalenin hukuki niteliğinin sözleşme olduğu görüşüne yaklaşılabileceğini iddia etmekte, sonuç olarak da Hatemi'nin de sözleşme görüşünü savunan yazarlar arasında değerlendirileceğini düşünmektedir.

Havalenin hukuki niteliği hakkında uygulamada Türk yargı mercilerinin kararlarına da bakılacak olursa, Yargıtay 3.HD. 1957 tarihli bir kararında “*havale akdi*” ibresini kullanarak havalenin bir sözleşme olduğundan bahsetmiştir²¹.

Yine Yargıtay HGK., akreditifle ilgili bir kararında önce, belgeli akreditifin bir akit olduğu vurgulandıktan sonra, belgeli akreditifin eBK.m.457deki havale tanımlanmasına uygun bir işlem, diğer bir deyimle havalenin uygulandığı bir işlem olduğu belirtilmiştir²².

Yine Yargıtay TD.'nin bir kararında ise, havaleden rücu hakkı incelenirken, havalenin akit olduğu ve çifte vekâleti bünyesinde toplandığından bahsedilmiştir.²³

Yine Yargıtay 11.HD. yeni tarihli bir kararında havalenin, havale alıcısı ve havale ödeyicisine verilen iki yönlü yetki olduğunu kabul etmiştir²⁴.

1.2.3. Havalenin Sözleşme Niteliğinde Olmadığı Görüşü

İsviçre Hukukunda “sözleşme” görüşünün başlıca savunucularından olan Gautschi, İsviçre Borçlar Kanununun Fransızca metninin etkisinde kalmıştır. Ancak, bu metine dayanarak kesin bir sonuca ulaşmak, doğru değildir. Çünkü 466. maddenin

²¹ “...Bu vaziyette aradaki münasebet havale akdinden ibarettir. Havale akdi ise hususi şekle tabi değildir...Bu cihetler ve havaleler akdine müteferri diğer düğümler göz önünde tutularak taraflardan izahat alınması ve gerekli tetkikatın icrası ve sonucu dairesinde karar verilmesi muktazi iken...”, Yarg.3.HD., 14.3Ç1957 T., E.2217 K.1825 (OLGAÇ, Senai, Kazai ve İlmi İçtihatlarla Borçlar Kanunu, Cilt 4 Akdin Muhtelif Nevileri, Ankara 1976, sf.435).

²² Yarg.HGK., 4.11.1964 T., E.962/D-T K.637 (OLGAÇ, age., sh.423)

²³ “Bu akitle muhalünaleyh, muhalünlehe muhil hesaba nakit veya kıymetli evrak sair misli şeyler teslim ve muhalünlehe de kendi hesabına kabz selahiyetini iktisap eder. Havalenin hususiyeti ve adı vekaletten ayrılan ciheti, bilhassa tediye ve kabz selahiyetini ihtiva eden iki taraflı vekaleti cami olmasındır...”, Yarg.TD 20.9.1965 T., 65/497-2634 (YÜKSEL, Ali Sait, Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, Nihat Sayar Yardım Vakfı Yayını, İstanbul 1989).

²⁴ “...Havale, havale edilenle alıcısına verilen iki yönlü yetkidir (BK.m.457, 458, 459). Bu hukuki ilişkide, havale edileni (muhalünaleyhi) bir miktar para, kıymetli evrak veya sair misli şeyler itasına mezum kılar ve ayrıca havale alıcısını (muhalünlehi) yapılan bu ödemeyi kabule yetkili kılar...”, Yarg.11.HD., 16.2.19988 T., E.8306 K.809 (UYGUR, Turgut, Açıklamalı- İçtihatlı Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri, Ankara 1994, C.6.sf.914-915).

(TBK.m.555) Almanca metninde yetkili kılmayı ifade eden ‘*ermaechtigt*’ (yetkilendirme) kelimesi kullanılarak “*Havale Suretiyle yetkili kalınır*” ifadesi yer almaktadır ve bu kelime 1911 tadili sırasında, -BGB 783’ün etkisiyle- ‘*beatfragt*’ (görevli) kelimesinin yerine ikame edilmiştir. Bu eleştiri, Türk doktrininde de e.BK.m457’nin metnine dayanarak havalede bir ‘akit’ten söz eden yazarlar bakımından da geçerlidir.²⁵

Eski Borçlar Kanunumuzun ikinci kısmının “Akdin muhtelif neveleri” başlığını taşıması da havalenin bir akit olarak nitelendirilmesini haklı gösterir yeterli bir delil olamaz. Çünkü bu kısımda havalenin dışında vekâletsiz iş görme (eBK.m.410-415) ve ticari mümessiller ve diğer ticari vekiller (eBK.mç449-456)’e İlişkin hükümler de yer almaktadır. Bunlarda da havalede olduğu gibi bir Sözleşme niteliğini görmek güçtür. BGB bu kısım için isabetli olarak “münferit borç ilişkileri –*Einzelne Schuldverhältnisse*” başlığını kullanmıştır²⁶. Kaldı ki mevcut düzenlemede Türk Borçlar Kanununda ‘Akdin muhtelif neveleri’ yerine “Özel Borç İlişkileri” olarak ifade edilmiştir. Ve yine eski düzenleme de olan ticari temsilciler ve diğer ticari vekiller ve vekâletsiz iş görme bu kısımda düzenlenmiştir.

Sözleşme borç doğuran veya bir borç ilişkisi üzerinde etki eden iki taraflı bir hukuki işlemdir. Bu sebeple havale ile sözleşmeyi bir birinden ayırmak gerekir. Havale eden bununla, havale ödeyicisi ve havale alıcısına iki ayrı yetki vermektedir. Bu yetkiler havale ödeyicisine ödeme yetkisi, havale alıcısına ise kabz yetkisidir. Sırf bu yetkilendirme ile hiçbir borç ilişkisi doğmadığı gibi, hali hazırda var olan bir borç ilişkisi üzerinde bir değişiklik (itfa, tadil) meydana gelmiş değildir²⁷

Zevkliler ve Gökyayla havaleyi tanımlarken havalenin bir iş görme ilişkisi ancak bir sözleşme olmadığını söylemektedir. Fakat havalenin iş görme niteliği iş görmeye yönelik sözleşmelerle aynı bölümde ele alınmasına neden olmaktadır.²⁸

Önceki Borçlar kanunu Fransızca metinden tercüme edilmiş olduğu için mevcut düzenlemeden farklılık göstermektedir. Dolayısıyla eski düzenlemede yer alan akit

---

²⁵ KOCAMAN, agm., sf.293.

²⁶ ÖZAKMAN, agm., sf.262.

²⁷ ÖZAKMAN, agm., sf.262.

²⁸Zevkliler Aydın, Gökyayla K.Emre Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri sf.633.

kelimesi kullanılmamış onun yerine havale tanımında hukuki işlemdir şeklinde tanımlamıştır.²⁹

Bu doğru olan tanımdan anlaşılacağı üzere, havale çift yönlü yetki verilmesidir. Bir yandan havale edilene ödeme, öte yandan havale alıcısına kabul yetkisi vermektedir. Bu iki yanlı yetkinin verilmesi, bir vekalet ilişkisi ile bağlantılı olabilir fakat bu zorunlu değildir.³⁰

1.2.4. Vekâlet Görüşünün eleştirisi

Havale ilişkisini vekâlet ile açıklamaya çalışanlara göre, havale eden, havale ödeyicisine ödeme vekâleti, havale alıcısına ise kabza vekâlet vermektedir. Bu sebeple havale çifte vekâlet olarak incelenmektedir.

Havale ile vekâlet karşılaştırıldığında, bu iki müessesenin birçok yönden farklılıklar arz ettiği görülecektir.

Vekâlet sözleşmesinde vekil, ödeme veya kabza hem yetkili, hem de yükümlüdür. Bu vekilin borçlarındanır. Havalede ise havale edenin yetki vermesi, ne havale alıcısı için kabz, ne de havale ödeyicisi için ödeme yükümlülüğü doğurmamaktadır.

Havale edenin tek taraflı muamelesi, diğer kişilere her hangi bir borç yüklemes onlar diledikleri gibi hareket edebilirler³¹. Vekil ile müvekkil kanun önünde tek şahıs hükmündedir³². Bir diğer anlatımla, üçüncü şahıslar karşısında vekil müvekkil gibidir. Vekil müvekkili namına ve hesabına işlemlerde bulunur. Havalede ise durum farklıdır. Gerek havale ödeyicisi, gerekse havale alıcısı kendi namına ve fakat havale eden hesabına ödeme yapar veya kabz eder.

Vekil, müvekkilinin emir ve talimatlarına aykırı hareket edemez. Müvekkil, Vekilin hareket serbestisini dilediği gibi tayin edebilir. Havalede havaleyi ödeyecek kimse böyle sınırlamalara uyma mecburiyeti yoktur³³. Havale alıcısının durumu daha serbesttir. O, sadece muayyen meblağı veya şeyi kabz edebilir. Kabza mecbur değildir. Aksi kararlaştırılmamışsa havaleyi başkasına devredebilir. Hesap vermeğe

---

²⁹ Zevkliler Aydın, Gökyayla K.Emre Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri sf.633.

³⁰ Zevkliler Aydın, Gökyayla K.Emre Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri sf.633.

³¹ ÖZAKMAN, agm., sf.263; YAVUZ, age., sf.318, OLGAC, age., sf.418; UYGUR, age., sf.913; BİLGE, age., sf.335-336; Hayri Salim, agm., sf.4386.

³² ZEMBULİDİS, agm., sh.426; Hayri Salim, agm., sf.4386

³³ ZEMBULİDİS, agm., sf.426

ve talimat almaya ihtiyacı yoktur; tediye yerine bir poliçe veya senet kabul edebilir, mühlet verebilir.³⁴

Vekâlet her zaman geri alınabilir. Yani, vekâletten azil her zaman mümkündür.(TBK.m.512) Havale eden ise havale ödeyicisinden ödeme yetkisini ancak bu sonuncunun kabul ettiğini bildirinceye kadar geri alabilecektir.³⁵(TBK.m.559/II) Havale ödeyicisinin havaleyi kabul etmesiyle, havale alıcısı havalenin konusu üzerinde kişisel bir hak elde eder. Havale eden artık havaleden rücu edemeyeceği gibi, havale ödeyicisinin fiillerini sınırlayamaz ve şarta bağlayamaz³⁶.

Vekâlet sözleşmesi ile havale arasında ortaya çıkan bir diğer fark da ölüm ve ehliyetlilik halinde görülecektir. TBK.m.513'e göre, sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, gerek vekilin, gerekse müvekkilin ölümü, ehliyetini yitirmesi veya iflası ile vekâlet sözleşmesi son bulur. Buna karşılık, havaleden rücu hakkındaki TBK.m.559/III de, havale edenin iflasının henüz havale ödeyicisi tarafından kabul edilmemiş bulunan havalenin kendiliğinde sona ereceğini düzenlemiştir. Havale ilişkisini oluşturanlardan her hangi birinin ölümü veya ehliyetini yitirmesi halinde ilişkiye bir zarar gelmeyecektir. Gerek Türk Borçlar Kanunumuzda, gerekse OR.'de sadece iflas halinin düzenlenmiş olması bu sonucu kabul etmemize sebep olacaktır³⁷. Türk/İsviçre hukukunda ilgili kişilerden her hangi birinin ölümü veya ehliyetini yitirmesi ihtimali düzenlenmemiş olmasına karşılık, *BGB 791* ''ilişkiye iştirak edenlerden her hangi birinin ölmesi veya ehliyetini kaybetmesi havalenin hükümsüz olmasını gerektirmez'' hükmünü düzenlemiştir³⁸.

Buna göre ölüm halinde mirasçılar veya ehliyetin yitirilmesi halinde kanuni temsilciler ilişkiye iştirak eden kimselerin yerlerine kaim olacak ve bu kimsenin haiz olduğu hak ve yetkileri kullanabilecektir³⁹.

Havalede aradaki ilişkinin ödeme vekâleti veya ödeme yetkisi olmasına göre Havale ödeyicisinin havale edene rücu şekli de farklı olacaktır. İlişkiyi vekâlet Olarak kabul ettiğimiz hallerde, havale ödeyicisi vekâlet sözleşmesi hükümlerine dayanarak

---

³⁴ Hayri Salim, agm., sf.4386.

³⁵ Özakman, agm.,sf. 263.

³⁶ Hayri Salim, agm., sf.4386.

³⁷ Özakman, agm., sf..264.

³⁸ ÖZAKMAN, agm., sf.264.

³⁹ ÖZAKMAN, agm., sf..264.

ödediği miktarın tamamını havale edenden isteyebilecektir. Bu sebeple de havale ödeyicisi vekâlet akdinin varlığını ispat etmek durumunda olacaktır. Ancak, havale ödeyicisinin havale eden tarafından ödemeye yetkili kılındığı hallerde, havale ödeyicisi ödediği miktarı sebepsiz zenginleşme müessesesine dayanarak havale edenden talep edebilecek ve ispat yükümlülüğü de bu hükümlere tabi olacaktır⁴⁰.

Havale ve vekalet ilişkileri güven açısından ele alınırsa ortaya şu sonuç çıkacaktır; Vekalet ilişkisi kişisel güvene dayanmaktadır⁴¹. Bunun sonucu olarak; vekil, vekâlet ilişkisinden doğan borcunu ifa ederken müvekkilinin menfaatlerini gözetmek mecburiyetindedir. Havalenin mahiyetinde ise güven ilişkisi söz konusu değildir. Bu sebeple ne havale alıcısı havalenin konusunu kabz ederken, ne de havale ödeyicisi bunu tediye ederken bir vekil derecesinde havale edenin menfaatlerine hizmet ve riayetle yükümlü değildir.⁴²

Havale eden ile havale alıcısı arasındaki ilişki bir ‘‘kabz vekaleti’’ olarak kabul edildiği takdirde, havale alıcısının bunu kabza sadece yetkili değil, aynı zamanda kabzla yükümlü olduğu anlaşılacaktır. Bu halde havale alıcısının kendisine yapılan ödemeyi kabul etmemesi vekalet sözleşmesine aykırılık ve vekilin ifa etmemesi şeklinde değerlendirilecekti. Ancak havale alıcısı bu ödemeyi kabul etmek zorunda değildir. Havale alıcısı kabz vekili olarak kabul edildiği takdirde onun, (havale ödeyicisinin yapacağı) ödemeyi belli bir sebebe karşılık kabz ettiği görülecektir. Ve bu sebebin hukuki geçersizliği yapılan ödemeye etki edecektir. Ancak havale ilişkisi soyut bir ilişkidir. Onun soyutluğu yapılan ödemenin sebebinin geçersizliğinin ödemenin geçerliliğine etki edememesi sonucunu doğurur.⁴³ Havale eden ile havale alıcısı arasında herhangi bir hukuki sebep bulunması gerekmez. Bu sebeple havale alıcısının kendisine yapılan ödemeyi havale edenle arasında var olan bir borç ilişkisine dayanarak kabul ettiği de söylenemez. Sebebin kabz yetkisinden bağımsız olarak her hangi bir alt ilişkide mevcut olması da havale ilişkinin geçerliliği için aranmamaktadır⁴⁴.

---

⁴⁰ ÖZAKMAN, agm., sf.264.

⁴¹ ÖZAKMAN, agm., sf..264; Sabri Şakir/Fuat Hulusi, age., sh.276;

⁴² Sabri Şakir/Fuat Hulusi, age., sf.276-277.

⁴³ ÖZAKMAN, agm., sf. 264.

⁴⁴ ÖZAKMAN, agm., sf. 264-265; ARSLANLI, Halil, Ticari Senetler Dersleri, 3.Bası, İstanbul 1954, sf.36

1.2.5. Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme Görüşünün Eleştirisi

Havalenin üçüncü şahıs yararına sözleşme olup olmadığı sorunu ‘‘Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme’’ adlı eserinde Akyol tarafından ele alınmıştır.

Kocaman’a göre Havale bir sözleşme olarak kabul edilemeyeceğinden, bir üçüncü şahıs yararına sözleşmenin varlığından da söz edilemeyecektir⁴⁵.

Akyol’a göre, üçüncü şahıs yararına sözleşmede üçüncü şahıs, kendisine yapılan edimi havale ilişkisinde olduğu gibi, kendi adına kabul eder. Ancak, bu kendi adına kabul yetkisi, havalede havale edenin tek taraflı irade beyanından doğarken, üçüncü şahıs yararına sözleşmede ise alacaklı ile borçlu arasındaki sözleşmeden doğmaktadır.⁴⁶Bu sebeple havale bir üçüncü şahıs yararına sözleşme olarak görülmez.

Akyol, havaledeki üçlü ilişkilerden birinin (karşılık, bedel ve özel anlamda havale ilişkisi) sözleşme ilişkisi olarak karşımıza çıkması hallerde bile havalenin sözleşme sayılmayacağını şöyle ifade etmektedir: ‘‘Havaledeki ilişkilerden birinin ‘yetki verme’ olmaktan çıkıp sözleşme haline gelmesi ile havalenin sözleşme olup olmadığı başka başka problemlerdir. Nasıl vekâlet temsil yetkisini ihtiva edebiliyor diye temsil bir sayılmıyorsa, havalede de şu veya bu ilişkiden birinde sözleşme niteliği görülmesi tüm havaleye sözleşme denmesini gerektirmez. Sözleşme kurulması, havalenin mahiyetini bulanıklaştırırsa bile tamamen bertaraf etmez’’.⁴⁷

Gerçekten Akyol’un da belirttiği gibi, karşılık veya bedel ilişkilerinden birinde akdi ilişkisinin varlığı havalenin sözleşme olarak nitelendirilmesini haklı göstermez. Çünkü havalede soyut bir ilişki söz konusudur.⁴⁸ Her ne kadar havaledeki ‘‘yetkilendirme’’ veya havale ödeyicisinin karşılık ve bedel ilişkisine dayanmaktaysa da, her ikisinin de hukuki bakımdan geçerlilikleri bu temel ilişkilerden bağımsız, yani soyuttur.⁴⁹

‘‘Üçüncü şahıs yararına sözleşmede üçüncü şahsın vaad eden karşısındaki alacağı, vaad eden ile vaad ettiren arasındaki sözleşmeden karşılık ilişkisi doğmaktadır. Buna karşılık kabul edilmiş olan ‘havale’de havale alıcısının (lehdarın) havale ödeyicisi

⁴⁵AKYOL, age., sf.65, KOCAMAN, agm., sh.295.

⁴⁶ AKYOL, age.,sf.65-66.

⁴⁷AKYOL, age., sf.64 dn.19.

⁴⁸ KOCAMAN, agm., sf.295.

⁴⁹ KOCAMAN, agm., sf.295.

karşısındaki alacağı, doğrudan doğruya onun karşısındaki kabule dayanmaktadır. Havalede bu alacağın ‘soyut’ olmasına karşın, üçüncü şahıs yararına sözleşmede üçüncü şahsın alacağının varlığı karşılık ilişkisine bağlıdır”⁵⁰.

1.2.6. Temsil Yetkisi Olduğunu Savunan Görüş

Alman hukukçu Lenel 1896 yılında yazdığı “Stellvertretung und Vollmacht” adlı makalesinde “borç üzerine havale”nin, havale alıcısına bir “tahsil için temsil yetkisi” vermekten başka bir şey olmadığını ileri sürmüştür.⁵¹

Bu görüşe göre havale ilişkisinde, havale eden tarafından havale ödeyicisine ödeme için temsil, havale alıcısına da kabz için temsil yetkisi verilmektedir.

Ancak, Lenel’in bu görüşüne karşı çıkmış ve havalenin çifte temsil yetkisi değil, çifte yetkilendirme olduğu ileri sürülmüştür.⁵²

Havalenin temelini çifte temsil ile izah etmeye çalışan bu görüş bizce kabul edilemez. Çünkü gerek kabz için, gerekse ödeme için temsil salahiyeti verilen kimse temsil müessesesinin niteliği gereği temsil ettikleri kişi nam ve hesabına hareket eder. Oysa havalede durum farklılık arz etmektedir. Havale alıcısı veya havale ödeyicisi kanunun açıkça ifade ettiği gibi (OR. Art.466/e.BK.m.457-TBK.m.555) tamamen kendi namlarına hareket ederek kabz veya ödemede bulunabilirler.⁵³

1.2.7. Çifte Yetki Olduğunu Savunan Görüş

Çift yetki teorisi havale ilişkisinin temelini vekalet sözleşmesi ve temsil yetkisi görüşleri gibi başka hukuki kurumlarda aramak yoluna gitmemiş ve ilişkiyi bağımsız olarak incelemiştir.⁵⁴

Bu görüş, havale ilişkisinin temelini çift yetki esasına (Doppelermaechtigung) dayandırmaktadır.⁵⁵ Havale eden, havale ödeyicisini havale alıcısına bir miktar para,

---

⁵⁰ KOCAMAN, agm., sf.295.

⁵¹ KOCAMAN, agm., sf..296’dan naklen.

⁵² KOCAMAN, agm. sf.26’dan naklen.

⁵³ ÖZAKMAN, agm., sf.268; BECKER, Herman, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, C.6, Ankara 1993, (Çev: A.Suat DURA), sf.934; OLGAC, age., sf.418; YAVUZ, age., sf.318.

⁵⁴ ÖZAKMAN, agm., sf.267

kıymetli evrak veya sair misli şey ödemesi için yetkilendirirken, havale alıcısını da yapılan ödemeyi kabz hususunda yetkilendirir.

Havale ödeyicisine yetki verilmiş olması onu ödeme ile yükümlü kılmaz, bu husus tamamıyla onun iradesine bağlıdır. Havale ödeyicisi, eğer bir ödemede bulunacaksa bunu kendi adına, havale eden hesabına yapar. Havale alıcısı da kabz hususunda serbesttir. Kabz yetkisini kabul ederse, havale ödeyicisinin yapacağı ödemeyi kendi adına havale eden hesabına kabz eder.⁵⁶

Havale ilişkisine katılacak olanlar arasında bir borç ilişkisinin var olması gerekmez. Böyle bir ilişkinin mevcudiyeti halinde dahi, havale bunlardan mücerret olarak meydana gelir.⁵⁷

1.2.8. Havaledeki Yetkilendirme Hakkındaki Görüşler

Temsil Yetkisi mi, Çifte Yetkilendirme mi Olduğu hakkındaki farklı görüşler;

Havalenin çift temsil yetkisi mi, yoksa sadece çift yetkilendirme mi olduğu noktası incelenmesi gereken bir sorundur. Çünkü bu ikisi aynı şeylermiş gibi telakki edilebilir.

“Borç üzerine havale de havale eden tek taraflı irade beyanı ile çifte yetki vermektedir: Havale ödeyicisine ödeme yetkisi, havale alıcısına kabz yetkisi. Oysa “tahsil için temsil yetkisi”, tahsil yetkilisine verilmiş bir “hukuki kudret” olarak belirlemekte ve bundan per consequentias, borçlunun ona edası elde edilmektedir.⁵⁸

Tahsil için temsil yetkisi ile borç üzerine havalenin arasındaki esas temel fark bir başka noktadadır. Tahsil için temsil yetkisinde borçlu, yetki veren alacaklı karşısında, tahsil yetkilisine edada bulunmak hususunda sadece yetkili değil, aynı

---

⁵⁵) Von TUHR, agm., sf.1, 16,25,28, ÖZAKMAN, agm., sf.267, dn.13'den naklen; ÜLGEN, Hüseyin, Havalenin Geri Alınması, İÜHF.M., Yıl:1967 C.XXXII, sf.934-935; FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, Borçlar Hukuku İkinci Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri), C.1, İstanbul 1980, sf.30; BİLGE, age., sh.333-334; KARAYALÇIN, age., sf.65; ETİ, Ayten H., Havale İktisadi Yürüyüş Dergisi, 1959, sf.6; ZEVKLİLER, age., sf.184; BECKER, age., sf.933-934; KORAL, age., sf.39; YAVUZ, age., sf.318-319; KOCAMAN, agm., sf.298, UYGUR, age., sf.912; OLGAC, age., sf.418; AKYOL, age., sf.65; OĞUZMAN, M.Kemal, Borçlar Hukuku Dersleri, Genişletilmiş 4.Bası, C.1, İstanbul 1987, sh.172; KÜNEY, Hikmet, Banka Tekniği, 4.Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yay.No: 40, Ankara 1980, sf.142; POROY, Reha, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 11. Bası, İstanbul 1989, sf.119 dn7; KOYUNCUOĞLU, Tennur, Türk ve İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi (Novatio), İstanbul 1972, sf.59

⁵⁶ ÖZAKMAN, agm., sf.268.

⁵⁷ ÖZAKMAN, agm., sf.268.

⁵⁸ Von TUHR, agm., sf.18, KOCAMAN, agt., sh.109'dan naklen.

zamanda yükümlüdür de; meğerki tahsil yetkilisine edada bulunmak, borçlu için ifanın sözleşmeye aykırı şekilde zorlaştırılmasına yol açsın.⁵⁹ Borçlu bu durumda tahsil yetkilisine edadan kaçınırsa, tıpkı yetki veren alacaklıya karşı edadan kaçınmış gibi temerrüde düşer.⁶⁰ Oysa borç üzerine havalede durum çok farklıdır. Temel ilişkide, yani karşılık ilişkisinde havale edenin borçlusu olan havale ödeyicisi, havaleyi reddettiği takdirde, havale edene karşı mütemerrit(borcunu ödemeyen) olmaz. Hatta onun karşılık ilişkisinde havale edene olan borcu itiraza uğramış olsa bile, havale eden ondan cezai şartın ödenmesini isteyemez, rehini paraya çeviremez, fesih hakkını kullanamaz vs⁶¹. Bu husus BGB 757/II’de açıkça ifade edilmiştir: “Havale ödeyicisi, havale edenin borçlusu olmasından dolayı (olduğu takdirde), onun karşısında, havale alıcısına edada bulunmakla yükümlü değildir.” Ne var ki, OR.Art.468-II/TBK.m.557/f.2’de “Havale ödeyicisi, havale edene borçlu ise, borcu havale alıcısına ifa etmesi, havale edene yapacağı ifaya oranla daha fazla yük getirmiyorsa, borcu havale alıcısına ifa etmekle yükümlüdür.” şeklinde bir hükme yer veren OR./TBK. sisteminde, bu esaslı (temel) fark kaybolmuştur.⁶²

v.Tuhr’a göre, “borç üzerine havale” ile “tahsil için temsil yetkisi” arasındaki bu esaslı farkın nereden kaynaklandığını bulmak için “ödeme (tediye)’nin nitelik ve icrası göz önüne alınmalıdır.⁶³ Şöyle ki, “Tediye”, şu iki hususu gerekli kılmaktadır: Borçlunun, alacaklıya veya almaya (kabza) yetkili bir başka şahsa edada bulunması ve edada bulunanla kabzedenin, edanın borcun itfası amacına hizmet etmesi gerekeceği ve hiçbir şekilde başka bir amaca hizmet etmesi gerekmeyeceği hususunda anlaşmış olmaları.⁶⁴ Edanın ödeme fonksiyonuna ilişkin bu anlaşma, usulüne uygun olarak düzenlenmiş bir makbuzda her zaman ifadesini bulur.⁶⁵ Gerçi OR.Art.88-I/eBK.m.87/f.1’de, sadece “borcunu ödeyen borçlu, bir makbuz istemek hakkını haizdir” denilmektedir. TBK.m.103 “borcu ödeyen borçlu, bir makbuz ve borcun tamamı ödenmişse, buna ilişkin borç senedinin geri verilmesi veya iptal isteyebilir.” Ancak bu makbuzun ifayı ispat amacını gerçekleştirecek şekilde tanzim edilmesi gereği kabul edilmektedir. Öyleyse borçlunun, makbuzda itfa edilmiş olan

---

⁵⁹ Von TUHR, agm., sf.3, KOCAMAN, agt., sh.109’dan naklen.

⁶⁰ Von TUHR, agm., sf.4, KOCAMAN, agt., sh.109’dan naklen

⁶¹ Von TUHR, agm., sf.4, KOCAMAN, agt., sh.109’dan naklen.

⁶² KOCAMAN, agm., sf.297.

⁶³ Von TUHR, agm., sf. 5, KOCAMAN, agm., sh.297’dan naklen.

⁶⁴ Von TUHR, agm., sf.6, KOCAMAN, agm., sh.297’dan naklen.

⁶⁵ Von TUHR, agm., sf.6, KOCAMAN, agm., sh.297’dan naklen.

borcun gösterilmesini isteyebileceği açıktır; o bu suretle, sadece (x) meblağı ödediğini değil, fakat aynı zamanda alacaklının bu (x) meblağı belirli bir borcun ifası olarak kabz ettiğini de ispatlayabilecektir.⁶⁶ Alacaklı gibi, onun tahsil yetkisi verdiği temsilcisi de itfa edilmiş olan borcu gösteren bir makbuz verebilir.⁶⁷

Tahsil için temsil yetkisinde durum bu olmakla beraber borç üzerine havalede durum tamamen farklıdır. Borç üzerine havalede, havale alıcısının makbuz yükümlülüğü⁶⁸ farklı bir içeriğe sahiptir: Havale alıcısı, makbuzda, sadece havale dolayısıyla (x) meblağı kabz ettiğini belirtmek mecburiyetindedir.⁶⁹ Çünkü havale eden ile havale ödeyicisi arasındaki karşılık ilişkisinden hiçbir bilgisi olmayan ve olması da gerekmeyen havale alıcısı, makbuzda bu eda ile havale ödeyicisinin havale edene olan borcunun itfa edilmiş olup olmadığı hususunda hiçbir şey ifade etme imkânına sahip değildir.⁷⁰ Yani, havale alıcısı usulüne uygun bir makbuz vermek imkânına sahip değildir. Genel hükümlere göre, borçlu ancak usulüne uygun olarak düzenlenmiş bir makbuz karşılığında ödemede bulunmakta yükümlüdür. Öyle ise, borç üzerine havale de, havale ödeyicisi, havale eden karşısında kendisine böyle bir makbuz vermesi mümkün olmayan havale alıcısına edada bulunmakla yükümlü olmamak gerekir.⁷¹ Bu nedenle OR. Art.468-II/eBK.m.459f.2-TBK.m.557f'2'nin de, de lege feranda,BGB 787 II gibi düzenlenmesi uygun olacaktır.⁷²

Tahsil için temsil yetkisi ile borç üzerine havale arasındaki bir diğer teorik fark da şudur: Tahsil için temsil yetkisinde – alacağın temlikinde olduğu gibi- borçlu, tahsil yetkilisine ödemede bulunmakla, yetki veren alacaklıya karşı olan borcundan kurtulmuş olmaktadır. Borçlu causa solvendi ödemede bulunmakta ve tahsil yetkilisi de bu meblağı yabancı bir alacağın ifası olarak almaktadır (kabzetmektedir) .⁷³ Borç üzerinde havalede ise, ne havale ödeyicisi causa solvendi ödemede bulunmakta, ne de havale alıcısı bu meblağı, tahsil için temsil yetkisinde görüldüğü üzere yabancı bir alacağın ifası olarak veya alacağın temlikinde olduğu gibi kendi alacağının ifası

⁶⁶ Von YUHR, agm., sf.6,7 KOCAMAN, agm., sf.297'den naklen.

⁶⁷ Von TUHR, agm., sf.7, KOCAMAN, agm., sf.297'den naklen.

⁶⁸“Havale ödeyicisi, Art.88-I/BK.87/f.I anlamında bir makbuz hakkına, ancak havaleyi kabul suretiyle havale alıcısının borçlusunu sıfatını kazandığı zaman sahip olacaktır” (KOCAMAN, agm., sf.297).

⁶⁹ Von TUHR, agm., sf.7, KOCAMAN, agm., sf. 297'den naklen.

⁷⁰ Von TUHR, agm., sf.7, KOCAMAN, agm.,sf.298'den naklen.

⁷¹ Von TUHR, agm., sf. 7, KOCAMAN, agm.,sf.298'den naklen.

⁷² Von TUHR, agm., sf.7, KOCAMAN, agm.,sf.298'den naklen.

⁷³ Von TUHR, agm., sf.8, KOCAMAN, agt.,sf.112'den naklen.

olarak almaktadır.⁷⁴ Aksine havale ödeyicisi havaleye uymak suretiyle, bir başka deyişle havale dolayısıyla ödemede bulunmakta ve alıcısı da onun edasını bu anlamda kabzetmektedir.⁷⁵ Bu nedenle Art.466/eBK.m.457-TBK.m.555’de, haklı olarak, havale alıcısının havale ödeyicisinin edasını ‘‘ kendi namına’’ kabz edeceği ifade edilmiştir. Yani, ilgili şahıslar gere yapılan ödemenin, gerekse kabzın havale dolayısıyla yapıldığının bilincindedirler⁷⁶. Bu sebeple, havale alıcısı havale ödeyicisinin karşılık ilişkisindeki muhtemel bir borcu ile ilgilenmeğe mezun ve muktedir değildir.⁷⁷

---

⁷⁴ Von TUHR, agm., sf.8, KOCAMAN, agt.,sf.113’den naklen.

⁷⁵ Von TUHR, agm., sf.8, KOCAMAN, agt.,sf.113’den naklen.

⁷⁶ Von TUHR, agm., sf.8, KOCAMAN, agt.,sf.113’den naklen.

⁷⁷ Von TUHR, agm., sf 8, KOCAMAN, agt.,sf.113’den naklen.

2.BÖLÜM HAVALENİN ÇEŞİTLERİ, AKREDİTİF, HAVALENİN İLKELERİ

2.1. HAVALENİN ÇEŞİTLERİ

2.1.1. Havalenin Çeşitleri

Türk Hukukunda genellikle üç çeşit havalenin bulunduğu kabul edilir. Olağan Havaleler Türk Borçlar Kanununda düzenlenen Emre Yazılı Havaleler, poliçe ve çek gibi Türk Ticaret Kanununda düzenlenen nitelikli havalelerden söz edilir.⁷⁸

Bununla birlikte hamile yazılı havalelerinde düzenlenebileceği kabul edilmektedir.⁷⁹

TBK m. 560- “Kıymetli evraka bağlanmış alacağın, hâmile ödenmesi amacıyla yapılan yazılı havaleler hakkında, bu bölüm hükümleri uygulanır. Bu durumda havale ödeyicisi karşısında her hamil, havale alıcısı sayılır. Buna karşılık, havale eden ile havale alıcısı arasındaki ilişkiye özgü haklar, sadece alacağı devreden ile devralan arasında doğmuş olur. Çekler ve poliçe benzeri havaleler hakkındaki özel hükümler saklıdır.” Böylece havale lehtarının adının yazılmadığı hamile yazılı havaleler de kıymetli evrak niteliğinde olmayıp adi havale hükümleri uygulanacaktır, havale, emre de yazılabilir; ancak bu halde havale, Borçlar Kanunu hükümlerine değil, Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olacaktır. Bu husus, BK. M.462 f.son’da “çekler ile kambiyo senetlerine mümasil havaleler hakkındaki hususi hükümler bakidir” şeklinde ifade edilmiştir.⁸⁰ Hatta şekle uyulmaması sebebiyle çek ve poliçe sayılmayan belgelerin, tahvil yoluyla havale sayılacağı da kabul edilmektedir.⁸¹ Bir başka açıdan ise havaleler ödeme yapılmak üzere, havale emrinin bildirildiği şekle göre türlere ayrılır, bunlar;

- a) Mektup havalesi
- b) Telgraf havalesi
- c) Telefon havalesi

⁷⁸ Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, sf.199

⁷⁹ Bkz. Engel, sh.536., Bilge, s.334, Zevkliler, sf.386,

⁸⁰ Yavuz, Borçlar, 8.bası, sf.546

⁸¹ Zevkliler, sf.391.

d) Teleks havalesidir.⁸²

Havale benzeri müesseselerin ve konumuzla doğrudan ilgisi bulunan akreditifin de tanımını ve aralarındaki ilişkileri irdeleneceğim.⁸³

2.1.1.1. Dolaylı ve Doğrudan Havale Kavramı;

Alman hukukunda kural olarak, yazılı ve havale alıcısına yöneltilmiş havaleyi düzenlenmektedir. Ve buna dolaylı havale denilmektedir. Bunun ile beraber doğrudan havale ödeyicisine verilmiş olan havalede hukuki işlem hayatında geniş bir yeri vardır.

Banka havalesindeki ödeme talimatı akreditif ve kıymetli evraka ilişkin çek ilaveten yükümlü kılan unsurlar içermelerine rağmen geniş anlamda havalenin özel görünüş şekilleridir.

Alman hukukunda gerçek anlamda havale hallerinin geniş anlamda havale ile gösterdiği kısmi uygunluk nedeni ile BGB 783 vd.ndaki hükümlerin havale senedinin havale alıcısına teslimine göre düzenlenmediği ölçüde kıyasen uygulanabileceği kabul edilmektedir. Öyle ki doğrudan havalenin çoğu kez vekâlet veya iş görme ilişkisi çerçevesindeki bir talimat ile bağlı olması buna ters düşmez. Ancak bu kıyasen uygulamanın şematik olarak ve götürü tarzda değil de somut hukuki işlemin özelliklerine göre ve buna ters düşen özel hükümlerin ayrılması suretiyle yapılması gerektiği belirtilmektedir.

İsviçre hukukunda her ne kadar OR; Art. 466 vd.ndaki hükümlerde havalenin havale alıcısına gönderildiği ve havale ödeyicisinin havaleden bunun vasıtasıyla haberdar edildiği dolaylı havaleye dair normal durumdan hareket etmişse de İsviçre doktrinde OR'in sisteminde havalenin doğrudan havale ödeyicisine yöneltildiği doğrudan havaleyi reddetmek için hiçbir sebep bulunmadığı belirtilmektedir. OR; Art. 466-470 arasındaki hükümlerde havale alıcısının havaleyi havale ödeyicisine nakil ve ibraz edeceği ve bu suretle havale ödeyicisi karşısında bizzat edanın husule getirilmesi için faaliyet göstereceği umuduyla havalenin havaleci tarafından havale alıcısı tarafından gönderildiği veya verildiği normal durumdan hareket etmiştir. Böylece her iki

⁸² Kaya, Arslan, Belgeli Akreditifte Lehdarın Hukukî Durumu, Beta Yayınevi, İstanbul 1995, s.6

⁸³ Havaleye yakın bir hukuki ilişki olan poliçede bunlara eşit olan ilgili kişilere; keşideci, muhatap ve lehdar denir. (Olgaç, s.335)

yetkininde varması gereksinimi yerine getirilmiş olur. Yani havale, havale ödeyicisine dolaylı olarak intikal etmektedir. Yasal düzenleme de dolaylı havale olarak anılan bu duruma göre tertip edilmiştir. Fakat orada havale senedinin havale ödeyicisine doğrudan teslim edildiği ve üçüncü şahsın ya havale ödeyicisi tarafından talimat gereği bilgilendirildiği veya havalecinin özel bir bildirim vasıtasıyla haberdar edildiği bir havaleyi ret etmek için sebep yoktur.

Bunun ile beraber basit talimat veya doğrudan havale olarak adlandırılan bu hallerde durum biraz farklıdır. Bu hallerde borçluya bir üçüncü kişi ise para veya sair misli şeyin edası için talimat verilmektedir. Örneğin posta havalesinde kabzedenin havaleden ancak ödeme anında haberdar olduğu ve bu yüzden kural olarak ART 468 gereğince havale ödeyicisi karşısında bir ödeme talebi elde etmesinin mümkün olmadığı benzeri hallerde durum böyledir.

Havale ilişkisi maddi bakımdan ele alındığında yasa da ki havale hükümleri örneğin art 469 a göre tediye olunmamak halinde ihbar yükümlülüğü gibi havale alıcısının katılmasına göre düzenlenmiş hükümlerin istisna edilmesi suretiyle doğrudan havale olarak anılan bu hallere kıyasen uygulanabilecektir. Yani havale ödeyicisi borçluya havaleci karşısında art 468/2 de düzenlenmiş olan talimatın icrasına dair yükümlülük icap eder.

Kleiner de banka havalesi nedeni ile doğrudan havaleden söz etmektedir. Bu durum havale alıcısının havale ödeyicisi yani banka vasıtasıyla havaleden haberdar olduğu bir doğrudan havaleye uygun düşmektedir. İçtihatlar da bir havalenin varlığından hiçbir şekilde şüphe etmemişlerdir. Bunun ile beraber doğrudan havalenin yasa anlamında bir havale olmadığı kabul edilmek istense bile havaleye dair hükümler her halde kıyasen uygulanabilir.⁸⁴

Bununla beraber Kleiner banka havalesinin hukuki sebebi vekâlet olan bir havale şeklinde nitelendirmekten yine de kurtulamamaktadır. Banka havalesinde bir havalenin varlığı havalenin sadece yetkileri içerdiği fakat yükümlülükleri içermediği gerekçesiyle ret edilemez. Şüphesiz havale daha önceki teorisinde ortaya koyduğu gibi vekâlet değildir. O soyuttur. Buna karşılık onun hukuki sebebi vekâlet olabilir vekâletten onun bakımından havalenin böylece tesis edemediği bir yükümlülük

---

⁸⁴ Kocaman havale sf.15

meydana gelir. Banka havalesinde ciro sözleşmesi, sürekli bir vekâlet olarak havalenin hukuki sebebidir. Böylece ciro sözleşmesinden bir yükümlülük doğar.

Türk hukukunda Karayalçın uygulamada havale mekanizmasının iki türlü işlediğini belirttikten sonra havaleci meblağın tediyesi için salahiyet verdiği havale ödeyicisine bildirir. Havale ödeyicisi havale alıcısını haberdar eder. Demek suretiyle bu mekanizmalardan biri olan doğrudan havaleye adını koymadan işaret etmektedir.⁸⁵ Posta ve banka havalesi bu anlatıma örnek teşkil edebilir.

Görüldüğü gibi İsviçre hukukunda geniş anlamda havale kavramından söz edilmemek ile birlikte doğrudan havaleyi İsviçre Hukuk sisteminde ret etmek için hiçbir neden bulunmadığı belirtilmektedir. Havalenin geniş anlamda kıymetli evrak karakteri taşıdığı Alman hukuk sisteminde elde edilen sonucun havaleyi şekle tabi kılmayan İsviçre hukuk sistemini bazı yazarlar böyle açıklamaktadır.

Ancak geniş anlamda havalenin örneklerinden olan ve doğrudan havale teşkil eden banka havalesinin hukuki sebebi vekâlet olan yasa anlamında havaleye olduğunu havalenin mantığı amacı çerçevesinden bakınca görmekteyiz. Bir üst kavram olarak geniş anlamda havalenin İsviçre hukukunda da benimsenmesi yasa anlamına havale kavramının sınırlarının zorlanmasını ve hatta eski vekâlet teorisinin izlerini yansıtan çözüm arayışlarına yönlendirecektir.

TBK m. 555-559 arasında yer alan hükümlerde, havalenin havaleci tarafından havale alıcısına yollandığı ve havale alıcısının da bunu havale ödeyicisine naklettiği normal durumdan hareket edilmiştir. Burada havale alıcısı havalecinin habercisi olarak hareket etmektedir⁸⁶. Havaleci bu durumda, havale ödeyicisine ödeme yetkisinin verildiğini bildirir. Bir belgeyi havale alıcısına verir ve havale alıcısı da bu belgeyi havale ödeyicisine ibraz ederek edayı ister.⁸⁷ Yani kanuni düzenleme, havalenin havale ödeyicisine dolaylı olarak bildirildiği duruma göre (dolaylı havale) tertip edilmiştir.⁸⁸

Posta ve banka havalelerinde ise havaleci, havaleyi doğrudan havale ödeyicisine bildirir ve havale alıcısı havale ödeyicisi tarafından bilgilendirilir. Havale tipik içeriğini, havaleci (H) şöyle bir tek taraflı açıklamasında görülmektedir: “Bay Ö’ye

---

⁸⁵ Karayalçın, sf. 88

⁸⁶ Kocaman, Yargıtay, sf.344

⁸⁷ Karayalçın, sf. 88

⁸⁸ Kocaman, Yargıtay, sf. 388

(havale ödeyicisi); Bu havale mukabilinde benim hesabıma Bayan A'ye (havale alıcısı)“...” meblağı ödeyiniz.“ Görüldüğü üzere havaleci bir başkasına başka birine karşı bir edim yerine getirmesini talep etmektedir. Bu talep sonucunda yapılacak işlemleri her bir kişi kendi adına yapacaktır. Bu talep Bay Ö'yü Bayan A'ya borçlu yapmaz. Bay Ö ödemeyi yapmaması halinde Bayan A Bay H'ye başvurabilir.

Doktrinde Havaledeki gibi 'yetki verme' kabule ihtiyaç bırakmayacağı savunulsa da havalenin hedeflediği amacın gerçekleşmesi için kabul olması gerekmektedir. Bu nedenle havalenin verilmesi tek taraflı varması gerekli bir hukuki işlemi değil aksine vekâlette benzer olarak bir sözleşmeyi ifade eder. Havalenin doğrudan havale ödeyicisine bildirildiği ve üçüncü şahsın havale ödeyicisi tarafından havale hükümleri gereğince bilgilendirildiği yahut havalecinin hususi bir bildiriyle havaleden haberdar edildiği durumlarda da havalenin varlığını kabul etmek gerekecektir⁸⁹.

2.1.2. Havalenin Karşılaştırılmalı Değerlendirilmesi

Havale ilişkisinin hukukî niteliği, çeşitli görüşler etrafında bazı hukukî müesseseler temel alınarak incelenmiştir. Şöyle ki:

Vekâlet sözleşmesi görüşünde havale ilişkisi, vekâlet sözleşmesi esas alınarak incelenmektedir. Bu görüşte, havale edenin havale ödeyicisine 'ödeme vekâleti' havale alıcısına ise 'kabz vekâleti' vermesi söz konusudur. Hâlbuki vekâlet sözleşmesinde vekil ödeme veya kabza hem yetkili hem de bununla borçludur; vekil için bu konuda bir borç doğmaktadır. Havalede ise havale edenin yetki vermesi, ne havale ödeyicisi için ödeme ne de havale alıcısı için kabz yükümlülüğü doğurmamaktadır; havale edenin tek taraflı muamelesi, diğer kişilere bir borç yüklemeyiz; onlar ödeme ve kabz konusunda tamamen serbesttirler.⁹⁰ Havale alıcısına kabz yetkisi verilmesi kabul edilirse, havaleci bakımından zorunlu olan bir katılma(muavafakat) söz konusudur ve bu suretle havale ödeyicisinin 'soyut' edası havaleci ile havale alıcısı arasındaki 'sebepl' ilişkisine tesir edebilir. Böylece bu yetki vermeyle kabzeden havale alıcısına, havale ödeyicinin soyut edasını değer bedel ilişkisine mahsup etmek yetkisi de bahşedebilir.

⁸⁹ Karayalçın, sf. 88, Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kocaman, Yargıtay, sf.344 vd.

⁹⁰ Bu görüşün açıklanması için bkz. Özakman, Havale, sf. 9

Çift yetki görüşü, havale ilişkisinin temelini vekâlet sözleşmesi, temsil yetkisi görüşleri gibi başka hukukî müesseselerde aramak yoluna gitmemiş ve ilişkiyi bağımsız olarak incelemiştir. Bu görüşün, 1911 İsviçre Borçlar Kanununa temel teşkil ettiği ifade edilmektedir. Bu görüş, havale ilişkisinin temelini çift yetki esasına dayandırmaktadır. *Havale eden, havale ödeyicisini, havale alıcısına bir miktar para, kıymetli evrak veya sair misli eşya ödemesi için yetkilendirirken(ödeme yetkisi), havale alıcısını kabz için yetkilendirir (kabz yetkisi)*. Havale ödeyicisine yetki verilmesi onu bu ödemeyle yükümlü kılmaz, bu husus tamamen kendi iradesine bağlıdır. Havale ödeyicisi, eğer bir ödemede bulunacaksa bunu kendi adına havale eden hesabına yapar. Havale alıcısı da, kabz yetkisini kabul edip etmemekte serbesttir; havale ödeyicisinin yaptığı ödemeyi kendi adına havale eden hesabına kabzeder⁹¹.

Yavuz'a göre Havalenin tanımını veren (eski) BK. m. 457'ye göre, bu muamele ile muhalünaleyh, bilveکہle kendi namına kabza salâhiyettar olan muhalünlehe muhil hesabına nakid veya kıymetli evrak veya sair misli şeyler itasına mezun kılınır. Böylece havalde de, gerek 'muhalünaleyh', gerekse 'muhalünleh', muhilin verdiği yetkiye binaen hareket ettiğine göre, sözü edilen 'muhil hesabına hareket etmenin' **dolaylı temsilin** bir uygulama alanı olduğu düşünülebilir. Çünkü bu muamelede 'muhalünaleyh' ve 'muhalünleh', kendi adlarına hareket ettiklerinden doğrudan temsil durumu söz konusu değildir. Bu bakımdan 'Béguelin'in havalayı dolaylı temsilin uygulama alanına koyan görüşüne katılmak gerekir."⁹² Kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nun 466'ncı maddesinin Almanca metninin⁹³ açıkça ifadesine karşın, eski BK 457'inci maddesinde havale bir akit olarak nitelendirilmektedir. Fakat yeni düzenlemede TBK m. 555'de havaliden bahsederken '*hukukî işlemdir*' denilmektedir. Böylelikle yeni düzenlemede akit kelimesini kullanılmamıştır. Eski Borçlar Kanunu m. 457'de 'Havale bir akiddir ki,...' diye başlayan tanımda havalenin akit olarak tanımlanması karışıklıklara yol açmış ve doktrinde uzun

⁹¹ Bu görüşün açıklanması ve bu görüşte olarak bkz. Özakman, Havale, sf. 13 ve dipnot. 13'de anılan yazarlar; Engel, contrats, sf. 533-534 Kocaman, Havale, sf. 17 vd.

⁹² Yavuz, Dolaylı temsil, sf. 544.

⁹³ İsviçre Borçlar Kanunu m. 466 (Almanca metni çevirisi) "*havale suretiyle havale ödeyicisi para, kıymetli evrak veya sair misli eşyayı havaleci hesabına, havale alıcısına da eda etmeye ve bu da, edayı havale ödeyicisinden kendi adına kabz etmeye yetkili kılınmıştır.*"

tartışmalar oluşmuştur.⁹⁴ Karayalçın eski düzenlemede akit geçerken bile Türk hukuku açısından ‘çifte yetki verme teorisi’nin benimsenmesini engellemeyeceği açıkça belirtilmiştir.⁹⁵ Yargıtay da verilen kararlarda yeni kanunda akit kelimesinin kullanılmamasına etki etmiştir. Nitekim akit kelimesi varken dahi Yargıtay vermiş olduğu kararlarda ‘çifte yetki verme’ olduğunu kabul etmektedir.⁹⁶

Buna karşın Havale ilişkisinin temelini vekâlet sözleşmesinde arayan görüş zamanla terk edilmiş, bunun yerine müesseseyi temsil yetkisi ile açıklamaya çalışan bir görüş hâkim hale gelmiştir. Havale ilişkisinin temelini çift temsil yetkisi ile açıklamaya çalışan bu görüş de kabul edilemez. Gerek kabz için temsil yetkisi almış olan kimse gerekse ödeme için temsil yetkisi verilen kimse, temsil yetkisinin mahiyeti gereği, (doğrudan temsilde) temsil ettikleri kişi adına ve hesabına hareket eder. Hâlbuki havalede durum çok farklıdır. Havale ödeyicisi ve havale alıcısı, TBK. m. 555’de açıkça ifade edildiği gibi, tamamen kendi adlarına hareket ederek kabzda ve ödemede bulunmaktadır.⁹⁷

Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme olduğu görüşü Türk hukukunda Tunçomağ’ca ileri sürmektedir. Üçüncü şahsın edayı kendi adına talep edebilmesi, sözleşme karakterinde ve özellikle de üçüncü şahıs yararına vekâlet karakterinde mevcuttur. Bu suretle havale, üçüncü şahıs yararına hukuki işlemler yapmak için temsil yetkisi olduğu savunulmaktadır. Tunçomağ havalede bir ‘üçüncü şahıs yararına sözleşme’ niteliği görmektedir.⁹⁸

Alacağın temlik, hukuki bir işleme dayalı olarak bir alacağın bütün hak ve vebeleri ile birlikte alacaklıdan (temlik eden, devir eden) başka bir kişiye (temellük eden, temlik alan, temlik edilen, devir alan) devir edilmesi. Havale alıcısına hiçbir hakkı “devredilmediği” için havale, alacağın temlikinden ayrılmaktadır. Hatta borç dolayısıyla havale de dahi, havaleci havale ödeyicisi karşısındaki talebin alacaklısı olarak kalmaktadır.

---

⁹⁴ Hatemi, Serozan, Arpacı, Hüseyin-Rona –Abdulkadir, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, sf.474.

⁹⁵ Bkz. Karayalçın, sf.87; Bilge sf.332-333.

⁹⁶ Bu konuda bkz. Kocaman, Sempozyum, sf.355 vd.

⁹⁷ Bu görüşün açıklanması için bkz. Özakman, Havale, sf. 11.

⁹⁸ Tunçomağ, sf 723.

Bir başka ayıran noktada havalenin soyutluğu, havale alt hukuki ilişkiden bağımsızdır. Havalede alt hukuki ilişki dolayısıyla hak iddia edilemez. Ancak alacağın temlik edilebilmesi alacağın varlığına bağlı olarak gerçekleşir.

Havale borçlanılmış olan veya başka bir sebepten dolayı arzulanan bir edayı bir üçüncü şahıs vasıtasıyla husule getiren bir araç olarak birçok kurumla benzerlik göstermektedir. Havale ile az veya çok benzerlik gösteren bu kurumlar karşısında sınırın belirlenmesi bir zorunluluktur.⁹⁹

2.2. AKREDİTİF

2.2.1. Akreditif - Havale İlişkisi

2.2.1.1. Akreditifin Hukuki Niteliği

Akreditif ve havale ilişkisinin iyi anlaşılabilmesi için öncelikle akreditifin tanımlanması gerekir. Milletlerarası Ticaret Odasının akreditifle¹⁰⁰ ilgili muamelelerin tek biçim halinde yürütülmesini sağlamak amacıyla “Vesikalı krediler hakkında yeknesak teamül ve uygulamalardır.”

Bilimsel öğretilerde akreditif ile ilgili değişik tanımlar görmek mümkündür. Ayrıca havale, niteliği itibariyle akreditifle benzer mahiyette olduğundan havalenin hukuki niteliğini açıklayabilmek için akreditife biraz genişçe değinmemiz gerekmektedir.

Milletlerarası Ticaret Odasının göre akreditif, bir müşterinin talep ve talimatı üzerine veya bizzat kendi adına işlem yapan bir bankanın akreditif şartlarına uyulması koşuluyla ve akreditif metninde şarta bağlanan belgelerin ibrazı karşılığında; Bir üçüncü şahsa veya onun emrine ödemedede bulunacağını veya lehdar tarafından çekilen poliçeleri ödeyeceğini veya böyle bir ödemedede bulunması veya bu gibi poliçeleri ödemesi yahut kabul etmesi için diğer bankaya yetki verdiğini veya

⁹⁹ Kocaman, Türk Borçlar Hukukunda Havale sf.26 Ankara, 2000.

¹⁰⁰Somuncuoğlu, Ü., Akreditif işlemlerinde özellikle Türk ihracat mevzuatı açısından yerel (aracı) bankaların ihracatçı karşısındaki hukuksal durumu ve sorumlulukları, BATİDER (1983), c. XII, sy. 1, sf. 51-62; Reisoğlu, S., Türk hukukunda ve bankacılık uygulamasında akreditif, Ankara 1995; Kaya, A., Belgeli akreditifte lehtarın hukuki durumu, İstanbul 1995; Ekici, A., Milletlerarası Ticaret Odası'nın 500 sayılı Yeknesak Teamül ve Uygulamaları ışığında akreditifin hukuki niteliği ve tarafların yükümlülükleri, İstanbul 1995; Teoman, Ö., Yaşayan Ticaret Hukuku, c. 1: Hukuki mütalaalar, Kitap: 7 (1995-1996), İstanbul 1997, sf. 203 vd. Ayanoğlu, A., Belgeli Akreditiflerde Akreditif Bankasının Hukuki Durumu, yayınlanmamış ylt., İstanbul 2000.

diğer bir bankayı ödeme işlemleri yapmaya yetkili kıldığını belirten bir anlaşmayı ifade eder. (YTU m.2) Yeknesak Ticaret Uygulamalarına göre yapılan bu tanım akreditif işleminin ekonomik boyutuyla ilgili olup işlemin hukuki yönü hususunda kasıtlı bir sessizlik söz konusudur, bunun amacı ise akreditifin hukukî boyutunu ulusal düzenlemelere bırakmaktır.¹⁰¹

Bu bağlamda akreditif Türk Hukukunda, öğretide ve yargı kararlarında çeşitli biçimlerde tanımlanmıştır. Bir tanıma göre “*Akreditif, açtırmanın talimatı dairesinde havale ödeyicisinin yani muhatabın, açtırmanın nam ve hesabına ödemedede bulunma, lehtarın da süresi içinde ve şartlara uygun bir tarzda belgeleri ibraz etmesi kaydıyla ödemeyi talep etme yetkisini kazandığı bir havalenin adıdır.*”¹⁰²

Türk Borçlar Kanunu’na göre havale, havale ödeyicisi, havale alıcısı kendi namına kabza yetkili olduğu para, kıymetli evrak veya sair misli şeylerin havaleciye vermesi için yetkilendirildiği hukuki işlemdir.(TBK m. 555). Havale ilişkisi, alıcının satıcıya ödemedede bulunulması konusunda bankaya ve ödeme olunan şeyi kendi adına kabzetmek konusunda satıcıya yetki vermesi aşamalarından oluşan akreditif ile bu bağlamda büyük benzerlik gösterir.¹⁰³

Türk Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanununda akreditifin hukuki niteliğini açıkça düzenleyen hüküm bulunmamaktadır. Doktrinde hâkim görüş, akreditifi havale olarak nitelendirir.¹⁰⁴ Yargıtay da birçok kararında akreditifi havale olarak nitelendirdiği görülür. Hukuk Genel Kurulu aşağıda havalenin şekli bahsinde de değineceğimiz gibi belgeli akreditifle ilgili bir kararında “*Buna göre alıcı, bankaya kendi hesabına satış parasını ödeme yetkisi ve satıcıya da satış parasını kendi hesabına bankadan alma yetkisini vermektedir.*” O halde bu, TBK’nun 555. Maddesindeki havalenin tanımlanmasına uygun bir işlem, diğer deyimle havalenin uygulandığı bir işlemdir.¹⁰⁵ Akreditifin TBK.555. madde anlamında havale niteliğinde olduğu karara bağlamıştır. Bu ticari işlem I. Dünya savaşından sonra ticareti gelişen dış ülkelerde bir ilerleme göstermiş, yurdumuzda da daha sonra bankacılıkta sık sık rastlanan bir işlem olmuştur. Bir alıcının yurt dışındaki bir

---

¹⁰¹ Kaya, sf.7

¹⁰² Tekinalp, Ünal, Banka Hukukunun Esasları, cilt:I, İstanbul 1988, sf.65

¹⁰³ Tolun, Osman, Akreditifin Hukukî Mahiyeti, AD. Sayı:3, 1957, sf.269

¹⁰⁴ Bu fikir için bakınız, Tekinalp , sf.431, Bu görüşe getirilen açıklama için bkz., Yavuz, Borçlar 2.Bası, sf.328 vd.

¹⁰⁵ HGK.04.11.1964 T., E.962, K.637 (Olgaç, sf.337)

satıcıdan mal satın alırken, bankaların komisyon karşılığında açtıkları akreditifin işlemesi için hemen her zaman bir muhabir bankayı kullanmaları, işin özelliğinden doğan bir zorunluluktur. Alıcı, bankaya kendi hesabına satış parasını satıcıya ödeme yetkisi ve satıcıya da satış parasını kendi hesabına bankadan alma yetkisi verir.

Karahasan'a göre; o halde akreditif, Türk Borçlar Kanunu 555. maddesindeki (Havalenin) tanımlanmasına uygun bir işlemdir.¹⁰⁶

Doktrinde Yavuz; akreditifin, bu ad altında TBK'da ya da diğer mevzuatta yer alan herhangi bir pozitif bir metinde düzenlenmediğine göre akreditifin, kendisine özgü bir hukuki işlem olarak düzenlenmesi gerektiğini belirtir.¹⁰⁷

Akreditif hukuki niteliği üzerinde teknik hukuk alanının tartışıp uzlaşmaya vardığı bir konu değil, birçok ülkenin Kanunlarına dahi girmemiş bulunan ve ticari hayatın işleyişine paralel olarak gelişen bir yöntem olarak karşımıza çıkar. Açıklanan nedenlerle; akreditifin hukukî niteliği üstünde öğretilerde bir uzlaşma olduğunu söyleyemeyiz.¹⁰⁸ Akreditifin hukuki niteliğinde doktrinde bir ortak fikir olmadığını belirttikten sonra, ileri sürülen fikirleri iki başlık altında incelemek mümkündür.

'Tekçilik ilkesini' esas alan yazarlara göre akreditif, sadece bir tek hukukî kurum vasıtasıyla açıklanmaya müsait iken, parçalama ilkesinin' savunucularına göre ise akreditifi tek bir kurumla açıklamak mümkün değildir.¹⁰⁹

Parçalama ilkesinin savunucularına göre ise; akreditif, her birinin hukukî karakteri ve kuruluşu farklı olan birden çok sözleşmeler dizisinden oluşur.¹¹⁰ Akreditif işlemi üç köşeli hukuki işlemlerdendir. Akreditifin yanları; akreditif açtıran, akreditif bankası, muhabir banka, akreditif lehdarı gibi kişilerden meydana gelir¹¹¹

Öğretilerde tartışmaya yol açan bu konunun uygulamaya olan etkilerini görmek amacıyla ve Türk Borçlar Hukuku anlamında teknik bir tartışmaya girmeksizin, akreditifin hukuki bünyesinin anlaşılmasının taraflar arası ilişkilerin yorumunda sağlayacağı yarar sebebiyle ve havale ile ilişkisini daha rahat açıklamaya yardımcı

---

¹⁰⁶ Karahasan, Mustafa Reşit, Türk Borçlar Hukuku- Özel Borç ilişkileri, 5. cilt, Beta Yay, İstanbul 2004, sf.1147

¹⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz., Yavuz, Borçlar 2.Bası, sf.329 vd.,

¹⁰⁸ Yeniaras, Mustafa Cem, İstanbul Barosu Dergisi , Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme., Cilt: 80 , Sayı: 1, Yıl 2006, sf.6

¹⁰⁹ Polat, Erdal, Havalenin Hukuki Mahiyeti, <http://www.dtm.gov.tr>

¹¹⁰ Göger, Erdoğan, Akreditif Muamelesi ve Hukukî Mahiyeti, Beta Yayınları, 2. bası, Ankara 1980, sf.47

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz.Yavuz, Borçlar 2.Bası, s.330 vd.,

olması için akreditifin hukuki bünyesinin tespitine ilişkin yaklaşımları kısaca incelemek gerekir.

2.2.2. Akreditifi Tek Bir Hukuki Kurumla Açıklamaya Çalışan Görüşler

2.2.2.1. Havale Görüşü

Akreditifin hukuki yapısını irdeleyen ve bunu ‘teklik ilkesi’ çerçevesinde açıklamaya çalışan Alman, İsviçre ve Türk öğretisi ile mahkeme kararlarında¹¹² genel kabul gören fikir, akreditifin bir çift yetki olarak düzenlenmiş havale ilişkisi olduğu yönündedir.

Öte yandan akreditifin havale ilişkisiyle uyuşmadığı, bu nedenle hukuki niteliğinin havale olarak kabulüne olanak olmadığı yolunda eleştirilere de rastlanmaktadır. Öğretide ilk eleştirilen konu, havalenin üçlü bir ilişki olmasına rağmen akreditifte ortaya çıkan muhabir bankanın dördüncü bir taraf oluşturduğu, bu nedenle muhabir bankanın ifa yardımcısı olarak kabul edilmesi zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır.¹¹³ Aşağıda havale ile akreditifin benzer yanları ve farklarını maddeler halinde inceleyeceğiz.

2.2.2.2. Mücerret Alacak Görüşü

Akreditif amirinin akreditif bankasına, belirli belgelerin, karşı tarafça ibrazı kaydıyla ödemede bulunma talimatı verir. Bu şekilde bankayla akreditif amiri arasında bir iş görme sözleşmesi oluşur. (TBK m.502)¹¹⁴ İşte bankanın lehdara bu akreditif ilişkisini bildirmesiyle birlikte, aralarında belgelerin ibrazına bağlı olarak soyut borç ilişkisi ortaya çıkar; soyutluk özelliği mutlaktır, zira ne bankayla akreditif amiri ne de alıcıyla satıcı arasındaki sözleşmelerin bankanın sahip olduğu ödeme yükümlülüğünün hukuki nedenini teşkil ettiğini söylemek mümkündür.¹¹⁵

---

¹¹² Türk hukukunda havale görüşünü kabul eden yüksek mahkeme kararları için bkz. HGK.E:1964/942 K:1964/637; 11 HD. E:1982/1274 K:1982/1845; 11 HD K:1980/3644 E:1980/3185. Aynı yönde İsviçre Federal Mahkemesi kararları: ATF 117 III 76-77; ATF 115 II 67; ATF 114 II 45; ATF 78 II 42. (Yeniaras, sf.7, dpn.28’den naklen)

¹¹³ Yeniaras, sf.7

¹¹⁴ Göger, sf.69

¹¹⁵ Yeniaras, sf.8

Yargıtay da bazı kararlarında istikrar arz etmemekle birlikte akreditifin hukuki mahiyetini soyut alacak teorisiyle izah etmiştir.¹¹⁶

Bununla birlikte Alman hukukunda akreditifin hukuki mahiyetinin soyut borç ilişkisine dayandırıldığı görülür.¹¹⁷

2.2.2.3. Diğer Görüşler

Öğretide akreditifi tek bir hukuki müessese ile açıklamaya çalışan yazarlar arasında itibar mektubu, itibar emri, kefaletin özel bir görünüşü gibi hukuki müesseselerle açıklanmasına dair görüşler ileri sürülmüştür.¹¹⁸

2.2.3. Akreditifin Hukuki Niteliğini Farklı Hukuki İlişkilerden Yararlanılması

Akreditifin tek bir hukuki kurumla açıklanmasının mümkün olmamasından hareketle, söz konusu işlemin aralarında hukuki bir bağ olmaksızın, ekonomik anlamda ilişkili akitlerden oluştuğu fikri ileri sürülmüştür. Buna göre akreditif, bir akitler dizisidir ve ancak her bir akdin ayrı ayrı ele alınmasıyla anlaşılabilir. Açıklamalar, akreditif bankası ile akreditif amiri arasındaki ilişki, akreditif bankası ile muhabir banka arasındaki ilişki ve lehdar ile bankalar arasındaki ilişki olmak üzere üç aşamada sunulacaktır; satıcıyla alıcı arasındaki ilişkinin hukuki mahiyeti hususunda tartışmaya mahal yoktur.

2.2.3.1. Akreditif Bankası ile Akreditif Amiri Arasındaki İlişki

Öğretide akreditif bankası ile akreditif amiri arasındaki ilişkiyi açıklayan iki fikir bulunmaktadır. Bunlardan ilki ilişkiyi vekâlet akdi olarak nitelendirirken, ikincisine göre akreditif bankası ile akreditif amiri arasındaki ilişkiyi bir istisna sözleşmesi olarak açıklar.¹¹⁹

---

¹¹⁶ “(...)teyidli akreditifte, usulüne uygun olan belgeler karşılığı ödeme yapmayı, teyid bankası da ayrıca taahhüt etmekte ve bu suretle taahhüt altına girmektedir. Teyid bankasının lehdara karşı yükümlülüğü mücerret bir borç ikrarı niteliğinde olup(...)”(19 HD, E:1997/7126, :1997/9916); 11 HD de bir kararında soyut borç ilişkisi görüşünü desteklemektedir. (YKD Ağustos 1978, sayı:8, sf.1321). Yeniaras, sf.7, dpn, 37’den naklen,

¹¹⁷ Yeniaras, sf.7

¹¹⁸ Bilge, Necip, Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara 1971, sf.305 vd.(Yeniaras, sf.8’den naklen)

¹¹⁹ “Ayrıntılı bilgi için bkz, Yeniaras, sf.8 vd.

2.2.3.2. Akreditif Bankası ile Muhabir Banka Arasındaki İlişki

Akreditifte bankalar arasındaki ilişkiler ‘iç ilişkiler’ ve ‘dış ilişkiler’ olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Bankalar arasındaki iç ilişki konusunda Türk-İsviçre öğretisinde¹²⁰ ve yargı kararlarında tartışmaya yer olmadan, bunun bir vekâlet akdi olduğu kabul edilmektedir. Dış ilişki hususunda ise görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre muhabir banka, akreditif bankası bakımından ifa yardımcısı olarak nitelenebilir; şöyle ki akreditif borçlusu olan akreditif bankası, borcunu alacaklının işyerinde ifa etmekle yükümlüdür ve bunun için bir ifa yardımcısı kullanmaktadır.¹²¹ Bu konuda ortaya atılan ikinci görüş ise, muhabir bankanın amir bankanın ikame vekili olduğu yönündedir.¹²²

2.2.3.3. Bankalar ile Lehdar Arasındaki İlişki

Lehdarın akreditifte bankalarla ilişkisinin herhalde TBK m.18 anlamında soyut borç ilişkisi olduğu öğretiler sürülmüştür¹²³. Başka bir görüşe göre ise bankalar ile lehdar arasındaki ilişki, akreditifin açıldığıın ihbarı öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınır.¹²⁴ Aslında akreditif, ekonomi bakımından satıcı ile alıcı arasında bir bankanın alıcı menfaatine sağladığı itibar anlamına da gelir.

2.2.4. Havale ile Akreditif Arasındaki Münasebette Netice Olarak

Yukarıda kısmen anlattığımız gibi, kredi mektubu olarak da adlandırılan akreditif hakim görüşe göre Türk Borçlar Kanununun 555. m. anlamında bir havaledir. Her ne kadar kısmen bu konuya temas edildiyse de özellikle uluslararası ticarete kullanılan önemli bir ödeme aracı olması sebebiyle akreditif ayrı bir başlık altında incelenmelidir. Akreditifte genellikle havale ilişkisiyle alakalı vekâlet ilişkisi de vardır. Akreditif vekil edenin ya da ciro silsilesiyle vekil edilenlerin hepsi tarafından

---

¹²⁰ Türk-İsviçre doktrininde vekâlet görüşü benimsenirken, Alman Hukukunda iş görme akdi olarak nitelendirilmektedir. Alman Hukukundaki farklı görüşler için bkz. KAYA, sf.90, 166 no’lu dipnot, (Yeniaras, sf.10 vd.’dan naklen)

¹²¹ Yargıtay’ın bu anlamdaki kararları: HGK, E:1964/942 K:1964/637; 11 HD, E:1982/4352 K:1982/5626, (Yeniaras, sf.10, dpn, 52’den naklen)

¹²² “Ayrıntılı bilgi için bkz, Yeniaras, s.10 vd)

¹²³ Göger, sf.60, “Ayrıntılı bilgi için bkz, Yeniaras, sf.11 vd.”

¹²⁴ Uluç, Mehmet R, Borçlar Hukuku Açısından Akreditif, Batider, 1966, C III, S.3, sf.466

garanti edilmiştir¹²⁵. Çünkü akreditif üçlü ilişkisinin bir tarafında banka bulunmaktadır.

Akreditifle havale müessesesi arasındaki temel farkları özetlemek gerekirse;

Havale öncelikle bir çifte yetki vermedir. Hâlbuki akreditifte banka ve akreditif amirine yüklenilen yükümlülükler bakımında banka ile amir arasındaki ilişki sözleşme iken havale, havalecinin havale alacaklısı ve borçlusuna verdiği çifte yetkiden oluşur. Dolayısıyla akreditif bir çifte yetki verme sözleşmesi olmayıp bir sözleşmeler dizisidir.¹²⁶

Havalede genelde muhil havale borçlusunun alacaklısı ve havale alacaklısının da borçlusu durumundadır. Buna karşın akreditifte alıcı daima satıcının borçlusu konumundadır.¹²⁷

Havaleden umulan fayda ve amaçlar farklı olabilir. Amaç, havalecinin havale alıcısına olan bir borcunu ödemek olabileceği gibi bir miktarın tahsili veya kredi sağlanması da olabilir. Akreditifte amaç ise daima satıcıya satış bedelinin tediyesi yani akreditif borçlusu olan alıcının borcunu ifasıdır.¹²⁸

Akreditifin hukuki mahiyetini havale olarak açıklamaya çalışan görüşün sıkıntıya düştükleri husus, akreditifte havale alıcısının havale ödeyicisine karşı soyut bir alacak hakkı kazanması nedeniyledir. Havale görüşü yanlıları T.B.K. 557'deki kabul müessesesine başvurarak sorunu çözmeye çalışırlar. Bu ise çelişki oluşturmaktadır. Çünkü bankanın havalede olduğu gibi ayrı bir kabul yazısı akreditifte yoktur. Akreditifte banka, alacaklısına akreditifin kabul edildiğini bildirmeyip sadece açıldığını bildirir. Havalede ayrıca kabul edenin çekince hakkı yoktur. Halbuki akreditifte bulunmaktadır. Hatta dönülemez teyitli akreditifte akreditif bankası ile muhabir bankanın satıcıya karşı ayrı ayrı soyut ödeme taahhütleri vardır. Çifte kabul de denebilir. Kabul kredisi halinde bu iki bankaya bir üçüncüsü de eklenmektedir. Bu ikili üçlü kabul ile bankalar arasındaki ilişkilerin havale ile açıklanması imkânsızdır.¹²⁹

---

¹²⁵ Zevkliler, sf.392

¹²⁶ Göger, sf.57

¹²⁷ Tolum, Osman, Akreditifin Hukuki Mahiyeti, AD., 1957, S.3, sf.266-280

¹²⁸ Uluç, sf.457-458

¹²⁹ Göger, sf.51

Havaledeki havaleye konu edimin havale alacaklısına ödenmesine dair verilen yetkinin kabulü ile akreditifteki kabul birbirine benzememektedir. Havalede havale ödeyicisinin kabulünün birtakım hukuki sonuçları bulunup, yapılan kabul yetki kabulü anlamına kabuldür. Ayrıca havale alıcısının kabulü de ayrı hukuki sonuçlar doğurup bir önceki kabulden farklıdır. Akreditifte ise lehdar satıcının bankanın akreditif açıldığına dair bildirisini kabul edip etmemesinin önemi yoktur. Akreditifte borçlanma tek aşama ile olmaz. Akreditif amiri ile banka akreditifin ne şekilde icra edileceği konusunda da anlaşılır.¹³⁰

Kanuna göre havalenin konusu nakit, kıymetli evrak veya misli şeylerden oluşurken akreditifin konusu genelde nakitten oluşur. Nadiren kıymetli evrakla da yapılabilir.¹³¹

Havalenin akreditifle açıklanamayan bir başka hususiyeti de Rücudur. Akreditif bankası ile teyid eden bankanın lehdara karşı rücu hakları yoktur. Akreditif bankası ile teyid eden bankanın, kabul kredisinden dolayı poliçeyi kabul etseler dahi lehdara başvurma hakları bulunmamaktadır. Yeknesak kurallar akreditifteki rücu imkan ve durumlarını özel olarak tanzim etmiş olup, birden fazla başvuru hallerinin havale ile karşılanması olanaksızdır.¹³²

Akreditifte muhabir bankanın durumu özellik arzeder. Akreditifi havale olarak savunan görüş muhabir bankayı akreditif bankasının ifa yardımcısı olarak belirtirler. Hukuk genel kurulu bir kararında benzer görüşü yinelemiş, “Kendisine karşı havale işlemi yapılan banka yani akreditifin açılması için kendisine başvuru yapılan banka, kendi yararına havalede bulunan (sattığı malın parasını alacak olan) satıcının bulunduğu yabancı ülkede, genellikle şubesi olmadığından oradaki bir bankanın yardımı ile ödemeyi yaptıracak ki ticaret dilinde buna muhabir banka denir. Bu muhabir banka, belli kağıtların ibrazı karşılığında akreditif konusu mal parasını yani satıcı yararına havale olunan parayı öder. Muhabir bankanın davalının (akreditif bankasının) yardımcısı sayılmasına hiçbir engel yoktur.

Türk Borçlar Kanununun 11. maddesi gereğince sorumlulukta kurtulma şartı geçerli olmayacağından, davalı bankanın (Akreditif bankasının) sorumluluğu bulunduğu ilkesi benimsenerek, o banka sabit görülecek tazminat ile hükümlendirilmelidir. O

---

¹³⁰ Uluç, sf.462, Göğür, sf.51

¹³¹ Arpacı Kantar, sf.44

¹³² Göğür, sf.51

halde muhabir bankanın akreditif bankasının borca konu edimin ifasının yardımcısı addedilmesi ile havaledeki üçlü ilişki korunmuş olur. Ancak, akreditif işlemleri ile alım satım yapılan ülkelerin her birinin kuralları farklı olduğundan Uluslararası Ticaret Odası, 1975 Yeknesak Kuralları ile konuyu tanzim etmiştir.¹³³ Bu düzenlemeler ve en son 1983 revizyonu ile en yaygın kabul gören halini almıştır.

Havale kuralları, akreditif işlemlerinde tarafların çok olması yani akreditif bankası, muhabir banka, iskonto eden banka ve yerel banka olmak üzere birçok bankanın ayrıca akreditif amiri ile lehdarın da bulunması halinde işletilememektedir.¹³⁴

Havalenin geri alınması hakkı ile akreditifte geri alma hakkının kullanımı ve bu hakkı kullanan şahıslar arasında da farklar mevcuttur. TBK. m.559 hükmü gereği havaleyi geri alma hakkının havalecide olmasına rağmen akreditifte ise Yeknesak Kurallara göre akreditif bankası geri alma hakkını kullanabilmektedir. Hatta muhabir banka dahi bu hakka sahiptir.¹³⁵

2.3. HAVALENİN İLKELERİ

2.3.1. Genel Olarak

Ekonomik hayatta çok sık olarak karşımıza çıkan havale ilişkisinin hukuki niteliğini anlayabilmek için havalenin tarafları arasındaki ilişkileri ve bunların hükümlerini incelemek gerekmektedir.

Havale ilişkisi, üç taraflı hukuki ilişkilerdendir. Bu ilişkinin köşelerini havaleci, havale ödeyicisi ve havale alıcısı oluşturur. Havaleci, havale alıcısına ödeme yapma hususunda havale ödeyicisine ‘ödeme yetkisi’; havale alıcısına ise havale ödeyicisinin yapacağı ödemeyi kendi namına alması için ‘kabz yetkisi’ verir.¹³⁶

---

¹³³ Göger, Erdoğan, Belgeli Akreditifin Hukuki Mahiyeti ve Yargıtay’ ın Bir İçtihadı, Ankara, Batider, 1968, C. IV, S.4., sf. 696

¹³⁴ Göger, sf.57

¹³⁵ Arpacı Kantar, s.47

¹³⁶ Yavuz, Borçlar, 2. bası, s.319

Doktrinde havaleci ile havale ödeyicisi arasındaki ilişki ‘karşılık ilişkisi’; havaleci ile havale alıcısı arasındaki ilişki ‘değer/bedel ilişkisi’; havale ödeyicisi ile havale alıcısı arasındaki ilişki ise ‘havale ilişkisi’ olarak nitelendirilir¹³⁷.

2.3.2. Karşılık İlkesi

Karşılık ilişkisi, havalede havalecinin, havale ödeyicisini, havale alıcısına bir miktar parayı, kıymetli evrak ya da misli eşyayı ödeme hususunda yetkilendirmesinden oluşur.¹³⁸

Hatemi’ye göre; bu ilişkinin belirleyici hususiyeti, kabule kadar üçüncü kişi yararına vekâlet icabı, kabulden sonra ise vekâlet ilişkisi niteliğindedir. Bu ilişkideki vekâlet icabı, kabul beyanı veya ödemeye kadar, ‘mucibi bağlamayan icap’ır. Havaleci ile havale ödeyicisi arasındaki karşılık ilişkisinde, vekâlet icabının kabulü, üçüncü şahıs yararına bir akit söz konusu olduğundan, kural olarak “istifa” imkânını ortadan kaldırır.¹³⁹ (TBK m. 559)

Havale ödeyicisi, bu ilişki içinde, havale alıcısına bir ödeme yapmak zorunluluğunda değildir, eğer yollanan, bunu kabul edip ödemede bulunursa, bu ödemeyi kendi namına yollayan hesabına yapacaktır. Havaleci ile havale ödeyicisi arasında çeşitli borç ilişkileri bulunabilir ancak havale ödeyicisinin ödeme ile yükümlü olmayıp ödeme hususunda yetkili olması, karşılık ilişkisinin bunlar arasındaki sair borç ilişkilerinden (alt ilişkilerden) ayrı olarak incelenmesini gerektirecektir. Alt ilişkideki neden(borç) ile aralarında bir bağlantı kurulmayacaktır. Fakat **TBK m. 557/2-“Havale ödeyicisi, havale edene borçlu ise, borcu havale alıcısına ifa etmesi, havale edene yapacağı ifaya oranla daha fazla yük getirmiyorsa, borcu havale alıcısına ifa etmekle yükümlüdür.”** denilerek, bu kurala bir istisna getirilmiştir. Doktrinde “borç üzerine havale” olarak nitelenen bu duruma, alacaklı (havale eden-yollayan)havale alıcısına tahsil için temsil yetkisi yerine, borçluya yani havale ödeyicisine, (yollanana) havale alıcısına havaleye konu borcun ödenmesi yetkisini vermektedir. Ayrıca TBK.557/2 hükmüyle de, havale ödeyicisi (yollanan), borcu oranında yani havale alıcısına ödemenin daha külfetli olmaması şartıyla ödemeye

¹³⁷ Kocaman, Yargıtay, sf.346 vd; Karayalçın, sf.88; Özakman, sf.269; Ülgen, sf.935 vd. ; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.244; Öztan, sf.432

¹³⁸ Yavuz, Borçlar, 8. Bası, sf.547

¹³⁹ Hatemi, Serozan, Arpacı, sf.479

yükümlü bırakılmış olmaktadır. Havale ödeyicisi olan yollananın bu yükümlülüğü, sadece havale yollayana karşı bulunmaktadır. Havale ödeyicisinin havale alıcısına karşı bir yükümlülüğünün mevcut olabilmesi için havale yollanan kişinin, havale alıcısına karşı ödeme yetkisini kabul etmiş bulunması gerekecektir.¹⁴⁰

Havaleci ile havale ödeyicisi arasındaki bu hukuki ilişki (karşılık ilişkisi/Deckungsverhältnis) çeşitli sebeplere dayandırılabilir:

1-Havale ödeyicisi havalecinin borçlusunu olabilir. Borç dolayısıyla havale ve havale gereğince yapılacak ödemeyle borcun itfası gerekir.¹⁴¹

2-Havale suretiyle (özellikle havale alıcısı karşısındaki bir borcun itfasıyla bağlantılı olarak) havale ödeyicisi karşısında havaleci için bir borç tesis edilmek (kredi için havale) gerekebilir.¹⁴² Ancak havaleci ile havale ödeyicisi arasında çeşitli borç ilişkilerinin bulunması, havale ödeyicisinin havale nedeniyle edada bulunmaya yükümlü olduğu anlamına gelmez; o sadece ödemeye yetkilidir.¹⁴³

Bu nedenle havale ödeyicisi kendisine verilen ödeme yetkisini kabul edip etmemekte tamamen serbesttir.¹⁴⁴ Ancak Türk Borçlar Kanunu'muz havale borçlusunun havalecinin verdiği ödeme yetkisini kabul etmekteki özgürlüğe iki istisna (eda yükümlülüğü) kabul etmiştir:

- Havale ödeyicisi havaleciyi kabul ettiğini bildirmişse (TBK. m. 557/I);

- Havale ödeyicisi havaleciye borçlu durumda ise (borç dolayısıyla havale), kendisi için bu ödeme havaleciye yapacağı ödemeye nazaran daha külfetli olmadığı surette, borcun miktarını havale alıcısına ödemeye mecburdur. (TBK. m. 557/II)

Havale ödeyicisi ödemeyi yapmadan önce havaleciyi kabul ettiğini beyan etmek zorunda değildir. Hatta havale ödeyicisi, havaleciye borçlu olmasından dolayı havaleciyi ödemeye zorunlu olduğu hallerde dahi, ödemedi evvel kabul beyanında

---

¹⁴⁰ Yavuz, Borçlar, 8. Bası, sf.547

¹⁴¹ Kocaman, Yargıtay, sf.346

¹⁴² Kocaman, Yargıtay, sf.346, dn. 28

¹⁴³ Kocaman, Yargıtay, sf.347; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.246; Özakman, sf.269;

¹⁴⁴ Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.246

bulunmak zorunda değildir.¹⁴⁵ (TBK. m. 557/III) Bu özellik havalenin ‘soyut’ ve ‘bağımsız’ karakterini açıkça göstermektedir.¹⁴⁶

Havale edenin ölümü veya hukuki işlem yeteneğini kaybetmesi, havaledeki karşılık ilişkisine müessir değildir. Bununla birlikte havale ödeyicisi, ödeme yetkisini kabul ettiğini havale alıcısına bildirmeden iflas ederse, iflastan sonra havaleyi kabul mümkün değildir.

Havale ödeyicisinin havaleye konu edimi kabul ettiğini bildirdikten sonra iflas etmesi halinde ise, havale alıcısı, havale meblağı oranında iflas masasına yazılabilecektir.¹⁴⁷ Havale borçlusu havaleyle verilen çifte yetkilerden, havaleyi kabul etmek veya havale alıcısına edada bulunmak hususundaki (akdi) yükümlülüğüne aykırı davranacak olursa, havale edene (sözleşmeye aykırılık nedeniyle) tazminat ödemekle yükümlü olur.¹⁴⁸

2.3.3. Değer/Bedel İlkesi Ve Hükümleri

Değer/bedel ilişkisi, havalecinin havale alıcısına havaleye konu edimin edasını, kendi adına kabule yetkili kılması muamelesinden oluşur.¹⁴⁹

Yine Hatemi’ye göre havale, havale ödeyicisine yönelen bir vekâlet icabı olduğundan; havale eden ile havale alıcısı arasındaki değer–bedel ilişkisinin önemli ve bariz yanı, havale edenin kendi yararına havale–vekâlet icabını havale ödeyicisine aktarmak olduğunu tespit eder.¹⁵⁰

Havaleci ile havale alıcısı arasındaki ilişki değer/bedel ilişkisi olarak çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir: Örneğin, havaleci havale alıcısının **borçlusudur**. Havale suretiyle ki bu ancak ödeme (ifa) uğruna yapılabilir, borç itfa edilmek gerekir; ancak bu bağışlama tarzında görülebilir. Bir diğer ihtimal havale ödeyicisinin borcunun

---

¹⁴⁵ Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.246; Özakman, sf.270. Alman hukukunda “Anweisung auf Schuld” başlığını taşıyan BGB M. 787’ye göre “Borç dolayısıyla havale durumunda havale ödeyicisi, borçlu olduğu miktar kadar edada bulunmakla borcundan kurtulur. Havale ödeyicisi, havale borçlusu olduğu için havaleci karşısında havaleyi kabul etmekle veya havale alıcısına edada bulunmakla yükümlü değildir” (Kocaman, Yargıtay, sf.347).

¹⁴⁶ Kocaman, Havale, sf.295

¹⁴⁷ Yavuz, Borçlar, 8. Bası, sf.547-548

¹⁴⁸ Kocaman, Yargıtay, sf.347

¹⁴⁹ Özakman, sf.271; Yavuz, sf.726

¹⁵⁰ Hatemi, Serozan, Arpacı, sf.479

itfasıyla bağlantılı olarak, havale alıcısı için bir borç tesisi sadece tahsil ve daha sonra bunun teslimi amaçlanmış olabilir.¹⁵¹

Havale alıcısı, kendisine verilen bu kabz yetkisini kabule mecbur olmadığı gibi, kabul veya ret konusundaki kararını diğer tarafa bildirmeye de mecbur değildir¹⁵². Ancak TBK. m. 556 havale alıcısına iki halde ihbar yükümlülüğü yüklemiştir. Bunlardan birincisi; TBK. m. 556/III'e göre havale alıcısı olan alacaklı, havaleyi kabul etmek istemiyorsa, borçlu olan havale edene durumu derhal bildirmelidir. Aksi takdirde havalecinin uğradığı zarar ve ziyandan sorumlu olur. Bu ihbar yükümlülüğünün kaynağını, iyi niyet kuralları teşkil eder.¹⁵³

Ancak ihbar yükümlülüğüne aykırı davranılması 'kabule dair bir karine' oluşturmayıp, sadece bir '**tazmin yükümlülüğü**' doğurur.¹⁵⁴ İkinci olarak, TBK. m. 558'e göre ise, havale alıcısının talebine karşı ve talebinden evvel havale ödeyicisi ödemeyi yapmayacağını beyan ederse, havale alıcısı derhal havaleciyi haberdar etmeye mecburdur; aksi halde zarar ve ziyan ile mesul olur.

Buna göre; "Havale ödeyicisi, havale alıcısının istemesine karşın ifadan kaçınır veya havale konusunu ifa etmeyeceğini önceden açıklarsa havale alıcısı, durumu gecikmeksizin havale edene bildirmekle yükümlüdür; bildirmezse, bu yüzden havale edenin uğrayacağı zarardan sorumlu olur." Yani havale alıcısı kendisine havaleyle verilen yetkiyi kullanırsa ve havale ödeyicisi talep edilen ödemeyi yerine getirmekten kaçınırsa şu halde m.558'e göre lehine havale yapılanı, havale ödeyicisinin edadan kaçınmasını derhal bildirmekle yükümlü tutmuştur. Havale alıcısının bu bildirim (ihbar) yükümlülüğü, havale ödeyicisinin öncesinde havaleyi kabul etmiş olup olmamasının önemi olmayıp, ondan bağımsız olarak mevcuttur.¹⁵⁵

Havalede değer/bedel ilişkisinde 'borcun itfası' amacının bulunduğu durumlarda, borç ancak havale ödeyicisi tarafından yapılacak ödeme ile düşer.¹⁵⁶ (TBK. m. 556/I)

---

¹⁵¹ Kocaman, Yargıtay, sf.347, 348

¹⁵² Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.244

¹⁵³ Özakman, sf.273; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.244. Ayrıntılı bilgi için bkz.Kocaman, Yargıtay, sf.350, dn. 44, 45

¹⁵⁴ Kocaman, Yargıtay, sf.349; Yavuz, sf.727

¹⁵⁵ Tediyeinin gerçekleşmemesi halindeki bu ihbar yükümlülüğü hakkında ayrıntılı bilgi için (bkz.Kocaman, Yargıtay, sf.349 vd.)

¹⁵⁶ Kocaman, Yargıtay, sf.348

Diğer bir deyişle havalecinin, havale alıcısını kabz hususunda yetkilendirmesi veya havale ödeyicisini ödeme hususunda yetkilendirmesi, değer/bedel ilişkisindeki mevcut borcun sona ermesini sağlamaz. Çünkü havaleci havale ödeyicisini ödemekle yükümlü tutmayıp, ona sadece ödeme için yetki vermiştir.¹⁵⁷ Çünkü burada havale ödeyicisinin havale alıcısına yapacağı ödeme, temel ilişkideki borcun itfası değildir; yani havale, temel ilişkideki borcun yerini almaz.¹⁵⁸ Yani havale durumunda bir ‘ödeme’ (ifa yerine edim) amacı olmayıp ‘**ifa uğruna edim**’ söz konusudur.¹⁵⁹

İfa uğruna edim, borca konu asıl edimin mevzuunda bir değişme bulunup, borcun ifasının alacaklıya borca konu edimden başka bir edimle yapılmaktadır. Borçlu alacaklının rızası dâhilinde borca konu edimin dışında başka bir edimle ifa yapılmakta, alacaklı bu edimi paraya çevirip asıl alacaktan mahsup etmektedir.¹⁶⁰ Tarafların yapılan edayı ifa uğruna mı, ifa yerine mi olduğunu hususunda iradeleri kesin olarak tespit edilemezse ifa amacıyla yapılmış bir edim söz konusu olacaktır.¹⁶¹

Yargıtay 4.H.D 1967 tarihli kararında; havalenin havalecinin havale alıcısına olan borcunun ‘itfası’ amacıyla yapıldığı hallerde, havale ödeyicisinin havale dolayısıyla havale alıcısına yaptığı ödemenin “değer-bedel” ilişkisine etkisine değinmiş ve davacının davasını reddetmiştir.¹⁶² Havaleyi kabul etmiş olan alacaklı ancak havale ödeyicisine başvurarak havalede belirtilen süre içinde alacağını temin edemediği takdirde, değer/bedel ilişkisindeki alacağını borçlu havaleciden tekrar isteme

---

¹⁵⁷ Özakman, sf.272

¹⁵⁸ Özakman, sf.272.

¹⁵⁹ Kocaman, Yargıtay, sf.348; Özakman, sf.272; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.245; Yavuz, sf.727

¹⁶⁰ Yalman, Süleyman, Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları, Prof. Dr. Halil Cin’ e Armağan, 1995 Konya, sf.508

¹⁶¹ Yalman, sf.509, “İfa yerine edim: Asıl edimden başka bir edimin edası şekliyle ifa yapılması halidir. Burada borcun konusu değişmekte olup buna değiştirme sözleşmesi denmektedir. Yani, ifa yerine edim akti bu sözleşmenin içinde olup asıl sözleşme feshedilmediğinden borca konu asıl edimin değiştirilerek ifasını öngörür.” Yalman, sf.506

¹⁶² “B’nin (havaleci) A’ya (havale alıcısı) borcu; C’de (Havale ödeyicisi)alacağı var. B, A’ya olan borcunun ödenmesini C’ye havale eder, C Borcu A’ya ödedikten sonra B havaleden dönüp C’deki alacağını ister. C’de A aleyhine ödediği paranın geri alınması davası açar./C A’ya ödeme yapmakla BK.m.458 gereğince B’nin borcu düşmüştür. Davacı C, davalı A’dan bir şey isteyemez. Çünkü davacı C’nin davalı A’dan sözleşmeye veya vekâletsiz tasarruf hükümlerine göre bir alacağı yoktur. Bu sebeple davanın reddi gerekir.”Yargıtay.4.H.D. 10.03.1967 T., E.1564, K.2193, (Kocaman, Yargıtay, sf.362’den Naklen)

yetkisine sahiptir.¹⁶³ Böylece havale alıcısı tarafından havalenin kabulü, onun temel ilişkidenden doğan alacağının ‘**ertelenmesi**’ sonucunu doğurmaktadır.¹⁶⁴

TBK m.556/2’ye göre, “Havaleyi kabul etmiş olan havale alıcısı, havale ödeyicisine başvurarak havalede belirlenen süre içinde alacağını elde edememişse, bu alacağı, havale edene karşı yeniden ileri sürebilir.” Bu hüküm, havale aracılığıyla borcun itfasını (ödenmesinin ya da sona erdirilmesinin) amaçlandığı durumlarda **havalecinin korunması** için getirilen düzenlemedir.

Havale ilişkisinin tesisi ile meydana gelen borç, alt ilişkiadaki borcun yerini almaz; havale alıcısı, alt ilişki sebebi ile havaleciye karşı sahip olduğu temel ilişkidenden kaynaklanan alacak hakkını kaybetmez. Bu şekilde netice olarak yukarıda da anlatıldığı gibi, **havale alıcısı tarafından havalenin kabulü**, havalecinin temel ilişkidenden kaynaklanan alacağının **ertelenmesi** (tecili) neticesini doğurur.¹⁶⁵

İfa uğruna edimin özel bir türü olan ifa uğruna ‘havale’ TBK.556’da düzenlenmiştir. Buna göre, ifa uğruna havale yetkisi verilen havale alacaklısı, böyle bir durumu kabul etmek istemezse derhal havale borçlusuna bildirmek mecburiyetindedir.¹⁶⁶

Yani, böylece borçlusu tarafından Havale ödeyicisinin yapacağı ödemeyi kabule yetkilendirilen alacaklı, artık alt ilişkiye dayanarak borçludan herhangi bir talepte bulunamayacak olup; havale alacaklısı, ancak havale ilişkisindeki ödemeyi sağlayamadığı takdirde alt ilişkiadaki talep haklarına sahip olacaktır. TBK.556/2’de alacaklının alt ilişkidenden kaynaklanan alacak haklarını havalede tayin edilen süre içinde kullanamayacağı düzenlenmiştir.

Eğer havalede bir müddet belirlenmemişse, havale alacaklısı olan lehdar, ödeme talebinin neticesiz kalmasının sonrasında borçluya(havaleci) karşı haklarını kullanma imkânını haiz olacaktır. ¹⁶⁷

---

¹⁶³ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.245; Kocaman, Yargıtay, sf.348; Özakman, s.272

¹⁶⁴ Kocaman, Yargıtay, sf.348

¹⁶⁵ Kocaman, Yargıtay, sf.348, Yavuz, Borçlar, 2. Bası, sf.323, Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.245, ; “Bununla beraber, havale alıcısına, havale ödeyicisi karşısında –itilafli durumlarda- dava açmak veya cebri icra takibinde bulunmak yolunda bir yükümlülük terettüp etmez.” Kocaman, Yargıtay, sf.348’ den naklen

¹⁶⁶ Yalman, sf.509

¹⁶⁷ Yavuz, 2. Bası, sf.323-24, ; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.245

3. BÖLÜM HAVALE İLİŞKİSİ, HAVALE KİŞİLERİ, KURULMASI, EKONOMİK İŞLEVİ

3.1. HAVALE İLİŞKİSİ

Üç köşeli ilişkilerden olan havalenin hukuki niteliği üzerinde uzun süren tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmalar iki şekilde incelebilir. Birincisi, havalenin akit olup olmadığı, diğeri ise havaledeki yetkilendirmenin “temsil yetkisi verme” mi, yoksa “çifte yetki verme” mi olduğudur.

Havale ilişkisine katılan şahıslar arasındaki temel ilişki konularının çok çeşitli olması mümkündür¹⁶⁸. Havale, kendi başına kurulmasına sebebiyet veren alt ilişkideki hukuki sebepten bağımsız bir hukuki işlemdir. Havale alışlagelmiş bir klasik sözleşme gibi¹⁶⁹ karakteristik edimleriyle varlığını ortaya çıkaran bir hukuki işlem değildir.

Havale ilişkisinde kişilerin gerçek kişiler olması da şart değildir. Tüzel kişiler de havale ilişkisi içerisinde yer alabilirler. Ancak tüzel kişilerin havale ilişkisinde yer alması, tüzel kişilerin oluşumunda düzenlenen ehliyetlerinin sınırını çizen ana sözleşme ve kuruluş senetlerinde bu tür faaliyetleri yapabilmeleri hususunda hüküm bulunmasına bağlıdır. Bunun ile birlikte tüzel kişiliğin yetkili organları vasıtasıyla bu haklarını kullanmaları gerekmektedir. Bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların ehliyetli olması gerekmektedir. Havale ilişkisinin de kurulabilmesi için taraflarının ehliyetli kişiler olması gerekmektedir. Yani gerçek kişilerin de havale ilişkisinde yer alabilmeleri ehliyet durumuna göre ele alınmalıdır. Tam ehliyetsizler¹⁷⁰ havale ilişkisinin tarafı olamazken, tam ehliyetliler havale ilişkisinde taraf olma hak ve yetkisine haizdirler.

Havale, üçlü borç ilişkilerindedir. TBK'deki tanımından da anlaşılacağı üzere havaleci, bir kimseye (havale ödeyicisi), başka bir birine (havale alıcısı) bir edimde

---

¹⁶⁸ Günergök, sf.3

¹⁶⁹ Örneğin; satım sözleşmesi, kira sözleşmesi. vb.

¹⁷⁰ Tam ehliyetsizler; Ayırt etme gücünden yoksun olan kişiler. Kendi başlarına hiçbir hukuki işlem yapamazlar, yapmış oldukları bütün işlemler geçersizdir. Akıl hastaları, sarhoşlar, kanunen 12 yaşın altındakiler vb.

bulunması ve kendisine edimde bulunana (havale alıcısına) bu edimi kendi namına kabzetmesi konusunda bir çifte yetki vermektedir. Yine belirttiğimiz gibi havale işleminde üç taraf vardır. Havale yollayıcısı, havale ödeyicisi ve havale alıcısı olarak adlandırılır.

Havale işlemindeki bu üç taraf arasındaki ilişkiyi aşağıdaki basit bir örnek ile somutlaştırmak mümkündür. Hukuken havale ödeyicisi PTT ya da bunun gibi üçüncü kişi olabilmekle birlikte, bankalar arası piyasalarda yahut bankacılık işlemlerinde havale ödeyicisi daima bir banka şubesi olmaktadır. Bu durumda havaledeki taraflar havaleci, havale alıcısı ve banka olarak sıralanabilir.¹⁷¹

Havale üç köşeli hukuki işlemdir. Bu ilişkinin köşeleri havaleci, havale ödeyicisi ve havale alıcısıdır.¹⁷² Havale ile üçüncü kişi yararına sözleşme ciddi benzerlik göstermektedir. Meselâ, A,B ile yapmış olduğu bir satım sözleşmesi sonucu, satılan şeyin mülkiyetini B'ye değil, üçüncü bir kişi olan C'ye devretmeyi taahhüt etmişse, üçüncü kişi yararına sözleşme vardır. Kural olarak taraflar üçüncü kişi yararına yapılan sözleşmeyi, anlaşarak değiştirebilir veya tamamen ortadan kaldıracırlar. Ancak, sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça, üçüncü kişi, hakkını kullanmak istediğini, borçluya bildirdiği andan itibaren, artık tarafların edim üstündeki tasarruf hakları sona erer. Üçüncü kişinin, hakkını kullanmak istediğini borçluya bildirmesi, yenilik doğuran bir haktır. Bu hakkın kullanılmasıyla birlikte, taraflar arasındaki ilişki değişikliğe uğrar ve onların alacak üstünde tasarruf hakları kalmaz. Bu ilişki havalede ki üçlü ilişkiye benzerlik göstermektedir. Doktrinde havaleci ile havale ödeyicisi arasındaki ilişkiye karşılık ilişkisi; havaleci ile havale alıcısı arasındaki ilişkiye edim/ödeme ilişkisi ve son olarak havale ödeyicisi ile havale alıcısı arasındaki ilişkiye ise havale ilişkisi denilmektedir.¹⁷³ Havale ilişkisi tamamen havale hukukuna özgü bir ilişki olup, bu ilişkiye ilgili kişiler arasındaki hiçbir özel hukuki ilişki temel teşkil etmemektedir.¹⁷⁴ Bu durum havalenin soyutluk ilkesine dayanmaktadır. Havalenin bu özellikleri de havaleyi başlı başına ayrı bir hukuki işlem olarak ele almamızı gerektirmektedir.

---

¹⁷¹ Ayangil, sf.2

¹⁷² Kocaman, sf.291

¹⁷³ Kocaman, Havale, sf.291 vd. ; Kocaman, Yargıtay, sf.343 vd. ; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.244 vd. ; Karayalçın, sf.88 vd. ; Ülgen, Havalenin Geri Alınması, İÜHF.M., C. 32, 1966, sf.935 vd. ; Özakman, İÜHF.M., C.41, 1975, sf.269 vd.

¹⁷⁴ Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.243 vd; Karayalçın, sf.88 vd; Kocaman, Yargıtay, sf.343 vd.

3.2. HAVALE KİŞİLERİ

3.2.1. Havale İlişkisi

Havale, üç köşeli ilişkilerdeki edim şeklini ifade eder. Havale, üç kişi arasında olan bir hukukî ilişkidir; bu üç kişi *havale eden, havale ödeyicisi ve havale alıcısıdır*. Bu üçlü kişiler eski kanunda sırasıyla *muhil, muhalünaleyh ve muhalünleh*. Bunların her birinin arasında üç ayrı çeşitten üç ayrı hukukî ilişki bulunmaktadır.

3.2.2. Havale Kişileri

3.2.1.1. Havale Eden

Havalede havale eden, üç köşeli hukuki işlemi başlatan kimsedir. Havale eden havale edilene yetki verdiği gibi havale alıcısına da yetki vermektedir.¹⁷⁵ Böylelikle verilen bu yetkilerle üçlü ilişki tesis edilir. Her yetki veren kişi gibi havale eden de kural olarak verdiği yetkiyi geri alabilir. Yani havale veren, havaleden cayabilir. Havale edenin yetkisinin geri alınabilmesi havale alıcısı ve havale edilen yönünden aynı hukuki sonuçları doğurmaz.¹⁷⁶

Havale, havale alıcısının borcunu ödemek için yapılmışsa veya havale ödeyicisi havaleyi ödemeyi kabul ettiğini bildirmişse artık hukuki işlem gerçekleştiğinde havaleden cayılamaz. Havale eden, her zaman havale alıcısına karşı havaleden dönebilir. Fakat havale eden havale alıcısı yararına, özellikle onun alacağı elde etmesi amacıyla verdiği yetkiyi geri alamaz.(TBK.m.559/1) Havale eden, havaleyi bir bağış veya ödünç verme niyetiyle yapmışsa havaleden dönülemez. Havalenin, havale alıcısı çıkarına yapılması hâkim tarafından re'sen dikkate alınır ve geri alma hakkının kullanılması engellenir. Geri alma durumunda havale eden, diğer taraftan sözleşmeye dayanarak yaptığı masrafları tazmin etmelidir.¹⁷⁷

Havale alıcısı, havale bedelini tahsil etme yetkisini kullanmakla yükümlü değildir. Havale edilen havaleyi kabul ya da reddettiğini bildirmek zorunda da değildir. Ancak havale bir borcun ödenmesi için yapılırsa, havale alıcısı havaleyi kabul etmek

¹⁷⁵ Zevkliler Aydın, Gökyayla K.Emre Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri sf.639.

¹⁷⁶ Zevkliler Aydın, Gökyayla K.Emre Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri sf.639.

¹⁷⁷ Yavuz Borçlar, sf. 715

istemiyor ise borçluyu derhal bilgilendirmelidir.¹⁷⁸ Aksi durumda borçlunun uğrayacağı zarar ve ziyandan sorumlu olur. Yani burada havale alıcısı için bir ihbar yükümlülüğü vardır.

Havaleye konu edim (havale bedeli), havale alıcısına ödeninceye kadar havale verenin mülkiyetindedir. Bu bakımdan bir banka, havale verenden alacaklı ise ve ona karşı takas hakkı doğmuş ise havaleyi kendi alacağı ile takas edebilir. Fakat bankanın borçlusu, havale alıcısı ise havaleyi ödeyinceye kadar mülkiyet havale alıcısına geçmediğinden takas hakkını kullanamaz.¹⁷⁹

Havaleci havale alıcısına karşı havaleden her zaman dönebilir. Ancak havalenin, havale lehtarının menfaatine yapılması halinde hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınır ve havaleci tarafından kullanılmak istenen geri alma hakkının kullanılması engellenir. Havale eden yapmış olduğu havaleyi geri alırsa, diğer tarafın sözleşmeye dayanarak yaptığı masrafları tazmin etmelidir.¹⁸⁰

Havale ödeyicisi kimse, itirazı kayıt beyan etmeksizin havaleyi alacak olan şahsa havaleyi kabul ettiğini bildirmiş olduğu takdirde havaleyi eda etmek mecburiyetindedir. Ancak havale ödeyicisi, havale alıcısına başvurmadıkça havaleciye borcunu tediye etmiş sayılmaz.

Eğer havale ödeyicisi kimsenin havale alıcısının isteğine karşı veya isteğinden evvel havale konusu şeyi eda etmeyeceğini bildirmişse havale ödeyicisi havaleyi ödemek zorunda değildir.¹⁸¹

Havale eden, havale ilişkisi tesis ederek havale alıcısına karşı olan borcunu ödemek isterse de bu borç havale ödeyicisi tarafından havale alıcısına ödenmedikçe ortadan kalkmayacaktır. Çünkü havale, havalenin soyutluk ilkesi gereği temel ilişkiye bağlı değildir. Dolayısıyla havale edenle, havale alıcısı arasındaki borç ilişkisi devam eder.

Havale ödeyicisi havale lehtarına havaleyi ödeyeceğini taahhüt etmiş olsa bile havale konusu havale lehtarına fiilen teslim edilmedikçe netice değişmeyecektir.¹⁸² TBK'da havale edilene karşı tek taraflı irade beyanıyla yapılacak cayma sadece süre

---

¹⁷⁸ Zevkliler, sf.390.

¹⁷⁹ Kocaman, Yargıtay, sf.350 vd.; Zevkliler, sf.390 vd.; Ayangil, sf.6 vd.

¹⁸⁰ Yavuz, Borçlar, 4. Bası, sf.729

¹⁸¹ Dalamanlı-Kazancı, Lütfü-Faruk- Muharrem, İlmî ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu C. IV.İstanbul, 1990, sf.288

¹⁸² Berki, Şakir, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Sevinç Mat. Ankara, 1973 sf.192-193

yönünden sınırlıdır. Böylece havale borçlusuna karşı havale ödeyicisinin havaleyi kabul etmesine kadar cayılabilir. Lehine havale yapılan, yapılan havaleyi kabul ettiğini bildirmişse bundan sonra havale alacaklısına karşı yapılan cayma hüküm ifade etmez.¹⁸³

3.2.1.2. Havale Alıcısı

Havale alıcısı havaleyle, havale tarafından yapılacak ödemeyi kabule yetkili kılınır. Fakat bu yetkiyi kullanmak hususunda serbesttir. Genelde havale alıcısı, havale edenin alıcısı olup, havale eden, havale ile ona borcunu ödemek istemektedir. Ödemeyi kabul ederse havale konusu şeyi kendi adına, havale eden hesabına kabul etmiş olur. Fakat havale alıcısı bu yetkiyi kullanmak istemezse, havale edeni bundan haberdar etmelidir. Bu dürüstlük kuralının gereğidir ve bu yükümlülüğe aykırı hareket eden havale alıcısı tazminat ödemek zorunda kalabilir.¹⁸⁴

Havale eden ile havale edilen arasındaki ilişkiler TBK m. 556'da düzenlenmiştir. Havaleden maksat, genellikle havale eden kimsenin havale alacaklısına olan borcunu ödemek istemesidir. Yani havaleyle bu borç, aracı tarafından yapılan ödemeyle yerine getirilmiş olur. Havale, lehine havale yapılan ödeme yetkisinin verilmesidir. Ödemeyi yapacak olan havale ödeyicisi bu ödemeyi kendi nam ve hesabına yapacağı için havale edenin yapmış olduğu işlem ifa niteliğinde değildir.

Havale bağışta bulunulması veya kredi sağlanması halinde de yapılabilir. Havaleyi alacak olan kişi havaleyi kabul etmişse, süresi içinde havale borçlusuna başvurabilir. Bir borçlu alacaklıya borcunu doğrudan ödemesi yerine borçluda kendisine borçlu olan başka bir kişi vasıtasıyla kendi alacaklısına havale şeklinde de bu borcu ödemedede bulunabilir.

Alacağını havale ödeyicisinden alması için kendisine kabz yetkisi verileceğine dair havale edilen tarafından yapılan öneriyi, havale alacaklısı kabule mecbur değildir. Ancak havale ödeyicisine başvurarak havalede tayin olunan sürenin bitiminde alacağını alamadığı takdirde havale edenden alacağını istemek yetkisine kavuşmuş olur.

---

¹⁸³ Zevkliler., sf.390

¹⁸⁴ Zevkliler, sf.387

Havale eden aracıya başvurulmuş olmadıkça borcundan kurtulmuş sayılmaz¹⁸⁵. Havale edenin havale alıcısına olan borcu ancak havale edilenin(ödeyicisi) havale alıcısına ödemedede bulunmasıyla son bulur¹⁸⁶.

Havale, havale edenin havale alıcısına olan borcunun ifası amacıyla yapılıyorsa bu borç ancak havale ödeyicisinin borcu ifa etmesiyle sona erer. İfa yerine edim değil ifa uğruna edim söz konusu olduğu için havale edenin, havale lehtarına bu şekilde yetki vermesi ya da havale ödeyicisinin havale lehtarına ödemeyi kabul etmesi, havale edenin havale lehtarına karşı alt ilişkide olan borcunun sona ermesini sağlamaz, borcun sona ermesi ancak ödemenin havale lehtarına yapılmasıyla mümkündür.

Havale ödeyicisinin havale alıcısına ödemedede bulunmaya yanaşmaması durumunda, havale eden havale alıcısına karşı havale ilişkisi dolayısıyla sorumlu değildir. Yani havale alıcısı ona rücu edemez. Fakat bu halde dahi sorumlu olacağına dair teminat vermişse ya da alıcı havale edenden alacaklı ise bu durumda rücu mümkündür.¹⁸⁷

Havale ödeyicisi, havale ile ödemeye yetkili kılındığı fakat ödeme yükümlülüğü altına sokulmadığı için kendisi havale edene karşı borçlu olsa bile, havale alacaklısı ona karşı bir hak iddia edemez. Lakin havale ödeyicisi başvurusu üzerine havale alıcısına ödemedede bulunmaya söz vermişse, o zaman bir ödeme taahhütü ile doğrudan havale alıcısına karşı borç doğar dolayısıyla durum değişir.

Ayrıca havale alıcısı, havale ödeyicisine havalede öngörülen süreden önce başvurmamakla birlikte havale ödeyicisi bu süreden önce ödeme yapabilir.¹⁸⁸

Havalede lehtarın ölümü, ehliyetini yitirmesi havalenin iç ilişkisinde bir değişiklik yapmaz, verilen havale yetkisi ortadan kalkmaz. Bunun gibi havale lehtarı iflas ederse kabul yetkisini iflas masası kullanır. Ödeme yetkisi, havale ödeyicisi tarafından kabul edilmedikçe sadece ödemeyi kabul yetkisi iflas masasına girmez.

TBK 556/2 de “Havaleyi kabul etmiş olan havale alıcısı, havale ödeyicisine başvurarak havalede belirlenen süre içinde alacağını elde edememişse bu alacağı,

---

¹⁸⁵ Dalamanlı-Kazancı, , Lütfü-Faruk- Muharrem, İlmî ve Kazai İçtihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu C. IV. İstanbul, 1990, sf.288

¹⁸⁶ TBK 556/1; *Havale, havale edenin havale alıcısına olan borcunun ifası amacıyla yapılıyorsa, bu borç ancak havale ödeyicisinin borcu ifa etmesiyle sona erer.*

¹⁸⁷ Bilge, (Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri)sf.337-338

¹⁸⁸ Zevkliler, sf.389

havale edene karşı yeniden ileri sürebilir.” O halde belirtilen süre içinde alacağına kavuşamazsa iflas masası havale lehtarının haklarına sahip olur.¹⁸⁹

Havale, taraflar arasındaki ilişkinin kurulmasıyla alt ilişkideki borcun yerini almaz, lehtar alt ilişki nedeniyle havale edene karşı sahip olduğu haklarını yitirmez. Ancak TBK 556/2 hükmüne göre borçlusu tarafından havale edilenin yapacağı ödemeyi kabule yetki verilen alacaklı, alt ilişkiye dayanarak bir talepte bulunamaz. Çünkü havale alt ilişkiden bağımsız soyut bir işlemdir. Fakat havale ilişkisindeki ödemeyi gerçekleştirmediği zaman, alacaklı alt ilişkideki haklarına yeniden sahip olabilecektir. Alacaklı havalede gösterilen süre içinde haklarını kullanamaz. Ancak bir süre gösterilmemişse alacaklı, sonuç alamadığı ödeme talebinden sonra borçluya yani havaleciye karşı haklarını kullanabilir.¹⁹⁰

3.2.1.3. Havale Edilen

Havale edilen yani havale ödeyicisi havaleyle yalnızca ödemeye yetkili kılınır. Havale ödeyicisi olan kimse, havale ilişkisi içinde havale lehtarına(alıcısına) ödemede bulunmak zorunda değildir. Eğer havale ödeyicisi ödemede bulunursa bu ödemeye kendi adına havale eden hesabına yapar.

Genellikle havalenin yanında, havale ödeyicisini ödemeye vekil de edilebilir. Kural olarak vekil vekâleti kabul mecburiyetinde olmadığından, aynı kuralın havaleyle bağlantılı olarak vekâlette de geçerli olması gerekir.¹⁹¹ Ancak Türk Borçlar Kanunumuz, havale ödeyicisinin bunu kabule zorunlu olduğu bir durum da düzenlemiştir. Yani havale ödeyicisi havale edene borçluysa ve havale alıcısına ödemede bulunması ona ödeme yapmasından daha külfetli değilse, bu durumda havale edene borçlu olduğu miktarda bir ödeme yapmak zorunluluğu altındadır.

Havale ödeyicisi ise bu yükümlülüğü sadece havale edene karşıdır. Havale alıcısına karşı böyle bir yükümlülüğünün olması için havale edilenin, ona karşı ödeme yetkisini kabul etmesi gerekir.¹⁹²

Türk Borçlar Kanunu 556. Maddesinde açıklanan, “Havale, havale edenin havale alıcısına olan borcunun ifası amacıyla yapılıyorsa, bu borç ancak havale ödeyicisinin

---

¹⁸⁹ Yavuz, Borçlar, 8. Bası, sf.548

¹⁹⁰ Zevkliler, sf.388

¹⁹¹ Kocaman. Alacağın Temliki, sf.90

¹⁹² Zevkliler, sf.389

borcu ifa etmesiyle sona erer. Havaleyi kabul etmiş olan havale alıcısı, havale ödeyicisine başvurarak havalede belirlenen süre içinde alacağını elde edememişse, bu alacağı, havale edene karşı yeniden ileri sürebilir. Alacaklı olan havale alıcısı, havaleyi kabul etmek istemezse, durumu borçlu olan havale edene gecikmeksizin bildirmek zorundadır; bildirmezse bundan doğan zararı gidermekle yükümlü olur.” denilmektedir.

Havale alıcısının havale edenden alacaklı olduğu ve havale edenin bu borcunu havale göndermek suretiyle ödeme yoluna gittiği hallerde, havale alacaklısı yukarıda belirtilen hukuki durumuna bir istisna getirmiş ve kendisine gönderilen havaleyi kabul etmemesi halinde, durumu havale edene bildirmesi yükümlülüğünü vermiştir. Aksi takdirde alıcı yollayıcının bu yüzden uğrayacağı zararı tazminle yükümlüdür.

Aynı zamanda TBK. 556. maddeye göre bankadan havale işleminin yapılmış olması ya da bankanın göndermiş olduğu ihbarnamenin alıcı tarafından alınmış olması halleri, havale edenin havale alıcısına olan borcunu ortadan kaldırmaz. Borç ancak söz konusu paranın, alıcı tarafından bankadan tahsil edilmesi veya alıcının bankada var olan hesabına onayının olduğunun açıkça bilindiği hallerde alacak kaydedilmesi ile son bulur.¹⁹³

Havaleyi ödeyecek olan taraf ödemeyi yerine getirmek istemediği takdirde durumu havale edene bildirmelidir. Havale alıcısı olan taraf bankaya başvurmuş ve bankaca ödemedi kaçınılmış ise havale alıcısı bu duruma dayanarak dava veya icra yoluyla bankanın aleyhine işlem yapamaz. Çünkü TBK m. 557’de belirtildiği gibi havale ödeyicisi yani banka, havale tutarını ödemeye zorunlu olmayıp, sadece izinli bir taraf durumunda bulunduğundan, kendisine verilen ödeme emrini yerine getirip getirmemekte kural olarak serbesttir. Ancak ödemekle zorunlu olmadığını belirten bir çekincesiz havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına bildirirse ödeme ile yükümlü duruma geçmiş olur.¹⁹⁴

Havale ödeyicisinin ödemeyi kabul ettiğine ilişkin açıklamasıyla, havale ödeyicisiyle havale alıcısı arasında bir hukuki ilişki kurulur. Bu durumda, havale ödeyicisi havale alıcısına ödeme yapmak zorunda kalır. Fakat bu ilişkide havale ödeyicisi, havale alıcısına karşı havale ilişkisinden ya da havale alıcısının kişiliğinden doğan defileri

---

¹⁹³ Ayangil, sf.3

¹⁹⁴ Ayangil, sf.4-5

ileri sürebilir.¹⁹⁵ (TBK 557)Havale ödeyicisinin havale ilişkisinin sona ermeden ölmesi ya da ehliyetini yitirmesi karşılık ilişkisini etkilemez, bununla birlikte havale ödeyicisi, ödeme yetkisini kabul ettiğini havale lehtarına bildirmeden iflas ederse artık havaleyi kabul edemez. Havale edilen havaleyi kabul ettiğini bildirdikten sonra iflas etmişse havale lehtarı o alacak oranında iflas masasına girer.¹⁹⁶

3.3. HAVALE İLİŞKİSİNİN KURULMASI

3.3.1. Havalenin Kurulması

Geçerli bir havale ilişkisinin tesis edilebilmesi için şekil şartı yoktur. Havale sözlü olarak da yazılı olarak da yapılabilir. Hatta kimi görüşlere göre üstü kapalı (zımnen) da yapılabilir. Ayrıca havale tanımı itibariyle de tek taraflı bir beyanla kurulan bir işlem olduğu için bu beyanın anlaşılır olması gerekmektedir. Her ne kadar doktrinde bir görüş havalenin zımnen yapılabileceğini dahi savunmuş olsa da havalenin tesisi ve mantığı itibariyle kurucu iradenin anlaşılır ve açık olması gerekmektedir

Uygulamada havalenin ispatını kolaylaştırmak üzere yazılı şekilde yapılması tercih edilmektedir. Ancak havalenin yazılı olması onun kıymetli evrak niteliğini kazanmasını sonuçlandırmayacaktır.¹⁹⁷

Diğer taraftan kıymetli evrak özelliğinde olan bir çek şekil eksikliği¹⁹⁸ dolayısıyla havale niteliği kazanabilir.¹⁹⁹ Burada çek sayılamayan bir belgenin tahvil yoluyla havale sayılması durumu söz konusu olmaktadır.²⁰⁰

İsviçre/Türk Hukukunda, Alman Hukukunun aksine olağan havalenin geçerliliği hiçbir şekle tabi değildir. Doktrinde bir görüşe göre sözle kurulabileceği gibi yukarıda da bahsettiğimiz gibi zımni dahi kurulabilir.²⁰¹ Ancak havale, tek taraflı ve varması gerekli bir hukuki işlemi ifade ettiğinden ve bu tek taraflı irade beyanı ile çifte yetki verildiğinden, aslında havale beyanının hem havale alıcısına hem de

---

¹⁹⁵ Zevkliler, sf.390

¹⁹⁶ Yavuz, Borçlar, 4. Bası, sf.726

¹⁹⁷ Kocaman, Havale, sf. 28; Erdem, c. 3, sf. 450-451.

¹⁹⁸ Örneğin; senette çek tabirinin kullanılmamış olmasından ötürü.

¹⁹⁹ Bu konuda bkz. Bilge, sf. 335; Zevkliler, Borçlar, sf. 380; özellikle Kaneti, S., Hukukî işlemlerin çevrilmesi (tahvili), İstanbul 1972, sf. 239-240;

²⁰⁰ Kaneti, Tahvil, sf. 240.

²⁰¹ Kocaman, Yargıtay, sf. 355.

havale ödeycisine ayrı ayrı bildirilmesi gerekir²⁰². Dolayısıyla yine yukarıda belirttiğimiz gibi havale beyanının hem havale ödeycisine hem de havale alıcısına bildirilmesi gerekmektedir. Bu bildirim sükût ile gerçekleşmeyeceği gibi zimmen de bildirilmesi havalenin mantığına ve tesis edilebilir olmasına imkân sağlamamaktadır. Yani havale de her ne kadar kanunu bir düzenleme olmasa da havalenin mantığı ve tesis edilebilmesi için irade açık anlaşılır olmalıdır.

Havale tanımı ve işlevi gereği zimmen olarak kurulamamaktadır, beyanların sarih olması gerekmektedir. Ancak doktrinde havalenin irade etkinliği (dolaylı davranışla) ile de kurulması mümkündür diyen yazarlar da vardır.

Doktrinde havaleyi tanımlarken Borçlar hukukunun özel hükümlerinden biride Havale Sözleşmesi denilmektedir. Bu sözleşmeye göre havale veren kişi bir kişiye ödemedede bulunma diğer kişiye ise bu ödemeyi kabul etme yetkisi vermektedir. Bu ilişki birbiri ile bağlı değildir. Yani havale ilişkisinin taraflarının iradeleri tamamlanınca havale ilişkisi kurulmuş olur. Dolayısı ile havale ilişkisinde beyanlar anlaşılır ve karşılıklı olması gerekmektedir.

Havale eden ile havale alıcısı arasındaki ilişkiye bedel ilişkisi denir. Havale veren ile havale ödeycisi arasındaki ilişkiye karşılıklılık ilişkisi denir. Havale alıcısı ile havale ödeycisi arasındaki ilişkiye Havale ilişkisi denir. Havale ilişkisi havale edenin, havale alıcısına bir başkası aracılığıyla borcunu ödeme talebini yerinde getirmeyi taahhüt ettiğinde havale alıcısının da bu talebi kabul ettiğinde ilişki kurulur. Ve bu kabul ile birlikte havale ödeycisi 3.kişi ile havale alıcısı arasında soyut borç ilişkisi doğar. Yani havale eden ile havale alıcısı arasında ki ilişkiden ayrı bağımsız havale ödeycisi ile havale alıcısı arasında bir ilişki doğar.

Bu anlatımı grafik çizmeye çalışırsak:

Kişiler, Havale eden (H), Havale Alıcısı (A), Havale ödeycisi (Ö) olsun.

(H) ile (A) arasındaki ilişki bedel ilişkisidir.

(A) ile (Ö) arasındaki ilişki havale ilişkisidir.

(H) ile (Ö) arasındaki ise karşılık ilişkisidir.

Örnekle anlatırsak: A adındaki biri H adındaki bir başka kişi ile satım sözleşmesi yapmıştır. H'ye ödeyeceği parayı arasında kredi ilişkisi bulunan Ö adlı bankadan

---

²⁰² Kocaman, Yargıtay, sf 344.

almasını söylemiştir. B'de Ö'den gidip parayı istemiştir. Ö'de ödemeyi kabul etmiştir. Örnekte de görüldüğü gibi havale ilişkisinin kurulabilmesi kabul de önemlidir. Doktrinde bir görüşe göre havale ödeyicisine yapılacak ihbarın havale eden tarafından yapılması şart değildir. Havale alıcısının havale edilene yazılı olarak havaleyi göstermesi de yeterlidir. Çünkü genellikle havale lehtarları bu iş için görevli sayılır.²⁰³

Yine bir görüşe göre havaledeki çifte yetki verilmesi, -vekâletten farklı olarak- bir sözleşmeyi değil aksine tek taraflı ve varması gerekli bir hukuki işlemi açıklar. Her ne kadar “alelâde” havale hususunda TBK m. 555-559 arasındaki hükümlerde, havaleci tarafından havalenin havale alıcısına gönderildiği ve onun vasıtasıyla havale ödeyicisinin bilgilendirildiği “dolaylı” havale “normal” durumundan hareket edilmişse de, havalenin “doğrudan” havale ödeyicisine de ihbarı mümkün olduğu savunulmaktadır.²⁰⁴

Çifte yetkiyi içeren havalenin kurulması tek taraflı irade beyanı ile oluşur. Bu tek taraflı iradeye başka bir ödeme talebi ya da ödemenin kabulü işleminin irtibatlı olması önemli değildir. Hatta uygulamada sıkça karşılaşılan havaleyle bağlantılı bir vekâlet de olabilir.²⁰⁵ Ancak her ne kadar doktrinde ödemenin kabulü işlemini havale ilişkisinden ayrı değerlendirilse de sözleşme olarak kabul eden görüşe göre havalenin tamam olabilmesi onun sonuç doğura bilmesi amacına ulaşabilmesi bu kabul beyanı ile olacaktır.

3.3.2. Geçerli Bir Havale Kurulabilmesi

Yargıtay 3. H.D.'nin eski bir havalenin şekli hususunda çıkan tereddütte ilişkin verdiği kararında da²⁰⁶ havalenin bir şekilde bağlı olmadığı belirtilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da vesikalı akreditif hakkında verdiği 4.11.1964 Tarihli kararında;²⁰⁷ havalenin kayıtsız şartsız olabileceği gibi herhangi bir şarta (mesela

---

²⁰³ Günergök, sf.36

²⁰⁴ Kocaman, Yargıtay, sf.355

²⁰⁵ Göktürk, Borçlar Hukuku, II. Akdin Muhtelif Nevileri, Ankara 1951, sf.577

²⁰⁶ “Bu vaziyette aradaki münasebet havale aktinden ibarettir. Havale akdi ise Hususi bir şekilde tabii değildir...”(Yargıtay 3. H.D. 14.03.1957 T., E.2217, k.1825, İBD, Y, 1957, C.XXXI, Sy.10-12, sf.327)

²⁰⁷ “...(belgeli akreditif, mal satın almış bir kimsenin bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine, o bankanın belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasını ödemesini hedef tutan bir akittir.) diye tanımlanabilir. Buna göre alıcı, bankaya kendi hesabına satış parasını

belli belgelerin ibrazı şartına) bağlı olabileceğini ve bu nedenle belgelerin ibrazı şartının, işlemin havale sayılmamasını gerektirmeyeceğini belirtmiştir.

Borçlar Kanunumuz havalenin şekli hakkında bir hüküm sevk etmemek suretiyle şekil hususunda serbest bıraksa da uyuşmazlık olması durumunda iddianın ispatını gerçekleştirebilmek yazılı şekle uymak ile daha kolay olur. Hukuki işlemin taraflarından her biri, kendi hakkını dayandırdığı hukuk kaidesinin vakıa unsurlarının varlığını ispat etmekle mükelleftir. Çünkü HUMK m. 288'e göre *“Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin yapıldıkları zamanki miktar veya değerleri dört yüz milyon lirayı geçtiği takdirde senetle ispat olunması gerekir.”* Yeni düzenlemeyle usul kanununda yine bu konu ele alınmıştır. HMK m.200 *“(1) Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamanki miktar veya değerleri iki-bin-beşyüz Türk Lirasını geçtiği takdirde senetle ispat olunması gerekir. Bu hukuki işlemlerin miktar veya değeri ödeme veya borçtan kurtarma gibi bir nedenle iki-bin-beşyüz Türk Lirasından aşağı düşse bile senetsiz ispat olunamaz.*

(2) Bu madde uyarınca senetle ispatı gereken hususlarda birinci fıkradaki düzenleme hatırlatılarak karşı tarafın açık muvafakati hâlinde tanık dinlenebilir.” Görüldüğü gibi mevcut düzenleme HMK ve eski düzenleme HUMK hükmünde, bedeli belli miktarı aşan hukuki işlemlerde yazılı belge ile ispat yükümlülüğü getirmektedir.²⁰⁸ 818 Sayılı Borçlar Kanunu tasarısında da havalenin şekli hususunda bir hüküm sevk edilmemiştir.²⁰⁹

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda da yeni yapılan düzenlemeler de havalenin şekline ilişkin bir düzenleme getirilmemiştir. Her ne kadar Borçlar kanunu eski ve mevcut düzenlemede havale ilişkisinin kurulması için bir şekil şartı aramasa da ispatı için yazılı olarak yapılması tercih sebebidir. Usul kanunu da hem eski hem mevcut

---

satıcıya ödeme- yetkisi ve satıcıya da satış parasını kendi hesabına bankadan alma yetkisini vermektedir. O halde bu, BK'nun 457. Maddesindeki (havale) nin tanımlanmasına uygun bir işlem, diğer deyimle havalenin uygulandığı bir işlemdir. Havale, kayıtsız şartsız olabildiği gibi herhangi bir şarta (mesela belli belgelerin ibrazı şartına) bağlı olabilir. Bundan dolayı belgelerin ibrazı şartı, işlemin havale sayılmamasını gerektirmez.” (Yarg. HGK.04.11.1964 T., E.962, K.637) Karahasan, 2002 sf.868

²⁰⁸ Bloomeyer, Arved Medenî Usul Hukukunda Delillerin Takdiri, (Çev: Turgut Akıntürk) AÜHFD.Yıl 1968, Cilt 25, Sayı 1-2, sf.167 vd.

²⁰⁹ Kuntalp, Barlas, sf. 257

düzenlemede özellikle belli bir miktarın üzerindeki hakların hukuki işlemlerin senetle ispat olunması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla havale işleminin yazılı olması noktasında da özellikle ispat açısından büyük önem vardır.

Başka bir ifadeyle havale kanunen sözlü olarak da yapılabilmesine rağmen uygulamada havale, ispat edilebilmesini sağlamak üzere, yazılı şekilde yapılmaktadır. Bununla birlikte havalenin yazılı olması, onun kıymetli evrak niteliğini kazanması sonucunu doğurmayacaktır. Diğer yandan kıymetli evrak olan çek, şekil eksikliği nedeniyle²¹⁰ havale niteliğini kazanabilir. O halde çek sayılmayan bir belgenin tahvil yoluyla havale addedilmesi söz konusudur.²¹¹

Yargıtay Hukuk Dairesi ispatla ilgili kararlarında; havalenin ödeme vasıtası olduğunu, iddiacının ibraz ettiği havalde herhangi bir açıklama ve izahlar da bulunmadığına göre havalenin borç belgesi olarak kabulüne imkân bulunmadığına hükmetmiştir. Yani tarafların yapmış olduğu dayanaksız ve bilinçsiz nitelendirmeleri havaleye zarar vermez. Kanuna göre taraflar havale olmayan bir hukuki ilişkiyi havale, havaleyi de başka bir hukuki ilişki olarak tanımlasalar da durum değişmez. Gerçek iradeler araştırılarak yapılan işlem nitelendirilir.

Örneğin taraflar yanlışlıkla havaleyi alacağın temlik olarak nitelendirse de havaleye ilişkin hükümler uygulanır.²¹² İsviçre/Türk Hukukunda, Alman Hukukundan²¹³ farklı olarak havalenin geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlanmış değildir.²¹⁴ Ancak genellikle uygulamadaki ispat sorunu nedeniyle havale yazılı şekilde yapılmaktadır. Havalenin yazılı olması ilişkiye kıymetli evrak vasfını kazandırmaz.²¹⁵ Çünkü sadece yazılı olması kıymetli evrak olmanın şartlarını sağlamaz. Kıymetli evrak olabilmenin şartları ‘Kıymetli Evrak’ başlığı altında ilgili kanunlarda ayrıca düzenlenmiş ve belirtilmiştir.

---

²¹⁰ Örneğin senette çek ibaresinin kullanılmamış olması nedeniyle.

²¹¹ Yavuz, Borçlar, 2. Bası, sf.319

²¹² Günergök, sf.33-34

²¹³ Alman hukukunda BGB m. 783, havalenin geçerli olmasının bir koşulu olarak havale alıcısına senedin tesliminden söz etmektedir. Ayrıca BGB m. 758, havaleyi kabul etmiş olan havale ödeyicisinin ancak senedin ibrazı karşılığında edada bulunmakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. BGB M. 792’de düzenlenen “havalenin devri”nde de senedi teslimi (ibrazı) şart koşulmuştur (Kocaman, Yargıtay, sf.344’den naklen).

²¹⁴ Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.242 vd. ; Kocaman, Yargıtay, sf.344

²¹⁵ Özakman, sf.262.

Ayrıca Türk Borçlar Kanununun 560. maddesinde²¹⁶ hamile yazılı havalelerin genel havaleye ilişkin kurallara bağlı olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında çek ve poliçe gibi kıymetli evrakların gerekli olan şekil koşuluna uyulmazsa, tamamen geçersiz addedilmeyip tahvil (çevirme) yoluyla birer havale sayılabilirler.²¹⁷

Havale emre yazılıysa Borçlar Kanunu hükümlerine göre değil TTK'deki hükümlere tabi olur. Bu konu kanunda açıkça belirtilmiştir. TBK.m.560/sona göre; “Çekler ve poliçe benzeri havaleler hakkındaki özel hükümler saklıdır.” Kanun da açıkça belirtildiği gibi kıymetli evrak konusunda özel düzenlemelere özel hükümlere atıf yapılmıştır. Buna göre çekler için Türk Ticaret Kanunu ve Çek Kanunu hükümleri uygulanır. Nama yazılı bir havalenin devri ise alacağın temlik hükümlerine tabidir.²¹⁸ Yani yazılı şekil sıhhat şartıdır.

Kambiyo senetlerine benzeyen havale ile TTK düzenlenen “emre yazılı havaleler” kastedilmiştir. Nama yazılı bir havalenin devri ise alacağın temlik hükümlerine tabi olup; havale lehtarının (havale alacaklısı) kabul edilmiş olan havaleyi, haiz olduğu talep haklarının devri anlamına gelir ve bu hususa ilişkin TBK m.183 vd. maddelerindeki hükümler uygulanır.²¹⁹

TTK hüküm altına alınmış bulunan çek, poliçe ve emre yazılı havalelerin temeli havale ilişkisi ile açıklanır. Havalede olduğu gibi kıymetli evrak ilişkilerinde de üç kişi vardır ve senede bağlanmış soyut bir alacak vardır. Ödeme ve kredi işlevlerini haiz olan bu hukuki muamelelerde alacak senetten ayrı olarak tedavül etmez.²²⁰

Kıymetli evrak işlerinde havalenin geçerliliği için hiçbir şekil şartı bulunmasa da, havale genellikle havale edilen ve havale alıcısı arasında isimlerini kapsayan yazılı bir belge ile tespit olunması lazımdır.²²¹ Burada önemli olan tek taraflı ve varması

---

²¹⁶ TBK m. 560- *Kıymetli evraka bağlanmış alacağın, hâmile ödenmesi amacıyla yapılan yazılı havaleler hakkında, bu bölüm hükümleri uygulanır. Bu durumda havale ödeyicisi karşısında her hamil, havale alıcısı sayılır. Buna karşılık, havale eden ile havale alıcısı arasındaki ilişkiye özgü haklar, sadece alacağı devreden ile devralan arasında doğmuş olur. Çekler ve poliçe benzeri havaleler hakkındaki özel hükümler saklıdır.*

²¹⁷ Bilge, (Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri) sf.341; Zevkliler, sf.386

²¹⁸ Zevkliler, sf.386.

²¹⁹ Yavuz, Borçlar, 2. Bası. sf.321.

²²⁰ Yavuz, Borçlar, 2. Bası., sf.321.

²²¹ Dalamanlı-Kazancı, sf.1278.

gereken bir havale iradesinin ortaya çıkmasıdır. Hangi şekilde yapıldığı havalenin geçerliliğini etkilemez.²²²

Bu itibarla havalenin tamamlanması kabulü gerektiren tek taraflı hukuki işlemle olur. Uygulamada çokça görülen havale şekli, havale edilene talimat yazılması halidir. Özellikle havaleye ilişkin yazılan bu belgenin havale edilene teslim edilmesi halinde lehine havale yapıldığına tanınan hakların varlığı kabul edilir.²²³ Başka bir ifadeyle havalede şekil şartı yoktur fakat tavsiye edilen yazılı olmasıdır. Çünkü bu durum havalenin varlığının ispatını kolaylaştıran bir etkidir.

3.3. Borçlar ve Ticaret Hukuku açısından

Havale İlişisinin yeniden kısaca incelenmesi ve tanımını yapmak gerekirse; Havale, temelini çift yetki muamelesinde bulan üçlü bir ilişkidir. Bu ilişkide havaleci(havale gönderen), havale ödeyicisi(gönderilen)e. bir miktar parayı, kıymetli evrakı veya sair misli şeyleri havale alıcısına (kendisine gönderilen) ödeme yetkisini verirken, kendisine gönderilene de tedavül eden bu kıymetleri kendi namına havale veren hesabına kabul (kabz) yetkisini verir.

Bu üçlü ilişkide yer alan şahısları bir üçgenin A, B ve C noktalarına ve bunlar arasındaki ilişkileri de üçgenin kenarlarına benzetebiliriz. Havale gönderen (A) ile, gönderilen (B) arasındaki yetkilendirme işlemine, karşılık ilişkisi adı verilir. Havale gönderenin, kendisine gönderileni (C) kabule yetkili kıldığı muamele bedel ilişkisi nihayet, gönderilen ile kendisine gönderilen arasındaki ilişki de havale ilişkisi olarak isimlendirilir.

Havalede gerek gönderilen, gerekse kendisine gönderilen kendi namına hareket etmektedirler. Verilen ödeme veya kabz yetkisi ne gönderilen ne de kendisine gönderilen için buna uyma zorunluğu doğurur. Kendilerine verilen yetkinin kullanılması, bir deyişle arzularına bağlı bulunmaktadır. Söz konusu ilişki mücerret bir ilişkidir, ödemeyi kabz eden bir kimse, gönderilen ile havale veren arasındaki ilişkiyi kontrol zorunda olmadığı gibi, gönderilen de bedel ilişkisini kontrol etmek zorunda değildir. Havalede yer alan kişiler arasındaki ilişkiler (karşılık ilişkisi, bedel ilişkisi, havale ilişkisi), bunlar arasındaki bir borç ilişkisi nedeniyle bağımsız olarak

---

²²² Zevkliler, sf.264; Kocaman, Yargıtay, sf.345.

²²³ Olgaç, sf.457.

doğmuş olabileceği gibi, sırf havale verenin yetkilendirmesi nedeniyle de meydana gelmiş olabilir ²²⁴.

Bütün bu özellikler havale ilişkisine geniş bir uygulama alanı sağlamaktadır. Borçlar Hukuku müessesesi olan havale, iktisadi ihtiyaçlara cevap vermek üzere Ticaret Hukukunda, banka ve para işlerinden doğan birçok müesseseye temel teşkil etmiştir.

Havale, yapısının özelliği ve değer kazandırmalarında olanak tanınması nedeniyle iktisadi alanda çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Havale gönderen bu ilişkiden çoğu zaman vasıtalı bir ödeme aracı şeklinde faydalanmaktadır. Üçüncü bir şahsı, ödemeye yetkili kılarak bir borcun ifasını sağlayabileceği gibi, bir tek ödeme ile iki borç ilişkisini sona erdirmek olanağına da Sahip olacaktır. Nitekim havale gönderenin vereceği yetki ile borçlusunun alacaklısına ödemedede bulunmasını temin ettiği haller buna örnek olarak gösterilebilir.²²⁵ Ancak, havale gönderenin bir gerçek kişi olması zorunluğu yoktur. Bu vasıta tüzel bir kişi ve özellikle bir banka olabilir. Gaye yönünden uzakta olsa havalenin tahsil için kullanılabilceğini bazı müellifler savunmaktadır Ve temelde tahsil vekâleti veya tahsil için temsil yetkisini havalenin bir ilişkisini meydana getirdiği görüşünü ileri sürmektedirler.

Ödeme vasıtası dışında havale, kredi vasıtası olarak da uygulama alanı bulmuştur. Havale gönderenin, gönderilene verdiği ödeme ve kendisine gönderilene verdiği kabul (kabz) yetkisi ile bir miktar krediyi kendisine gönderilen lehine temin etmiş olur.

Havale ilişkisinin kurulmasında borcun ifası, yüklenilmesi, tahsil kredi temini, bağış gibi çeşitli saikler rol oynarsa da bu alt ilişkilerin kesin hükümsüz, yoklukla malûl olmaları havale ilişkisinin sıhhatine tesir etmez. Havalenin sıhhati hiç bir zaman adı geçen alt ilişkilerin hukuki akıbetine bağlı değildir. Bu mücerretlik müesseseye kıymetli evrak hukukunda geniş bir uygulama alanı sağlamıştır.

Police, emre yazılı havale ve çek, havale ilişkisinin Türk Ticaret Kanunu ile düzenlenmiş ve bu nedenle bazı farklar arz eden özel şekillerinden başka bir şey değildir. Bütün bu müesseselerin temelini havale ilişkisi teşkil etmektedir.

---

²²⁴ Asis. H. Cumhur ÖZAKMAN sf.257.

²²⁵ Asis. H. Cumhur ÖZAKMAN sf.258.

Havale gönderenin, kendisine gönderilenin tahsil için yetki vermesi veya sadece kabz yetkisi vermesi (havale) havale gönderenin tek taraflı muamelesidir. Bunu başka bir işlem ile karıştırmamak lâzımdır. Burada alacaklı ve borçlu tarafından sözleşme ile veya daha sonradan ayrıca kararlaştırılan bir şart mevcuttur. Buna göre, borçlu borcunu, üçüncü bir şahsa ödeyerek borcundan kurtulabilir. Bu üçüncü şahsa borcun ifasını talep edemez, ancak kendisine yapılan ödemeyi kabzedebilir ki, bu da borçluyu borcundan kurtarır. Ödeme daha çok bir bankaya yapıldığı için müessesenin adına ikametgâh veya tediye gişesi adı verilir. Tediye gişesi alacaklının mümessili değildir. Çünkü borcun sebebi ile ilgilenmeksizin edayı kendi namına alacaklı hesabına kabzeder. Yukarıda da belirttiğimiz gibi tediye gişesi borçlu ve alacaklı arasında bir sözleşme ile kararlaştırıldığından, borçlunun oraya ifa ile borcundan kurtulması önlenemez, borçlu buraya ödemek zorundadır. Bu nokta, tediye gişesini havale müessesesinden ayırmaktadır.

Tediye gişesinin iflas veya büyük bir karışıklık halinde bulunduğu ve bu sebeple alacaklının edayı elde etme imkânı tehlikeye düşen hallerde buna ilişkin anlaşmayı hükümsüz saymak gerekmektedir.

Posta havalesi ile Borçlar Kanununda düzenlenmiş olan havale ilişkisi arasında farklar vardır. Posta havalesi bir miktar paranın, belli bir kimseye gönderilmesini hedef tutan ayrı bir müessesedir. Havale gönderen, posta idaresine ödeme yetkisini vermekle kalmayıp, onunla bir borç ilişkisi tesis etmektedir. Bu borç ilişkisi gereğince posta idaresinin ödeme yetkisine sahip olması ile birlikte ödeme zorunlumu da doğmaktadır.²²⁶ Bazı yazarlar bu ilişkiyi, havale gönderenin posta idaresi ile yaptığı vekâlet sözleşmesine dayandırırken, diğerleri bunu nev'i şahsına münhasır bir sözleşme olarak nitelendirirler. Burada birincisinde aracı vasıtasıyla para gönderilmektedir. Benzeri olan (misli) eşya gönderildiği için, "taşınma sözleşmesi" yoktur. Şu halde burada vekâletin özel bir türü vardır.

Posta muamelelerinde göze çarpan diğer bir husus da, posta idaresinin belli bir kişi nam ve hesabına para kabul etmesidir. Burada havale ilişkisinden uzak bir durum vardır. Posta adresim kendisine gönderilene benzettiğimiz takdirde onun ödemeyi yukarıda belirttiğimiz gibi kendi namına değil, tabiri caizse kendisine gönderilenin namına kabzettiği görülür. Bu ilişkide, posta idaresi, namına para kabzedilen kişi

---

²²⁶ Asis. H. Cumhur ÖZAKMAN sf.259.

arasında «tahsil vekâleti» sözleşmesi temel teşkil etmektedir. Aynı gayelere hizmet eden posta ve banka çekleri de ilgili kanunlarda düzenlenmiştir.²²⁷

3.4. Havalenin Konusu

TBK m. 555'ye göre havalenin konusu "...*para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı...*" olarak belirtilmiştir. Kanun metninden de anlaşılacağı üzere havalenin konusunun objektif olarak belirli, hiç olmazsa belirlenebilir olması gerekir.²²⁸ Yine kanun metninden anlaşılacağı üzere havaleye konu olan para, kıymetli evrak ve diğer misli eşya diyerek üç başlık altında teker teker incelemek yerinde olacaktır.

3.4.1. Nakit

Maddede sözü edilen kıymetli evrak nakit olarak karşılığı olan belge anlamındadır. Paranın veya eşyanın belli ve tayin edilebilir olması gerekir.²²⁹

Bu belirlilik objektif açıdan olmalıdır.²³⁰ Bir hesap ilişkisinin henüz tespit edilmemiş bakiyesi buna örnek teşkil eder. Hatta havale gelecek bir menfaate ilişkin de olabilir. Havalenin konusu genel hükümlere uygun olarak gerçekleştirilebilir olmalı ayrıca hukuka ve ahlaka da uygun olması gerekir.²³¹

Havalenin konusunu oluşturan ve uygulamada sık rastlanan unsur paradır. Para, mal ve hizmetlerin değiş-tokuşu için kullanılan araçlardan en yaygın olanıdır. Para sözcüğü ile genellikle madenî para ve banknotlar kastedilmekle birlikte; ekonomide, vadesiz mevduatlar ve kredi kartları da parayı meydana getiren unsurlardan sayılır. Vadeli mevduat, devlet tahvili gibi değişim araçları ise para benzeri olarak değerlendirilir. Para değer denkliğinin bir göstergesi olarak değer ölçütü, değişim ve saklama aracı olarak kullanılır.

Türk Borçlar Kanunumuz havaleyi anlatırken 'para' ibaresini kullanmıştır. Paranın ne olduğuna değinilmemiş bunun zaten bilindiği kabul edilmiştir. Hukuki niteliği

---

²²⁷ Asis. H. Cumhur ÖZAKMAN sf.258-259.

²²⁸ Kocaman, Yargıtay, sf.345

²²⁹ Olgaç, sf.457

²³⁰ "Federal Mahkeme bu bakımdan, havalenin konusunun objektif, fakat hatta gelecekteki olaylara göre belirlenebilir olmasını yeterli görmektedir." Kocaman, Yargıtay, sf.345, dpnt. 21' den naklen

²³¹ Günergök, sf.29

para olup olmadığı tartışılan ‘kaydi para’²³² olarak anılan ve bankalar ve sair kredi kuruluşları nezdinde bulunan, kıymetli evraka bağlı olmayan üzerinde ödeme amacıyla her zaman tasarruf edilebilen hesap aktifi tarzındaki değerler de havalenin konusunu oluşturur.²³³ Maddedeki para ifadesini tedavül eden para olarak anlamak gerekir.

Bu sebeple havalenin konusunu sadece tedavül eden memleket parasıyla sınırlandırmamak gerekir. Piyasada tedavülde bulunan döviz de havalenin konusunu oluşturur.

3.4.2. Kıymetli Evrak

Kıymetli evrak, hakkın senede bağlı olduğu ve hakkın senetsiz olarak ileri sürülemediği ve devrinin mümkün olmadığı, içerdikleri hakkı temsil etmeleri bakımından bizatihi bir değer ifade eden senetlerdir. Başka bir ifadeyle bir alacak hakkını temsil eden, ancak hakkın senetsiz ileri sürülemediği ve devredilemediği yazılı belgeler ve senetlerdir. Türk Ticaret Kanunu’nda, şöyle tanımlanıyor: *"Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi, senetten ayrı olarak başkalarına da devredilemez."* Senet, özel Hukuk’ta bir hakkın varlığını gösteren yazılı belgelere verilen isimdir.

Domaniç ise, sadece hakkın senede bağlılığını ele alan tanımları yeterli bulmamakta ve *"Kıymetli evrak, tanzim ve iptali bakımından özel şekil şartlarına tabi, ihtiva ettikleri hakkın devir ve dermeyanı ve borcun ifası münhasıran senet üzerinde yapılacak muamelelerle mümkün tedavül kabiliyetini haiz muhtelif para mal ve şirket hisse senetlerinin heyeti umumiyesidir"*.²³⁴ Bir senedin kıymetli evrak sayılabilmesi için onun kanunda kıymetli evrak olarak tespiti yeterli olmayıp, kanundaki tarife uyması gerekir.²³⁵

Kanundaki tarife Senedin kıymetli evraktan sayılabilmesi için kanunen onda bulunması emredilen şartları taşıması gerekir. Bu şartların neler olduğu Ticaret Kanunu’nda bono, çek ve poliçe gibi senet türlerine göre ayrı ayrı gösterilmiştir.

---

²³² Diğer ifadeyle “mevduat parası” temel olarak bankalar tarafından yaratılan paraya denmektedir. Bankalar ve finansal kuruluşlar nezdinde üzerine çek yazılabilen vadesiz mevduat olarak tanımlanabilir.

²³³ Günergök, sf.30.

²³⁴ Domaniç, Hayri, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Fakülteler Mat. İstanbul 1975, sf.24.

²³⁵ Günergök, sf.32.

Kıymetli evrakta, senedin içerdiği hak ile senet birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturur. Diğer bir deyişle, senedin içerdiği hak ancak senetle birlikte varlığını sürdürür, senetten ayrı olarak ileri sürülemez ve senetten ayrı olarak devir edilemez. Kıymetli evrak niteliğindeki senedin devredilebilmesi için teslim şarttır. Oysa adi senetlerde yani kıymetli evrak niteliğinde olmayan senetlerde yazılı olan hak senet olmadan da vardır ve senet olmadan da bu hak başkalarına geçirilebilir. Özetle, adi senetler bir hakkın kanıtıdır, fakat kıymetli evrak sayılan senetlerde senet ile hak birbiriyle kaynaşmış, hukuki bir bütün oluşturmuştur.

Kanunlarımızda düzenlenen başlıca kıymetli evrak türleri şunlardır: Pay senetleri, tahviller, kambiyo senetleri (bono, poliçe ve çek), makbuz senedi ve varant, taşıma senedi, konşimento ve deniz ödöncü. Kıymetli evrak, senedin içerdiği hakkın niteliği bakımından üçe ayrılır: Pay senetleri, emtia senetleri ve alacaklı senetleri. Kıymetli evrak devir usulü bakımından da üçe ayrılır: Ada yazılı kıymetli evrak, emre yazılı kıymetli evrak ve hamiline yazılı kıymetli evrak.

Kıymetli evrak niteliğindeki senetlerin devrinde yapılacak işlemler senedin ada, emre ya da hamiline yazılı olmasına göre değişir:

Ada yazılı kıymetli evrakın devri: Bunlar alacağın temliki işlemi yapılarak devredilirler. Senet üzerine veya başka bir kâğıda, senedin içerdiği hakkın devredildiğinin ve devralan kimsenin kim olduğunun yazılıp devreden tarafından imza edilmesi gerekir.

Emre yazılı kıymetli evrakın devri: Emre yazılı senette, yazılı olan hakkın devri için önce ciro işlemi yapılır, sonra senet devralana teslim edilir. Ciro, devreden senet arkasına ya da senete eklenen bir kâğıt (alonj) üzerine, devralanın adının yazılarak veya yazılmadan imza edilmesi işlemidir.

Taşıyan(Hamiline) yazılı kıymetli evrakın devri: Bu tür senetlerde, senedin devralana teslimi gerekli ve yeterli şarttır, devir için başka bir işlem yapılmaz.

3.4.3. Bir Misli Eşya Devri

TBK m.555'de 'diğer bir misli eşyanın da havalenin konusunu oluşturacağı belirtmiştir.

Oğuzman'a göre diğer bir misli eşya, sayma veya tartma veya ölçme ile muayyen hale gelen nesnelere. Bu eşyalarda eşyanın değerini aynı cinsten bir diğeri alabilir. Buğday, pirinç, zeytinyağı gibi nesnelere misli şeydir.²³⁶

Sair misli şey olarak TBK.556/1'e göre havale edenin havale alıcısına borcu da dâhildir. Havalenin konusu, bir borcun ödenmesi olursa, borç ancak havale ödeyicisinin havaleye konu borcu ödemesi ile düşer. Havale alıcısının havaleyi sadece kabul ettiğini bildirmesi yeterli değildir. Havale alıcısı havaleyi kabul ettiği takdirde, havaleyi ödeyecek olana başvurmadan önce havale verenden alacağını isteyemez.²³⁷

3.5. Havalenin Soyutluğu

Havale mücerret (soyut) bir hukukî ilişkidir, nedene ve amaca bağlı değildir. Havale ödeyicisine verilen yetki ile, havale ödeyicisi ödemekle yükümü olmaz, bu husus havale alıcısının kabulüne bağlıdır. Ancak havale alıcısına ödeme yaparsa bunu kendi adına havalecinin hesabına yapmış olur.

Havale alıcısı da kabz yetkisini kabulde serbesttir. Kabul ederse, yapılan ödemeyi kendi adına ve havaleci hesabına kabul etmiş olur.²³⁸

O halde gerçekte havale, havale veren tarafından;

(i) Havale alıcısına havaleye konu edimi kabzetme,

(ii) Havale ödeyicisine de havaleye konu meblağı havale alıcısına ödeme konusunda verdiği *çifte yetkiden* söz edilebilir. Yine bu görüşe göre havale ilişkisi *soyuttur*. Havalenin nedeninden ve amacından bağımsızdır.²³⁹

Öyleyse havale edilen karşılık veya bedel ilişkisi veya bunların sakatlığı ile ilgilenmek veya bunların geçerliliğini kontrol etme zorunluluğu bulunmamaktadır.²⁴⁰

Havale ilişkisinin yanları arasında bir borç ilişkisinin olması gerekmez. Kabul edelim ki böyle bir ilişki olsun, yine de havale ilişkisi bu ilişkilerden bağımsız olarak meydana gelir. Yani alt ilişkideki sebebin²⁴¹ havale ilişkisini etkilemesine dair görüş

²³⁶ Oğuzman-Seliçi, Kemal-Özer, Eşya Hukuku 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992. sf.10.

²³⁷ Olgaç, sf.458.

²³⁸ Özakman, sf.267-268; Yavuz, Borçlar, 2. Bası, sf.286.

²³⁹ Yavuz, 2.Bası, sf.320.

²⁴⁰ Özakman, sf.268

²⁴¹ Örneğin; Borç var olsa bile bu borç ilişkisi (Varsayılan alt ilişkideki havalenin kurulmasına sebep) sebebiyle havale ilişkisinin tesis edilmesi havalenin hukuki niteliğine aykırıdır.

havalenin hukuki niteliğine aykırıdır. Aradaki ilişkilerin bir sözleşmeye dayanması, havale ödeyicisi veya alıcısı için ödemeyi veya kabzı mecburi kılar. Bu mecburiyete aykırılık, edimi yerine getirmeme sonucunu doğurur ve sözleşmeye aykırılığa ilişkin hükümlerin uygulanmasını gerektirir. Fakat kimi yazarlar havale yeni düzenlemede geçen “hukuki bir işlemdir” ibaresinden yola çıkarak yani sözleşme olmadığını kabul ederek sonuçta böyle olmaz demektedir.

Havalenin yanları ödemeye veya kabza ilişkin yetkileri kabul edip etmemekte serbesttir. Verilen yetkiler kabul edildiğinde *soyut bir ilişki* olan havale ilişkisi meydana gelir.²⁴² Bir diğer görüşe göre havale ilişkisinde bu iki yanlı yetkinin verilmesi, bir vekâlet ilişkisiyle bağlantılı olabilir fakat bu zorunlu değildir.²⁴³ Ancak yukarıda belirtildiği gibi havale ödeyicisi ile havale alıcısı, havale edenle aralarında bir temel ilişkinin varlığını ispatlamak zorunda değildirler.

Yine bir görüşe göre çift yönlü dolaylı temsil yetkisi vermek olarak nitelendirilen havaleye tek taraflı bir hukukî muameleyle ulaşılır. Bu tek taraflı hukukî muameleyle başka bir ödeme talebi ya da ödemenin kabulü muamelesinin bağlantılı olması önem taşımaz. Hatta uygulamada sıkça rastlandığı gibi havaleyle bağlantılı bir vekâlet bulunabilir. Böyle bir durumda havaleyle bağlantılı olan bu vekâlete, uygun düştüğü oranda havaleyle ilgili kurallar uygulanacaktır.²⁴⁴

Genel olarak kabul edilen görüş edimlerin hukuki sebebinin bulunması gerektiğidir. Başka bir ifadeyle havale mücerret (soyut) bir hukukî ilişkidir; nedene ve amaca bağlı değildir. Bu sebeple havale ödeyicisi ile havale alıcısı, havale edenle aralarında bir temel ilişkinin varlığını ispatlamak zorunda değildirler.

Havaledeki soyutluğun anlamı şöyle açıklayabiliriz. Esasen sonradan verilen yetki (vekâlet yetkisi) havale ödeyicisine verildiği için bu işlem havale alıcısı ile yapılan geçerli bir işlemin var olmasını gerektirmez. Yani havale prensip olarak soyut bir hukuki işlemdir. Bu nedenle havalenin konusunu oluşturan sebepten ve havalenin amacından bağımsızdır.

Havale soyut bir ödeme ve kredi aracıdır, havalenin kurulmasına yol açan nedenden ve havaleyle elde edilmek istenen amaçtan bağımsızdır. Bu nedenle havale edilenle

---

²⁴² Özakman, sf.268

²⁴³ Zevkliler, sf.384

²⁴⁴ Zevkliler, Borçlar, sf. 375-376;

havale alıcısı, havale edenle aralarında bir temel ilişkinin var olduğunu kanıtlamak zorunda değildir.²⁴⁵

Birçok amaca hizmet etmesi beklenen havalenin, amacına ulaşılabilmesi için bu zorunludur. Havalenin geçerliliği karşılık ilişkisine bağlanmış olsaydı, havale alıcısına daha az değer ifade edeceği gibi havale ödeyicisi de muhtemelen habersiz olduğu bedel ilişkisinden doğan defilerle karşılaşacaktı. Bu da tarafların havaleye güvenmemeleri neticesini doğuracaktı.

TBK m. 557 uyarınca, *“Havale ödeyicisi, çekince belirtmeksizin havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına bildirirse, ifa ile yükümlü olur ve ona karşı, ancak aralarındaki ilişkiden veya havalenin içeriğinden doğan savunmaları ileri sürebilir; havale eden ile kendi arasındaki ilişkiden doğan savunmaları ileri süremez. Havale ödeyicisi, havale edene borçlu ise, borcu havale alıcısına ifa etmesi, havale edene yapacağı ifaya oranla daha fazla yük getirmiyorsa, borcu havale alıcısına ifa etmekle yükümlüdür. Bu durumda, havale eden ile aralarında aksi kararlaştırılmamışsa havale ödeyicisinin, ifadan önce havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına açıklamasına gerek yoktur.”* kabul açıklamasının hususi neticeleri de, havalenin soyut niteliğinden kaynaklanmaktadır.²⁴⁶

Havalenin temelini oluşturan hukuki ilişkilerden havalenin mücerretliği Yargıtay’ın birçok kararında²⁴⁷ açıkça vurgulandığı gibi: Havaleye dayanarak yapılan ödeme ile sabit olan tek şeyin ödemenin yapılmış olduğunu, aksini iddia edenin bunu ispat etmesi gerektiğini açıklamıştır.

---

²⁴⁵ Zevkliler, sf.386

²⁴⁶ Yavuz, Borçlar, 4. Bası, sf.320, Günergök, sf.35.

²⁴⁷ “...Havale yoluyla yapılan tediyelerin muhtelif sebeplere dayandığı görülmektedir. Bir kimse havale yoluyla yaptığı tediye ile muhalunlehe bir ikrazda bulunmuş olabileceği gibi, bir borcunu ödemiş veya bir teberru yapmış olabilir. Binaenaleyh havale ile tediye yapan şahıs bu tediye dolayısıyla bir hak iddia ederken tediye edenin sebebini ispat etmesi gerekir. Zira havaleye müsteniden muhalunaleyh tarafından muhalunlehe yapılan tediye ile davacının karz iddiası sübut bulmuş değildir. Havaleye müsteniden yapılan tediye ile sabit olan tek şey tediye edenin yapılmış olması halidir. Fakat havale münasebetinin müstenidini (dayanağını) teşkil eden esas hukuki münasebet ispat edilmiş değildir. Bunun ispatı ise kaideten davacıya düşer...” (Yargıtay.11.H.D.14.02.1959 T., E.383, K.465) Kocaman, Yargıtay, sf.361 vd.

3.6. HAVALA, EKONOMİK ALANDAKİ FONKSİYONU

Havale, ekonomik yönden birçok amaca hizmet eder. Bunlardan en çok ön plana çıkanları havalenin ödeme, tahsil ve kredi aracı olması üzerinde durulacaktır. Şöyle ki:

3.6.1. Ödeme Aracı Olması

Havale bir ödeme aracıdır ve bir tek edimle iki borç birden ödenmektedir. Böylece havale eden havale ödeyicisine karşı alacaklı ve havale alıcısına karşı da borçlu ise havale yoluyla, havale ödeyicisinin havale alıcısına ödemedede bulunmasıyla, havale edenin alıcıya olan borcu ödendiği gibi havale ödeyicisinin havale edene karşı olan borcu da ödenmiş olacaktır.²⁴⁸

Havaleci, havale ilişkisinden genellikle dolaylı bir ödeme aracı şeklinde yararlanır. Havale ödeyicisi bir başka kimseyi ödeme yapmak üzere yetkili kılarak bir borcun ifasını sağlayabileceği gibi, bir tek ödeme ile iki borç ilişkisini sona erdirmek olanağına da sahip olacaktır.²⁴⁹

Başka bir ifade ile havaleci, havale ödeyicisine karşı alacaklı ve havale alıcısına karşı da borçlu ise; havale ilişkisi yoluyla havale ödeyicisinin havale alıcısına ödemedede bulunmasıyla; havalecinin havale alıcısına olan borcu ödendiği gibi havale ödeyicisinin de havaleciye karşı olan borcu da ödenmiş olacaktır.²⁵⁰

Yargıtay 13. hukuk dairesi havalenin borç belgesi mi ödeme vasıtası mı olduğunu ve ispat külfeti hususunda çıkan bir uyuşmazlıkta verdiği kararında²⁵¹ ödeme vasıtası olduğunu belirtmiştir. Havalenin piyasada önemli işlevlerinden birisinin yapılan

²⁴⁸ Zevkliler, Borçlar, sf. 375; Özakman, Havale, sf. 2-3; Bilge, sf. 334;

²⁴⁹ Yavuz, Borçlar, 4. Bası, sf.724; Bilge, Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri sf.242; Özakman, sf.256.

²⁵⁰ Bilge, Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri sf.242; Öztan, sf.430; Yavuz, Borçlar, 4. Bası, sf.724. Yansıma etkisini, posta ve banka havalelerinde de görmek mümkündür (Zevkliler, sf.264; Öztan, sf.430; Kocaman, Yargıtay, sf.359)

²⁵¹ “Kural olarak, havale ödeme vasıtası olup, davacının ibraz ettiği havalede herhangi bir meşruhat da bulunmadığına göre, borç belgesi olarak kabulüne imkân yoktur. Bu durumda davacı, davalı ile aralarında başkaca bir hukuki ilişkinin varlığını kanıtlamamış ve senet tarihinden önceki ödemelerden 3850 Dm.nin takip tutarından mahsubuna da bir itirazda bulunmamıştır. Açıklanan nedenlerle, davalı ödemelerinin takip konusu asıl alacak tutarından düşülerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken, mahkemece yanlış değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” Yargıtay. 13. HD. 2006 1883E, 6083K, (Yayımlanmamış karar)

havalede aksine bir durumun belirtilmedi veya açıkça anlaşılmadığı sürece ödeme aracı olmasının karine teşkil etmesidir.

3.6.2. Tahsil Aracı Olması

Havale bir para alacağının tahsiline de hizmet edebilir. Havaleci, havale ilişkisinden vasıtalı bir tahsil aracı şeklinde de faydalanabilir. Çünkü havaleci, havale ödeyicisinde bulunan bir alacağının tahsili için havale alacaklısına kabz yetkisi verebilir. Daha sonra da havale alıcısı havaleci ile aralarındaki paranın havaleciye teslimi hususunda hukuki ilişki gereğince bunu tekrar havaleciye tevdi (teslim) edebilir.²⁵²

Fakat bunu ‘*tahsil için temsil yetkisi*’ ile karıştırmamak gerekir. Çünkü doktrinde borç için havaleci, ‘*tahsil için temsil yetkisi*’ olarak kabul eden yazarlar vardır. Havale eden havale ödeyicisinde mevcut olan alacağının tahsiline havale alıcısını memur ettiği takdirde durum böyledir.²⁵³

Zevklilere göre; “Alacaklının üçüncü bir kişiyi borçludaki alacağını tahsil etmeye yetkili kıldığı çoğu durumda, tahsil için verilen bir vekâlet söz konusu olur. Böyle bir durumu tahsil amacıyla yapılan havaleden ayırmak gerekir. Tahsil için verilen vekâlette vekil borçludan parayı alacaklı adına tahsil eder ve tahsil ettiği parayı alacaklıya (müvekkile) vermek zorundadır. Oysa havalede havale alıcısı, meblağı kendi adına tahsil ederek alıkoyar.”²⁵⁴

Alacaklı birinin borcunu tahsil etme gayesi ile üçüncü bir kişiyi, söz konusu borcu tahsil etmeye yetkili kıldığı durumlarda verilen vekâlet alacağın tahsili içindir. Bu durumu tahsil niyeti ile yapılan havaleden ayırmak gerekir. Tahsil için verilen vekâlette vekil, borçludan havale konusunu kendi namına kabzetmeyip alacaklı adına tahsil eder ve tahsil ettiği alacağı alacaklıya vermek zorundadır. Hâlbuki havalede havale alıcısı, havale konusu bedeli kendi adına tahsil edecektir.²⁵⁵

Yukarıda değinildiği gibi havale ilişkisinin kurulması hangi nedenle gerçekleşirse gerçekleşsin havale, oluşumuna sebebiyet veren temel teşkil eden hukuki

²⁵² Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) s.242; Kocaman, Yargıtay, sf.348; Yavuz, Borçlar, 4. Bası, sf.724.

²⁵³ BİLGE, sf. 334.

²⁵⁴ Zevkliler, Borçlar sf. 375.

²⁵⁵ Yavuz, Borçlar, 4. Bası, 724; Zevkliler, sf. 385.

ilişkilerden²⁵⁶ soyuttur. Dolayısıyla ilgililer arasında daha önceden mevcut olup havalenin sebebini teşkil eden hukuki ilişkiler veya havale ile kastedilen gaye havalede ileri sürülemez.²⁵⁷ Çünkü aksinin iddia edilmesini kanun güvence altına almaz.

Havale, karşılık ilişkisi ve değer/bedel ilişkisinden bağımsız ve soyut bir ilişkidir.²⁵⁸ Başka bir anlatım ile havalenin geçerli olabilmesi hiçbir zaman havaleyi oluşumuna sebebiyet veren hukuki ilişkilerin hukuki sonucuna bağlı değildir ve havaleye neden olan temel ilişkilerin kesin hükümsüzlük veya yoklukla malul olmaları havale ilişkisinin sıhhatine tesir etmez.²⁵⁹

Sonuç olarak havale, para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyanın verilmesini temin eder ve bu neticede tek taraflı bir muamele mahiyetinde bulunan iki yetkiyle elde edilir. Uygulamada bu yetkilerden her birisi çok zaman ödeme veya tahsil etme hususunda verilen bir vekâletle oluşabilir. Bu takdirde havaleye vekâlete dair TBK'da ki hükümlerin uygulanması ve neticesinde vekâletin havale ilişkisindeki gereklere göre hem havale ödeyicisi hem de havale alıcısı tarafından kabul edilmesi gerekecektir.²⁶⁰

3.6.3. Kredi Aracı Olması

Kredi Aracı Olması; havale, bir kredi aracı olarak da kullanılabilir. Havalecinin havale borçlusuna verdiği ödeme ve havale alacaklısına verdiği kabz yetkisi ile bir miktar krediyi havale müessesesi ile havale alacaklısına temin etmiş olur.²⁶¹

Havaleci, bu suretle havale alacaklısına bir kredi açmak niyetinde olabileceği gibi, havale ödeyicisinin kendisine bir kredi açmasını da sağlamış bulunabilir. Hatta havalenin, havale alıcısına bağışlamada bulunmak amacıyla yapılması da mümkündür.²⁶² Başka bir ifadeyle havale eden, havale yoluyla, havale alıcısına bir kredi açabileceği gibi havale ödeyicisinin kendisine bir kredi açmasını da

---

²⁵⁶ Örneğin; havale, tesis edilmesine temel teşkil eden hukuki ilişkilerden (karşılık ilişkisi ve değer/bedel ilişkisi) mücerrettir.

²⁵⁷ Özakman, sf. 257; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.242

²⁵⁸ Kocaman, Alacağın Temliki, sf. 298

²⁵⁹ Özakman, sf.257

²⁶⁰ Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.242

²⁶¹ Özakman, sf.257

²⁶² Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf. 242; Kocaman, Yargıtay, sf.343 –8; Özakman, sf. 257. ; Kocaman, Alacağın Temliki, sf.85; Yavuz, Borçlar, 4. Bası sf.724

sağlayabilir. Ayrıca havalenin, havale alıcısına başılamada bulunmak amacıyla yapılması imkânı da vardır²⁶³.

Havale ilişkisi, üç köşeli ilişkilerdendir. Bu ilişkilerin köşelerini kanunda kullanılan deyimlerle, 'havale eden', 'havale ödeyicisi' ve 'havale alıcısı' oluşturmaktadır.

Doktrinde havale edeni ifade etmek için muhil, gönderen, yollayan gibi terimlerin; havale ödeyicisini ifade etmek için havale verilen, muhalünaleyh, gönderilen, yollanan gibi terimlerin; havale alıcısını ifade etmek için de, muhalünleh, havale lehdarı, kendisine gönderilen, havale alacaklısı gibi terimlerin kullanıldığı görülmektedir.

Çalışmamda kanuni terimleri ağırlıklı havale ilişkisini anlatırken havaleci, havale ödeyicisi ve havale alıcısı olarak kullanacağım. Ancak kelime zenginliği için diğer terimlerden de yararlanacağım.

---

²⁶³ Bilge, sf. 334; Zevkliler, Borçlar, sf. 375.

4. BÖLÜM HAVALENİN SONA ERMESİ

4.1. HAVALE İLİŞKİSİ VE HÜKÜMLERİ (İfa - Ödeme İlişkisi)

4.1.1. Genel Olarak

Havale borçlusunu ile havale alacaklısı arasındaki havale ilişkisinde havale ödeyicisi, havaleci tarafından verilen ödeme yetkisini kabul ettiği takdirde havaleci ile arasında “havale ilişkisi” denilen mücerret bir ilişki kurulur.

Havale ilişkisi, kendisinin oluşmasına yardımcı olan bedel ve karşılık ilişkilerinden bağımsız olup; havale alıcısının tek taraflı yenilik doğuran kabul beyanı ile kurumlu olur ve bununla yollanan bir miktar parayı, misli eşyayı ya da kıymetli evrakı havale alıcısına ödeme borcu altına girer. Bu borcun doğması için havale alıcısının bu yönde bir açıklama yapması gerekmez.²⁶⁴

Havale ödeyicisi ile havale alıcısı arasında hiçbir “akdi ilişki (sözleşme ilişkisi)” mevcut değildir; havale, havale ödeyicisi tarafından havale alıcısına sağlanan edanın ‘hukuki sebebini’ yaratır ve böylece sebepsiz zenginleşme hukukuna göre bir iade talebi söz konusu olmaz.²⁶⁵

Havale alıcısı, yapılan ifayı ‘kendi adına’ almaya (kabzetmeye) yetkilidir. Bu nedenle havale alıcısı, havalecinin temsilcisi sıfatıyla hareket etmez. Bizzat havale tek başına, havale ödeyicisine sadece -‘karşılık ilişkisi’ üzerinde müessir olarak- havale alıcısına edada bulunma yetkisini verdiği için, havale ödeyicisini, hatta havalecinin borçlusunu olması (borç nedeniyle havale) durumunda bile edada bulunmaya mecbur tutamaz. Öyle ki, ‘borç dolayısıyla havale’ durumunda bile, yapılan havale nedeniyle havale ödeyicisinin havaleyi kabul için herhangi bir yükümlülüğü yoktur.²⁶⁶

---

²⁶⁴ Yavuz, 2. Bası, sf.324, Özakman, agm., sf.20

²⁶⁵ Kocaman, Yargıtay, sf.350 vd. ; Kocaman, Alacağın Temliki, sf.97 vd.

²⁶⁶ Kocaman, Yargıtay, sf.351

Havale ilişkisi, bedel ve karşılık ilişkilerinden bağımsız, kendisini oluşturan nedenlerden ya da alt ilişkilerden mücerret (soyut) bir ilişkidir.²⁶⁷

Havale ilişkisi, havale ödeyicisinin tek taraflı ve yenilik doğuran ‘kabul beyanı’ ile doğar ve bu beyan bazı şartlar ve ihtirazi kayıtlar içerebilir. Bu ihtirazi kayıtlar, havale ödeyicisi ile havale alıcı arasındaki def’iler açısından önem arz eder. II. Havale ödeyicisinin borcu TBK m. 557/I- *“Havale ödeyicisi, çekince belirtmeksizin havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına bildirirse, ifa ile yükümlü olur ve ona karşı, ancak aralarındaki ilişkiden veya havalenin içeriğinden doğan savunmaları ileri sürebilir; havale eden ile kendi arasındaki ilişkiden doğan savunmaları ileri süremez.”* Hükmüne göre, havale ödeyicisi, ihtirazi kayıt beyan etmeksizin havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına bildirirse, ödeme ile sorumlu olur. Havale ödeyicisi, havale alıcısına karşı yalnız aralarındaki şahsi ilişkilerden veya havalenin içeriğinden meydana gelen def’ilerde bulunabilir. Havaleci ile olan ilişkisinden doğan def’ileri dermeyan edemez.

4.1.2. Hukuki İhtilaf Halinde İleri Sürülebilir Defiler

Buna göre aşağıdaki defiler ileri sürülebilecektir;

4.1.2.1. Havale Ödeyicisi ile Havale Alıcısı Arasındaki Kişisel Hukuki İlişkilerden Kaynaklanan Defiler

(Örneğin; takas veya tacil def’i, ibra, hakkın (caiz olmayan) kötüye kullanılması itirazı)²⁶⁸

4.1.2.2. Havaleden Doğan Defiler

Havalenin İçeriğinden Doğan Defiler

(bizzat havale senedinden açıkça anlaşılan defiler, örnek olarak; vade veya şart)

²⁶⁷ Özakman, sf.274; Öztan, 435; Yavuz, sf.728; Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.243 vd. ; Kocaman, Yargıtay, sf.351

²⁶⁸ Kocaman, sf.348 vd.

Havalenin Hukuki Geçerliliğinden Kaynaklı Defiler

(Havalenin sahte olması, irade fesadı veya ehliyetsizlik nedeniyle geçersiz olması, geri alınma nedeniyle etkisiz kalması veya müruruzamana uğraması)

4.1.2.3. Kabulden Doğan Defiler

Kanun burada havale borçlusunun ‘ihtirazi kayıt’ ileri sürerek havaleyi kabulü halini zikreder, bununla birlikte kabulün “geçerliliği” ne ilişkin defilerin de bu açıdan değerlendirmek gereklidir.²⁶⁹

Kabul ile havale ödeyicisi ödeme ile yükümlü hale gelir. Böylece havale alıcısı, havale ödeyicisi karşısında doğrudan ve bağımsız bir alacak hakkı elde eder.²⁷⁰

Havale alıcısı havale edenin borçlusu olduğu durumda bile havale edilenin havale ödeyicisine karşı kural olarak bir alacak hakkı kazanamaz. Çünkü havalenin mahiyeti gereği, havale edilen de havaleye konu şeyi ödeme hususunda borçlanmamakta, yalnız yetki sahibi olmaktadır.²⁷¹ Kaldı ki TBK m.557/son’a göre; *“Bu durumda, havale eden ile aralarında aksi kararlaştırılmamışsa havale ödeyicisinin, ifadan önce havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına açıklamasına gerek yoktur.”*

Havale ödeyicisi, havaleci tarafından kendisine verilen “ödeme yetkisini” kabul edip etmemekte serbesttir. Fakat bu duruma TBK m. 557/2 ile sınırlandırma getirilmiştir.

Buna göre; *“Havale ödeyicisi, havale edene borçlu ise, borcu havale alıcısına ifa etmesi, havale edene yapacağı ifaya oranla daha fazla yük getirmiyorsa, borcu havale alıcısına ifa etmekle yükümlüdür.”* O halde, iç ilişkide havale ödeyicisinin havalecinin borçlusu olduğu hallerde, kanuni tabirle “borç üzerine havale” durumunda havale borçlusu havaleye konu edimi havale alıcısına ödemek zorundadır.

²⁶⁹ Kocaman, Yargıtay, sf.352., “Alman hukukunda “havalenin kabulü” kenar başlığını taşıyan BGB&784/I de, -OR Art.468-I/BK.m.459/1’ de olduğu gibi- kabulün “soyut” karakteri nedeniyle havale ödeyicisinin havale alıcısına karşı ileri sürebileceği “itirazlar” ı sınırlandırmış ve bunları şöyle ifade etmiştir: “...Havale ödeyicisi havale alıcısına karşı ancak, kabulün geçerliliğine ilişkin veya havalenin ya da kabulün içeriğinden doğan veya (havale ödeyicisinin) havale alıcısı karşısında doğrudan sahip olduğu itirazları ileri sürebilir.” Görüldüğü gibi bu maddede, hem kabulün geçerliliğine (die Gültigkeit der Annahme) hem de kabulün içeriğine (der Inhalt Der Annahme) ilişkin itirazların ileri sürülebileceği belirtilmektedir. BGB&784/I’ in ifadesi, -OR Art.468-1 / BKm. 459-1’ e göre- daha kapsamlı ve maksada uygundur.” (Bkz. Kocaman, Yargıtay, sf.352’ den naklen.)

²⁷⁰ Kocaman, Yargıtay, sf.351

²⁷¹ Yavuz, 2. Bası, sf.324, Ülgen, sf.938

Burada önemli bir sakınca, tediye(ödeme) bulunan borçlunun borcunu iç ilişkiden haberi olmayan havale alıcısına ödediğinde ödemeyi usulüne uygun yaptığına dair makbuz alması mümkün değildir. Çünkü verilecek makbuza havaleci ile havale borçlusuna arasındaki borcun dercedilmesi mümkün değildir. Bu ise havale borçlusunun aleyhinedir. Aslında böyle bir makbuz veremeyen havale alıcısına havale borçlusunun ödeme yapmak mecburiyetinin bulunmaması gerekir. Bu sebeple OR Art. 468/2, TBK.557/2'nin 'de lege feranda' BGB&787/2 gibi düzenlenmesi uygun olacaktır.²⁷²

Havale lehdarının yollanana karşı talep hakkı için özel bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir; Bu durumda B.K m.125'deki 10 yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulaması söz konusu olacaktır; süre, havale ilişkisinin meydana geldiği tarihten işlemeye başlayacaktır.²⁷³

4.2. HAVALENİN GERİ ALINMASI

4.2.1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m.559'da yapılmış olan havaleyi "geri alma" olarak tanımlanmıştır. Buna göre; "*Havale eden, havale alıcısına verdiği yetkiyi her zaman geri alabilir.*" Maddenin kenar başlığında²⁷⁴ havaliden dönme olarak düzenlenen geri almanın içine m.559/3'e göre havalecinin iflası da girer. Havalenin geri alınmasından maksat havalecinin, havale ödeyicisine vermiş olduğu 'ödeme yetkisini' veya havale alıcısına vermiş olduğu 'kabz yetkisini (tediyeyi kabul)' geri almasıdır.²⁷⁵ Havalenin (yani havaldeki yetkiler) geri alınması, havalecinin tek taraflı ve varması gerekli beyanıyla olur.

Kanun bu geri alma beyanının havale borçlusuna ve havale alacaklısına yöneltmesini ayrı ayrı düzenlemiştir.²⁷⁶ Havalecinin taraflara vermiş olduğu bedel ilişkisi ve karşılık ilişkisindeki yetkileri geri alması anına kadar havale alıcısı ve borçlusunun herhangi bir şekilde, bu ilişki nedeniyle yapmış olduğu masrafları kimin

---

²⁷² Arpacı Kantar, sf.67-68

²⁷³ Yavuz, 8. Bası, sf.550

²⁷⁴“Kaynak İsviçre Kanununun m. 470’ in kenar başlığı “geri alma” şeklindedir.(Yavuz, sf.326, dpn.41’ den naklen.,)

²⁷⁵ Karayalçın, sf.80; Özakman, agm., sf.276; Arpacı Kantar, sf.82

²⁷⁶ Kocaman, Yargıtay, sf.353

yükleneceği hususunda kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Öğretide yapılan masrafların iyi niyet hükümleri uyarınca havale eden tarafından yüklenilmesi gerektiği kabul edilir.²⁷⁷

4.2.2. Havale Alıcısı Yönünden

Havale eden, -bedel ilişkisindeki- havale alıcısına karşı havaleyi her zaman geri alabilir. TBK.m. 559/1'e göre; *“Havale eden, havale alıcısına verdiği yetkiyi her zaman geri alabilir. Ancak, havale alıcısının yararına, özellikle onun alacağını elde etmesi amacıyla verdiği yetkiyi geri alamaz.”* Yani bu şekilde, “geri alma” havaleye esas olan temel ilişkiden anlaşıldığı, yani ifayı kabul etme (kabz alma) yetkisinin havale alıcısının menfaatine verildiği, bir diğer anlatımla havale alıcısı hesabına sayılmak gerektiği hallerde, geri alma imkanı ortadan kalkmaktadır.²⁷⁸

Yargıtay 4.H.D. de e.BK.466/2'nin uygulanmasıyla ilgili olarak verdiği bir kararında, *“Muhil olan davacı, BK.m.461 uyarınca, gönderdiği havalenin muhalunlehe ödenmesine kadar her zaman rücu edebilir. Bu sebeple havaleyi veren davacının havaleden sonra havalenin ödenmemesi hakkındaki emrini yerine getirmeyerek muhalunlehe ödeyen davalı banka, bu yönden sorumludur kanaatine varmıştır.”*²⁷⁹

Bedel ilişkisindeki (havale eden- havale alıcısı) vekalet ilişkisi; saf anlamda bir ‘aracılık iş görmesi’ edimini kapsayan bir vekaletten ibaret ise Hatemi'ye göre bu vekaletten de dönülebilir.(TBK.559/1)Vekalet ile birlikte ‘ifa uğruna edim işlemleri’ akti mahiyeti bulunuyorsa, bundan sonra –terkip kuramı gereğince– ‘serbestçe rücu’ söz konusudur.²⁸⁰

Netice olarak havalenin geri alınması gibi bir imkân önemli ölçüde sınırlıdır. Kanun koyucu, yollamanın (havalenin), yollama alıcısının çıkarına yapılmış olması halinde havalecinin havaleyi geri alamayacağını hüküm altına almıştır (bağış, ödünç gibi). Buna benzer bir şekilde havale alıcısının alacağını ödemek halinde de havaleden geri dönülemez. Ancak bunun aksi kararlaştırılabilir.²⁸¹

²⁷⁷ Özakman., sf.278; Arpacı Kantar, sf.88

²⁷⁸ Kocaman, Yargıtay, sf.353

²⁷⁹ Yargıtay.4.H.D.15.04.1964T. 4298 E., 1776 K., (Kocaman, Yargıtay, sf.365’ den naklen)

²⁸⁰ Hatemi, Serozan, Arpacı, sf.478-479

²⁸¹ Karahasan, M.Reşit., Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Beta Yay., 2002, sf.1173

Havaleyi geri alma bir hukuki muameledir. Bu hukuki muamele, bozucu yenilik doğuran bir hakkın kullanımınıdır. Muhil, havaleden rücu ile havaleci ile havale alacaklısı arasındaki ödeme ilişkisini etkileyerek bu ilişkiyi bitirmiş olur.

Havaleci yenilik doğuran hakkı kullanırken, aynı zamanda hakkın bağlı olduğu ilişki üzerinde de tasarrufta bulunur. Havaleden rücu işleminin tasarruf işlemi olup olmadığı düşünülecek olursa, tasarruf tanımlanmasındaki en önemli etken bu işlemin bir hakka doğrudan etki etmesidir.²⁸² Yollayan bedel ilişkisini, havalenin havale lehdarının menfaatine yapıldığı durumlarda geri alamayacaktır. Yollayanın, havaleciyi, bir bağış veya ödünç verme amacı ile yaptığı durumlar bu konuya örnek gösterilecektir. Havalenin bu şekilde havale lehdarının menfaatine yapılmış olması, geri alma hakkının kullanılmasını engelleyen bir şarttır ve hakim tarafından re'sen nazara alınması gerekir.²⁸³

4.2.3. Havale Ödeyicisi Yönünden

TBK.m.559/2'ye göre; “ *Havale ödeyicisi, havale alıcısına havaleyi kabul ettiğini açıklamadığı sürece havale eden, ona verdiği yetkiyi geri alabilir.*” Hatemi'ye göre; karşılık ilişkisindeki (havale eden–havale ödeyicisi) vekâlet icabı, kabul beyanı ya da ödemeye kadar mucibi bağlamayan icaptır.²⁸⁴ Havale ödeyicisine karşı geri alma hakkı, havalenin niteliği gereği yalnızca süre ile sınırlıdır. Yani kabul bildiriminden sonra havaleci havaleyi geri alamaz.²⁸⁵

O halde kabul bildirimine kadar havale geri alınabilecektir. Fakat bu kabulden sonra geri alma mümkün olmayacaktır. Havalenin kabul edildiğine dair bir beyan bulunmasa da, havalenin konusunun tediye edilmiş olması halinde de yine havaleden rücu mümkün değildir.²⁸⁶

Havale ödeyicisinin kabulü ile mücerret havale ilişkisi tamamlanmış olduğundan havaleci önermiş olduğu ödeme yetkisinden rücu edemez.²⁸⁷ Yargıtay HGK. 1986

---

²⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz., Ayiter., Medeni Hukukta Tasarruf Muameleleri., Ankara, 1953, sf.29

²⁸³ Yavuz, 8. bası, sf.550

²⁸⁴ Hatemi, Serozan, Arpacı, sf.478

²⁸⁵ Karahasan, 2002, sf.1174

²⁸⁶ Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.247

²⁸⁷ Hatemi, Serozan, Arpacı, sf.478

tarihli kararında:²⁸⁸ Havale ödeyicisinin (burada banka) kabulü ile artık havalecinin (keşideci) havaleyi geri alamayacağını karar altına almıştır.

Türk İsviçre Hukukundaki hakim görüşü, Or Art. 470/2/BK m.461/2'deki hükmün, - Art./m.34/2'de olduğu gibi 'emredici' olduğu görüşündedir. Yani havalecinin, havale ödeyicisi karşısında geri alma hakkından önceden feragatini kanun himaye etmemiştir. Yani hükümsüzdür.²⁸⁹

4.2.4. Havalecinin İflası Yönünden

TBK. m. 559/3 e göre; *“Havale edenin iflası hâlinde, henüz kabul edilmemiş olan havale kendiliğinden sona erer.”* Buna göre havalecinin iflasının açılması, kabul edilmemiş olan havalenin hem havale ödeyicisi ve hem de havale alıcısı bakımından geçersiz olması neticesini doğurur.²⁹⁰

Havale ödeyicisi yönünden bu hükümsüzlük, havale ödeyicisinin (borçlusunun) iflasa vakıf olduğu tarihten itibaren başlar. Havalecinin iflasını bildiği halde ödemeyi kabul eden havale alıcısının, aldığı iflas masasına iade etmesi gereklidir.²⁹¹

Bu hükmün konuluş amacı, alacaklıların masaya başvurarak hisseleri oranında alacaklarını almalarını ve aralarında eşitliğin sağlanmasıdır. Havalecinin havalenin kabulünden sonra iflas etmesi halinde ise havale edilen havaleye konu edimi ödemek zorundadır.

Havalenin kabulü ile havalecinin iflası aynı anda meydana gelirse; havale borçlusu, havaleyi kabul ederken ya da bedeli öderken yollayanın iflasını bilmiyor veya bilmemekte iyi niyetli ise havale ilişkisi doğmuş sayılır. Fakat havale alıcısı iflası

²⁸⁸ "...BK'nun 461/2'ye göre de banka havaleyi kabul ettikten sonra keşideci artık havaleden rücu edemeyeceğinden ödemeyi yapan bankayı sorumlu tutamayacağı gibi ödenen miktar kadar bankaya karşı sorumlu olur..." Yargıtay. HGK.14.02.1986 T.1984/II-585 E., 1986/136 K. (Erdem, sf.461 vd.)

²⁸⁹ Kocaman, Yargıtay, sf.354, (Kocaman'a göre; "Hakim görüş bu sonuca varırken, Art/m.34/2 hükmüne dayanmaktadır. Oysa tam tersine, İsviçre -Türk Hukukunda -Alman Hukukunda BGB&168 sf..2' (...Temsil yetkisi geri alınabilir...Meğer ki temel ilişkiden aksi anlaşılmış olsun..) de olduğu gibi- 'geri alınamaz temsil yetkisi'ni (unviderrufliche Vollmacht) savunmak için, havaledeki çifte yetkiden diğeri olan 'alma (kabz) yetkisi' nin geri alınmasını düzenleyen Art m.470/1461/1' deki hükümden yararlanılabilir." Kocaman, Yargıtay, sf.354' den naklen,)

²⁹⁰ Karahasan, 2002., sf.1174

²⁹¹ Bilge, (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri) sf.247

biliyor ya da objektif olarak bilebilecek durumda ise, havale konusu şeyi iflas masasına geri vermek zorunda kalacaktır.²⁹²

4.3. HAVALE İLİŞKİSİ'NİN SONA ERMESİ

4.3.1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanununda sona erme ile ilgili kimi düzenlemelerle karşılaşırız. Kanunun 559. m.'de ise havaleden "geri alma" halleri düzenlenmiştir. Borcun doğal sona erme nedeni olan 'ifa' TBK m. 83 vd. maddelerinde düzenlenmiş olduğundan kanun koyucu borçların sona ermesi bölümünde "ifa" ya ayrıca yer vermemiştir. Bu nedenle Türk Borçlar Kanunu'muzda genel olarak düzenlenen borcu sona erdiren nedenler, nitelikleri havale ilişkisi ile bağdaştığı oranda havale hükümlerine de uygulanır.

TBK. 131 vd. da, borcun 'sona erme halleri' olarak, sırasıyla ibra, yenileme birleşme, ifa imkânsızlığı, kısmi ifa imkânsızlığı, aşırı ifa güçlüğü, takas ve zamanaşımı sayılmıştır. İsviçre BK'nun 115. maddesinde, borcu sona erdiren nedenler arasında 'ibra' düzenlenmiştir. Bu nedenle ibrayı da borcu sona erdiren nedenlerden sayacağız.²⁹³

Borcun ifa veya başka bir nedenle sona ermesiyle borçlu borcundan kurtulur, borçlunun ifa yükümlülüğü ve alacaklının talep hakkı ortadan kalkar. Asıl borç sona erince, rehin, kefalet ve diğer ferî haklar da sona erer.

4.3.2. İfa

Türk Borçlar Kanunu'muzda ifa düzenlenmiştir. TBK m. 83'e göre "*Borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir.*" Borcun ifa edilmiş sayılması ve sonuç olarak borçlunun borcundan kurtulabilmesi için, ifanın alacaklıya yapılması gerekir.²⁹⁴

²⁹² Yavuz, 2. Bası, sf.326, Ülgen, sf.942 vd.

²⁹³ Arpacı Kantar, sf.97.

²⁹⁴ Arpacı Kantar, sf.98

Havalede havaleci tek taraflı iradesi ile havale ödeyicisine ödeme, havale alıcısına kabz yetkisi verir. Bu durumda havaleyi kabul eden havale ödeyicisi ifayı havale alıcısına yapmak durumundadır. Havale ödeyicisinin ifayı havaleciye değil de havale alıcısına yapması bu ilişkinin temelini oluşturur. Havale ilişkisinde asıl borçlu tarafından yapılan bir ifa söz konusu olmadığı gibi asıl alacaklıya yapılan bir ifa da söz konusu değildir.²⁹⁵

Havale gereği yapılan ifa havaleci tarafından yapılmamaktadır. Aynı şekilde iç ilişkide havale edilenden alacaklı olan havaleci, havale alıcısına verdiği kabz yetkisi ile ifanın kendisine değil fakat havale alıcısına yapılmasını sağlamış olur. Yani çifte yetki ile alacaklıya değil bir üçüncü şahsa ifa yapılmış olur.²⁹⁶

Havale ilişkisinde havalecinin borcu havale ile sona ermeyip, havale dolayısıyla yapılan ifa ile sona erer.²⁹⁷ Havale ödeyicisinin havale alıcısına yapmış olduğu fiili ifa, onun havaleciye olan borcunu sona erdirdiği gibi, havale alıcısına karşı olan borcun da ifası etkisini taşır. Bu durumda tek ifa ile birden fazla borç ilişkisi sona eriyor. Borçlu gerçekte tek ifayı amaç edinir. Ancak neticede birden fazla ifanın olmasını hukuk düzeni korumaktadır. Borçlunun kendi borcunu ödemesi dışındaki yan etkiler, bu ifanın hukuki neticeleridir. Üçlü ilişkiler alanındaki bu etkiye ‘ifanın dolaylı etkisi’ denir.²⁹⁸

4.3.3. İbra

İbra, 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda (Eski) karşılığı olmayan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda (Yeni) yer alan düzenlemelerden biridir. TBK m 132 “*Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.*” İbra, ifa oluşmadan borçluyu borcundan kurtaran bir sözleşme olarak tanımlanabilir.

Bundan sonraki açıklamalarımızda havale ödeyicisinin havaleyi kabul etmiş olduğu varsayılacaktır.²⁹⁹ Feragatten farklı olarak borçlunun da onayı gereklidir. Ancak bu

---

²⁹⁵ Arpacı Kantar, sf.98

²⁹⁶ Feyzioğlu, sf.82

²⁹⁷ Akyol, sf.97. dn. 48

²⁹⁸ Akyol, sf.1 141-142

²⁹⁹ Arpacı Kantar, sf.104

onay çok defa gizli (zımni) olarak yapılır. Havale ilişkisinde havale ödeyicisini borçtan dolayı ibra etmesi ve havale edilenin de kabul etmesi halinde (zımni de olabilir) havale ilişkisi sona erer.

4.4. Yenileme

Yenileme, mevcut bir borcun, yeni bir borç meydana getirilerek sona erdirilmesidir. Havale ödeyicisi ve havale alıcısı dilerlerse ‘havale ilişkisi’ ile kurulan borcu yenisi ile teçdit(yenileme) edebilirler. Bu şekilde de havale ilişkisinden doğan borç sona erer ve onun yerini yeni bir borç alır.³⁰⁰

Yenileme ile eski borcun sonlanıp yeni borcun doğabilmesi için geçerlilik şartlarını haiz olmalıdır. Yenileme için öncelikle geçerli bir borç olmalı, yenileme niyeti bulunmalı ve yeni bir borç meydana gelmelidir.³⁰¹ Yenileme ile meydana gelen yeni borç eskisinden bağımsızdır. Zamanaşımı yeniden işlemeye başlar.³⁰²

4.5. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi

TBK, 135’de, “Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer. Ancak, üçüncü kişilerin alacak üzerinde önceden mevcut olan hakları birleşmeden etkilenmez. Birleşme geçmişe etkili olarak ortadan kalkarsa, borç varlığını sürdürür. Taşınmaz rehni ve kıymetli evraka ilişkin özel hükümler saklıdır.” Hükümü ile belirtilen alacak ve borcun bir şahısta birleşmesiyle borç sona ermektedir. Alacak ve borçluluk sıfatı çeşitli sebeplerle bir şahısta birleşebilir. Mesala, miras veya bir işletmenin tüm aktif ve pasifiyle devralınması.³⁰³ Havaledede ise havale alıcısı sıfatı ile havale ödeyicisi sıfatının herhangi bir sebeple bir kişide birleşmesi halinde ‘Havale ilişkisi’ sona erer.³⁰⁴

4.6. Kusursuz İmkânsızlık

Türk Borçlar Kanunda İfa imkânsızlığı yeniden ele alınıp 3 maddede düzenlenmiştir. TBK m. 136-“ *Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle*

³⁰⁰ Arpacı Kantar, sf. 105

³⁰¹ Reisoğlu, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. B., Ankara 1983, sf.266

³⁰² Reisoğlu, sf.l 266, Feyzioğlu, sf.371

³⁰³ Reisoğlu, sf.l 266, Feyzioğlu, sf.l 369

³⁰⁴ Arpacı Kantar, sf.106

imkânsızlaşır, borç sona erer. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde imkânsızlık sebebiyle borçtan kurtulan borçlu, karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermekle yükümlü olup, henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi isteme hakkını kaybeder. Kanun veya sözleşmeyle borcun ifasından önce doğan hasarın alacaklıya yükletilmiş olduğu durumlar, bu hükmün dışındadır. Borçlu ifanın imkânsızlaştığını alacaklıya gecikmeksizin bildirmez ve zararın artmaması için gerekli önlemleri almazsa, bundan doğan zararları gidermekle yükümlüdür.”

Kısmi ifa imkânsızlığı olarak da TBK m. 137- *“Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle kısmen imkânsızlaşır, borcunun sadece imkânsızlaşan kısmından kurtulur. Ancak, bu kısmi ifa imkânsızlığı önceden öngörülseydi taraflarca böyle bir sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, borcun tamamı sona erer. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, bir tarafın borcu kısmen imkânsızlaşır ve alacaklı kısmi ifaya razı olursa, karşı edim de o oranda ifa edilir. Alacaklının böyle bir ifaya razı olmaması veya karşı edimin bölünemeyen nitelikte olması durumunda, tam imkânsızlık hükümleri uygulanır.”*

Aşırı ifa güçlüğü olarak da TBK m.138 - *“Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.”*

Kanundaki düzenlemeler ile borcu sona erdiren hallerden birini de kusuruz imkânsızlık yani “ifa imkânsızlığı” olarak düzenlemiştir. İfa imkânsızlığı borçlunun kusuru ile imkânsız hale gelmişse borçlu edim yerine tazminat öder. İfa imkânsızlığı eğer borçluya yüklenemeyen sebeplerle oluşmuşsa bu hükme göre borç sona erecektir.³⁰⁵ Yine bu başlıkta 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda (Eski) karşılığı geniş olmayan, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda (Yeni) yer alan düzenleme ile ifa

³⁰⁵ Erdem, Nafiz, Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları, Özel Hükümler, Adana, 1990, sf.457

imkânsızlığı daha geniş yorumlanmaktadır. Havalede havale ödeyicisi kusursuz imkânsızlık nedeniyle havale alıcısına ifada bulunamıyorsa, havale ilişkisi sona erer.³⁰⁶

4.7. Takas

Aynı cinsten olan karşılıklı ve muaccel alacağın, daha azı oranında sona erdirilmesine ilişkin hukuki bir işlemdir.³⁰⁷ Havale ilişkisinde ise havale ödeyicisi havaleden doğan borcunu havale alıcısında mevcut aynı cins alacağı ile takas edebilir.³⁰⁸ Havalede yanlardan birinin takas talebi ile yanlar arasındaki havaleden kaynaklı alacak-borç ilişkisi alacak oranında sona erecektir.

4.8. Zamanaşımı

Zamanaşımı, hakkın belli bir zaman diliminin geçmesiyle sona ermesine denir.³⁰⁹ Borcun zamanaşımına uğraması ile borç sona ermeyip, devam edecektir. Ancak alacaklı zamanaşımına uğramış bulunan alacağını yasal yolla takip ettiğinde borçlu zamanaşımı definde bulunabilir. Havale için hususiyle zamanaşımı düzenlenmemiştir. Lehine havale yapılanın, havale edilenden olan talep hakkı için kanunda özel bir süre yoktur.

Bu halde TBK m. 146'daki 10 yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır. Zamanaşımının başlangıcı ise havale ilişkisinin meydana geldiği tarihtir.³¹⁰

---

³⁰⁶ Arpacı Kantar, sf.107

³⁰⁷ Reisoğlu, sf.1 267, Feyzioğlu, sf.390

³⁰⁸ Erdem, sf.1 457

³⁰⁹ Arpacı Kantar, sf.108

³¹⁰ Özakman, sf.276; Erdem, sf.457

SONUÇ

Bu çalışma ile tespit ettiğimiz önemli hususları ve yine varacağımız başlıca sonuçları şöyle ifade edebiliriz.

Türk Borçlar Kanunu Madde 555'te Havale tanımı yapılırken "...yetkili kıldığı bir hukuki işlemdir." Şeklinde ifade edilmektedir. Eski kanun ise havale tanımında "akit" kelimesini kullanmıştır. Havale üç köşeli hukuki ilişkilerdendir. Kanun metninde ki farklılıklar tercüme metinden kaynaklanmaktadır. İsviçre borçlar kanunun Fransızca tercümesinde havaleden akit olarak bahsedilirken, Almanca tercümesinde hukuki işlemdir denilmektedir.

Öğretide de havalenin hukuki niteliği hususunda tartışmalar mevcuttur. Kanaatimizce, havale eden havale alıcısı ile havale ödeyicisine çifte temsil yetkisi veya çifte vekâlet vermeyip sadece çifte yetki vermektedir. Bu yetki vekâlet veya temsil yetkisinden ayrı bir yetkidir. Başka bir ifade ile çifte yetki verme görüşü, havale ilişkisinin dayanağını vekâlet sözleşmesi veya temsil yetkisi gibi başka hukuki işlemlerde aramamaktadır. Havale ilişkisini ayrı bir şekilde bağımsız olarak değerlendirmiştir. Yargıtay da artık havalenin hukuki niteliğinin bir "çifte yetki verme" olduğunu vermiş olduğu kararlarda açıkça ifade etmektedir. Böylelikle Yargıtay eski tarihli bazı kararlarındaki çelişkili anlayışı terk etmiş bulunmaktadır.

Havale ilişkisi, üç taraflı hukuki ilişkidir. Bu ilişkinin köşelerini havaleci, havale ödeyicisi ve havale alıcısı oluşturur. Havaleci, havale alıcısına ödeme yapma hususunda havale ödeyicisine "ödeme yetkisi"; havale alıcısına ise havale ödeyicisinin yapacağı ödemeyi kendi namına alması için "kabz yetkisi" verir. Yani tek taraflı varması gerekli irade beyanıyla havaleye çifte yetki verilmiş olmaktadır.

Havalenin hukuki niteliğini şöyle açıklanmaktadır: "Karşılık ilişkisinde havale ödeyicisinin kabulünden sonra vekâlet söz konusu olur. Bu açıdan, havale kurumunu vekâlet ile birlikte inceleyebiliriz. 'Bedel ilişkisinde ise vekâlet özelliği ancak havale edenin icabının havale ödeyicisine aktarılmasındadır. 'Üçüncü şahıs yararına sözleşme icabı' dışında, bir 'yetkilendirme' de söz konusu değildir. Havale alıcısı; ödemeyi kabul ederken havale edeni temsil etmemektedir, vekili olması da gerekli

değildir. Sadece 'beyan nâkili', 'aracı' durumundadır ve vekâlet icabı havale ödeyicisi tarafından kabul edildikten sonra, e.BK.m.111-TBK.m.129 kuralına uygun olarak, kendi yararına olan vekâlet sözleşmesinin ifasını isteyebilir. / Demek oluyor ki havale; havale ödeyicisine yönelen bir vekâlet icabıdır. Havalenin kabul edilmesi ile 'üçüncü kişi yararına vekâlet' kabul edilmiş olmaktadır. Şu halde 'havale' vekâletinin özelliği; 'üçüncü kişi yararına vekâlet' oluşudur".

Havalenin, havale kişileri ile ilişkileri incelenmektedir. Öğretide havaleci ile havale ödeyicisi arasındaki ilişki “karşılık ilişkisi” olduğu görüşü hâkim iken, pratikte havaleci ile havale alıcısı arasındaki ilişki “değer/bedel ilişkisi” olduğu görüşü hâkimdir. Havale ödeyicisi ile havale alıcısı arasındaki ilişki ise “havale ilişkisi” olarak nitelendirildiğinden bu şekilde havale ilişkileri izah edilerek havalenin hukuki niteliğine açıklama getirilmeye çalışılmıştır.

Ancak 818 sayılı e.BK459/2 de olduğu gibi yeni 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m.557’de de havale ödeyicisi aleyhine hüküm devam etmektedir. Havale ödeyicisi, havale eden tarafından kendisine verilen ‘ödeme yetkisini’ kabul edip etmemekte serbesttir. Ancak havale ödeyicisi havale alıcısına ödeme yapmaya mecburdur. Doktrinde bu durumda ödemede bulunan havale ödeyicisinin borcunu ödediğini gösterir usulüne uygun bir makbuz elde etmesi imkânsızdır. Çünkü havalenin soyutluğu ilkesi gereği iç ilişkide havaleci tarafından verilen makbuzda bu gösterilemeyecek ve iç ilişkiden habersiz olan havale alıcısına karşı bu iddia edilemeyecektir. Yani havale ödeyicisi borcunu usulüne uygun düzenlenmiş makbuz karşılığında ödemeye zorunlu kılınabilir. Ayrıca bu hükümle havale ödeyicisinin ispat yönünden yükü de ağırlaştırılmıştır. O halde borç üzerine havale söz konusu ise havale ödeyicisi, havaleci karşısında kendisine borcunu ödediğine dair bir makbuz veremeyen havale alıcısına ödeme yapmaya yükümlü tutulmamalıdır. Ayrıca havale ödeyicinin iç ilişkiye dayanarak ödeme yaptığını HMK hükümlerine göre kanıtlaması yeterli görülmelidir.

Havale ile farklı amaçlara ulaşabilmek mümkündür. Örneğin havale ile havale eden havale alıcısına olan bir borcunu ödeyebileceği gibi, havale alıcısına bir bağışlamada bulunmak veya ona kredi açmak istemiş de olabilir.

Havale konularını kanun şöyle ifade etmektedir. Bir miktar para veya kıymetli evrak veya sair misli şeylerdir. Kanunda nakit deyimi ile sadece memleket parası değil

dövizlerde kastedilmektedir. Bundan dolayı döviz ile de havale yapılması mümkündür.

Havale de şekil şartı yoktur. Yani bir şekle tabi değildir. Havalenin ilgili kişileri geçerlilik şekillerini kendileri tayin edebilirler. Böyle bir durumda ilgililer kararlaştırdıkları şekillere uymaları gerekmektedir. Adi havalede durum bu olmakla birlikte hamiline havalenin yazılı olması gerekmektedir. Havalenin kıymetli evrak hukukundaki görünümünden olan çek ve poliçe de yazılı olması gerekmektedir. Türk Ticaret Kanunu çek ve poliçeyi sıkı şekil şartlarına tabi tutmuştur.

Havale ilişkisi soyut bir ilişkidir. Havalenin geçerliliği alt ilişkilerdeki borcun geçerliliğine bağlı değildir. Havale edenin havale ödeyicisine borcu batıl olsa veya eksik olsa bile havale ödeyicisi havaleyi kabul etmekle havale alıcısına karşı borç altına girer. Havalede defilerin sınırlandırılmış olması da havalenin bu soyut niteliğinin doğal sonucudur. Bunun gibi Yargıtay'ın, havalenin soyut niteliği, havalenin üçlü ilişki olması, havalenin kişileri arasındaki ilişkiler, mücerret –soyut-karakterdeki havale dolayısıyla yapılan ifanın (edanın) havalenin kurulmasına neden temel ilişkiye olan etkisi ve havalenin geri alınması konularında istikrarlı bir yaklaşımı bulunmaktadır.

Havale ilişkisinin doğumu havale ödeyicisinin kabulü ile başlamaktadır. Kural olarak havale ödeyicisi havaleyi kabul etmekle yükümlü olmadığı gibi, ödemedi önce kabulü bildirmek zorunda da değildir. Ancak havale ödeyicisinin havale edene borçlu olması halinde, havale alıcısına yapacağı bu ödeme havale edene yapacağı bu ödemedi daha külfetli değilse, borcun miktarınca kabul ile yükümlüdür. Böyle bir yükümlülüğün varlığı havale ilişkisinin sistemi ile pek bağdaşmasa da takip ettiği amaç açısından yararlı görülebilir. Havale eden ile havale ödeyicisi anlaşmak suretiyle havalenin kabulünü zorunlu hale getirebilir. Havale ödeyicisi kabulünü şarta bağlayabilir.

Havale ödeyicisi kabul etmek zorunda olmaması gibi, havale alıcısı da havaleyi kabul etmekle yükümlü değildir. Ancak, havaleyi kabul etmek istemeyen havale alıcısına durumdan havale edeni haberdar etmelidir. Aksi halde havale edenin zararlarını tazmin etmek zorunda kalabilir. Havale alıcısı, havale ödeyicisinin havaleyi kabul etmek istememesi veya havalenin konusunu tediye etmemesi halinde de havale edeni durumdan haberdar etmelidir.

Sadece havale ile borç sona ermez. Havale edenin havale alıcısına olan alt ilişkideki borcu havale ödeyicisinin tediyesi ile sona erer. Bu sebeple biz havalenin ifa uğruna edim olduğunu, ilgililerin havaleyi iradeleri doğrultusunda ifa yerine edim olarak da kararlaştırabileceklerini düşünüyoruz.

Havale eden havale alıcısına karşı havaleyi her zaman geri alabilir. Ancak havale, havale alıcısının menfaatini için ve bilhassa havale alıcısının alacağı için tediyesi için yapılmışsa, havale eden havaleyi geri alamaz. Biz bu hükmün biçimsel olduğunu bu sebeple geri almanın sadece tazminat sorumluluğuna yol açacağını düşünen görüşe katılmıyoruz. Bu hükmün maddi anlam içerdiğini ve bu hallerde havale edenin geri alınmasının hükümsüz olacağını düşünmekteyiz.

Havale ödeyicisine karşı havalenin geri alabilirliği belirli bir süreye bağlanmıştır. Havale ödeyicisi kabul ettiğini bildirinceye kadar havale eden karşılık ilişkisinde havaleyi geri alabilir.

Geri alma beyanı kabul beyanı gibi tek taraflı, yenilik doğuran, varması gerekli bir irade beyanıdır. Bu sebeple beyanın muhatap bu duruma vakıf olmadan önce bu beyandan da dönülebilir.

Havalenin geri alındığı hallerde ilgililerin ifa hazırlığı için yapmış olduğu masrafların havale eden tarafından karşılanması gerekir. Bu iyi niyet kurallarının bir sonucudur.

Havale edenin bir ilişkide geri alma hakkı olmadığı hallerde, diğer ilişkide geri alma hakkını kullanması hakkında şöyle düşünmekteyiz; Havale ödeyicisi kabul beyanında bulunduğu için, havale eden havale ödeyicisine karşı havaleyi geri alamıyorsa, bedel ilişkisinde geri almak suretiyle burada ulaşamadığı sonuca dolaylı olarak ulaşmamalıdır. Kaldı ki havale ödeyicisinin kabulüyle, havale ödeyicisi ile havale alıcısı arasında bir ilişki kurulmuş ve havale ödeyicisi havale alıcısının borçlusu olmuştur.

Havalenin havale alıcısı çıkarına yapılmış olması sebebiyle havalenin geri alınmadığı durumlarda, havale eden karşılık ilişkisinde de –henüz kabul vaki olmadığından- havaleyi geri alamamalıdır. TBK.m.599/f.1 hükmünün maddi anlam içerdiğini savunduğumuzdan bu sonuca varmayı kaçınılmaz olarak görmekteyiz. Bu hükmün şekli anlam içerdiğini savunduğumuzdan bu sonuca varmayı kaçınılmaz

olarak görmekteyiz. Bu hüküm şekli anlam içeriğini savunanların bu halde de havalenin geri alınabileceğini, ancak havale edenin tazminata mahkûm edilebilmesini düşünmelerini kendi içinde tutarı görmekteyiz.

Havale edenin ölümü veya fiil ehliyetini kaybetmesi havalenin geçerliliğine etki etmeyecektir. Bu halde havale edenin yerini mirasçılar veya kanunu temsilcileri alacaktır.

TBK.m.599 son fıkrasında havale edenin iflasının henüz kabul edilmemiş havalenin hükümsüzlüğünü gerektireceğini düzenlemiştir. Kanun havale edenin iflasıyla henüz kabul edilmemiş olan havalenin yasal olarak geri alınmış sayılmasını istemiştir.

Havale edenin iflası ile havalenin kabul edilmesi aynı ana rastlamışsa havale ödeyicisinin durumu bilip bilmediğine, hal ve şartların onun iflastan haberdar olmasını gerektirip gerektirmediğine göre halledilecektir.

İflas açılmış fakat henüz ilan edilmemiş ise, bu durumun iflasın açılmamış olduğu zamana eş tutulması gerekir. İflasın açılmasından önce kabul halinde ne uygulanırsa, aynısı iflastan sonra ve fakat onun ilanından önce dürüstlikle kabulün bildirildiği havale hakkında da uygulanır.

Türk Borçlar Kanunu havale için özel zamanaşımı öngörmemiş, bu nedenle havale ilişkisine de kanundaki 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağı düşünülürse de bu süre havale için uzun olduğu ortaya çıkacaktır.

Kıymetli evraktaki gibi kısa emredici sürelerin öngörülmesi gereklidir. Ancak eski Borçlar Kanunu 461. maddesinde “rücu” başlığı maddesinde içeriğiyle çelişki halinde bulunmaktaydı. Yeni TBK’nın 559. maddesinin başlığının “geri alma” şeklinde düzenlenmesi yerinde olmuştur.

Sonuç olarak çalışmada havalenin ekonomik hayattaki yeri, tarihsel gelişimi, kurulması, niteliği ve sona erme sebepleri üzerinde durulmuş ve 818 sayılı kanun ve 6098 sayılı kanun birlikte değerlendirilmiştir. Yenilikler belirtilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akyol, Şener(1985).Medeni Hukukta Uygulama Örnekleri, C.3 İstanbul
- Akyol, Şener (1976). *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*. Yay. no:501, İstanbul.
- Arsebük, Esat (1950). *Borçlar Hukuku*. Üçüncü Basım, 1, Cilt ve 2. Cilt, Ankara.
- Arsanlı,Halil(1954). *Ticaret Senetleri Dersi* 3. Bası, İstanbul
- Ayangil, Hülya (1984). *Havale, Türkiye İş Bankası*. 7. Baskı. Ankara.
- Barlas,Nami(1992) Para Borçlarında Borçlunun Temerrüdü ve Bu temerrüt açısından düzenlenen sonuçlar, Kazancı Hukuk Yayınları No:105 İstanbul.
- Becker,Herman(1992) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, ikinci bölüm, çeşitli sözleşme incelikleri, c.6 Ankara (çeviri:A.Suat DURA)
- Berki, Şakir (1973). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Sevinç Mat.
- Bilge, Necip (1958). *Borçlar Hukuku Dersleri, Hususî Borç Münasebetleri*. (Borçlar Hukuku, Hususi Borç Münasebetleri), Ankara
- Bilge, Necip (1971). *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*. (Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri), Ankara,
- Bloomeyer, Arved (1968). *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Takdiri*, (Çev:Doç.Dr.Turgut Akıntürk,) AÜHFD.Yıl 1968, Cilt 25, Sayı 1-2.
- Dalamanlı, Lütfü; Kazancı, Faruk ve Kazancı, Muharrem (1990). *İlmi ve Kazai İctihatlarla Açıklamalı Borçlar Kanunu*, C. IV, İstanbul.
- Domaniç, Hayri (1975). *Kıymetli Evrak Hukuku*. 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Düren, Akın (1968). *Klasik Roma Hukukunda Delegatio*, AÜHF Yay. No : 242, Ankara.
- Erdem, Nafiz (1990). *Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları*. Özel Hükümler, Adana.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin (1969). *Borçlar Hukuku, Umumi Hükümler*. C. II, İstanbul.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin (1980). *Borçlar Hukuku II.Kısım Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri)* C. I, İstanbul.

- Göger, Erdoğan (1968). *Belgeli Akreditifin Hukuki Mahiyeti ve Yargıtay'ın Bir İçtihadı*, Batider, Ankara.
- Göger, Erdoğan (1980). *Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti*. 2. Bası, Ankara.
- Göktürk, Hüseyin Avni (1951). *Borçlar Hukuku, II.Kısım Akdin Muhtelif Nevileri*, Ankara.
- Hatemi, Hüseyin; Serozan, Rona ve Arpacı, Abdulkadir (1992). *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Hayri, Salim (1934). "Tecdit, Matlubun Temliki, Havale Hakkında Muhtasar İzahat ve Küçük bir Mukayese", *İBM*, S89/90-5/6.
- Kadı Ebu Şuca (1996). *Delilli Şafi'i İlmihali, Ğayet'ül-İhtisar ve Şerhi*, (Çev. Nizameddin Ersöz) İstanbul: Ravza Yayınları.
- Karahasan, Mustafa Reşit (2002). *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, Beta Yay.
- Karahasan, Mustafa Reşit (2004). *Türk Borçlar Hukuku - Özel Borç İlişkileri*, 5.Cilt, Beta Yay, İstanbul.
- Karayalçın, Yaşar (1970). *Ticaret Hukuku, III. Ticari Senetler*, 4. Bası, Ankara.
- Kaya, Arslan (1995). *Belgeli Akreditifte Lehdarın Hukukî Durumu*, İstanbul: Beta Yay.
- Kocaman, Arif B. (1992). *Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu*, 2. Bası, Ankara.
- Kocaman, Arif B. (1994). Havalenin Hukuki Niteliği Üzerine, *AÜSBF. Dergisi*, C. 49, S. 1-2, Ocak-Haziran 1994.
- Kocaman, Arif B. (1997). Yargıtay Kararları Açısından Havale, *XIV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, 4-5 Haziran 1997..
- Kocaman. Arif. B. (2001)Türk Borçlar Hukukunda Havale , 82 Sayfa
- Koyuncuoğlu, Tennur (1972). *Türk ve İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi (Novatio)*, İstanbul.
- Kuntalp, Erden ve Barlas, Nami (2005). *Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler*, Mayıs 2005, İstanbul: Galatasaray Üniv. Yay.
- Küney, Hikmet (1980). *Banka Tekniği*, 4. Bası, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yay. No: 40.
- Oğuzman, M. Kemal (1987). *Borçlar Hukuku Dersleri*, Genişletilmiş 4. Bası, C.1, İstanbul.
- Oğuzman, M.Kemal ve Seliçi, Özer (1992). *Eşya Hukuku*. 6. Bası, İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Olgaç, Senai (1969). *Kazai ve İlmi İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu ve İlgili Özel Kanunlar*, C. 3, Ankara: Şark Matbaası.
- Özakman, Cumhuriyet (1975). *Havale İlişkisinin Borçlar Hukuku Açısından İncelenmesi ve Kıymetli Evrak Hukukundaki Görünüşü*, İÜHFİM, C. 41.
- Özön, Mustafa Nihat (2002). *Osmanlıca – Türkçe Sözlük*, 3. Baskı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Öztan, Fırat (1997). *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara.
- Polat, Erdal, Havalenin Hukuki Mahiyeti, www.dtm.gov.tr/dtmweb
- Reisoğlu, Safa (1983). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 5. B. , Ankara.
- Tepeci, Kamil (1954). *Notlu ve İzahlı Borçlar Kanunu*, 5. Bası, Ankara.
- Tolum, Osman (1957). *Akreditifin Hukuki Mahiyeti*, AD. , S. 3.
- Tunçomağ, Kenan (1976). *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I. , Üzerinde Çalışılmış ve Gençleştirilmiş, 6. B, İstanbul.
- Uluç, Mehmet R. (1966). Borçlar Hukuku Açısından Akreditif. *Batider*, C. III, S. 3.
- Uygur, Turgut (1994). *Açıklamalı- İctihatlı Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri*, Ankara, C.6.
- Ülgen, Hüseyin (1967). *Havalenin Geri Alınması*, İÜHFİM. , C. 32.
- Yalman, Süleyman (1995). *Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları*. Prof. Dr. Halil Cin' e Armağan, Konya.
- Yargıtay İctihadi Birleştirme Dergisi*. 1957,C.XXXI, Sy.10-12
- Yavuz, Cevdet (1983). *Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Kanunlarında Dolaylı Temsil*, (Doktora Tezi), İstanbul.
- Yavuz, Cevdet (2015). *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler Giriş - Güncellenmiş ve Yenilenmiş 10.Baskı*, Beta.
- Yeniaras, Mustafa Cem (2006). Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme. *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 80, Sayı: 1.
- Yüksel, Ali Sait (1989). *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*. İstanbul: Nihat Sayar Yardım Vakfı Yayını.
- Zevkliler, Aydın (1998). *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*. 6. bası, Ankara: Seçkin Yay.
- Zevkliler Aydın, Gökyayla K.Emre(2013) *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* 13.bası Ankara: Turhankitabevi